

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ: ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΣΑΜΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΣΤΕΦΑΝΑΤΟΥ ΖΩΗ
ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ ΖΩΗ**

ΠΥΡΓΟΣ - 2022

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Με την ολοκλήρωση του κύκλου σπουδών μου στο Πανεπιστήμιο Πατρών (πρώην Τμήμα Διοίκησης Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων, παράρτημα Πύργου Ηλείας, της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας) θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς την επιβλέπουσα κα Καρανικόλα Ζωή, για την μεθοδικότητα και την ακούραστη καθοδήγησή της. Επίσης, το διδακτικό προσωπικό του Τμήματος, κατά τα έτη 2014-2018, μόνιμο και έκτακτο, για την αφοσίωσή τους στο διδακτικό τους έργο, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να αποκομίσω πολύτιμες γνώσεις. Στη συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Παπαηλιού Δημήτριο, τόσο για την προτροπή του να ακολουθήσω τις συγκεκριμένες σπουδές, όσο και για την ηθική υποστήριξη. Ευχαριστώ τον σύζυγό μου Κουκουνάρη Ευστάθιο για την υπομονή και τη στήριξή του, τους γονείς μου για την επιμονή και τη δύναμη που μου κληροδότησαν και τέλος, περισσότερο και πάνω από όλους, ευχαριστώ τους τρεις γιούς μου, Ανδρέα, Βασίλη και Γεράσιμο, για την πληρότητα, τη χαρά και την έμπνευση που μου προσφέρουν σε κάθε βήμα, μικρό ή μεγάλο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη εκπονήθηκε ως πτυχιακή εργασία με σκοπό να διερευνηθεί και να καταγραφεί η συμβολή των τουριστικών πόρων κάθε μορφής, στην τοπική ανάπτυξη. Στο πρώτο κεφάλαιο, επιχειρείται η αποτύπωση του ευρύτερου πλαισίου που έχει διαμορφωθεί στον κλάδο των τουριστικών δραστηριοτήτων, τόσο σε όρους οικονομικής ανάπτυξης και συμβολής στο οικονομικό γίνεσθαι της Ελλάδας, όσο και σε επίπεδο εννοιολογικής αποκατάστασης των όρων που αφορούν την ανάπτυξη και τους τουριστικούς πόρους. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στη βιωσιμότητα και επιχειρείται η σύνδεσή της με την τοπική ανάπτυξη. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται η διοικητική διάρθρωση, το θεσμικό πλαίσιο και οι αρμοδιότητες των φορέων που σχεδιάζουν και υλοποιούν το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης σε επίπεδο Περιφερειών και Δήμων. Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο μελετάται η περίπτωση του Δήμου Σάμης Κεφαλονιάς και πώς οι καταγεγραμμένοι τουριστικοί πόροι συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής, ενώ μέσω ποσοτικής έρευνας διερευνώνται οι προοπτικές ανάδειξης νέων πόρων και διεύρυνσης των διαθέσιμων τουριστικών υπηρεσιών, σε αντιπαραβολή με έρευνα ικανοποίησης επισκεπτών.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

τουριστικοί πόροι, τοπική ανάπτυξη, στρατηγικός σχεδιασμός, βιωσιμότητα

ABSTRACT

The present study was prepared as a bachelor's thesis in order to investigate and document the contribution of tourism resources of any kind, to local development. In the first chapter, an attempt is made to capture the broader framework that has been formed in the field of tourism activities, both in terms of economic development and contribution to the economic development of Greece, as well as in terms of conceptual restoration of "development" and "tourism resources". At the same time, reference is made to sustainability and its connection with local development is attempted. The second chapter analyzes the administrative structure, the institutional framework and the responsibilities of the bodies that plan and implement the planning of tourism development at the level of Regions and Municipalities. The third and fourth chapters study the case of the Municipality of Sami Kefalonia and how the registered tourist resources contribute to the development of the region, while through quantitative research the prospects of new resources and expansion of available tourist services are explored, as opposed to a visitor satisfaction survey.

KEY WORDS

tourism resources, local development, strategic planning, sustainability

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1 – Ο τουρισμός και η ανάπτυξη	
1.1	Από το Μεγάλο Γύρο στον μαζικό τουρισμό.....5
1.2	Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα.....5
1.3	Ανάλυση της έννοιας της ανάπτυξης.....9
1.4	Ορισμός τουριστικών πόρων.....10
1.5	Πώς οι τουριστικοί πόροι συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη.....10
1.6	Η έννοια της βιωσιμότητας και η σημασία της για την τοπική ανάπτυξη.....14
Κεφάλαιο 2 - Ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαμόρφωση τουριστικής πολιτικής	
2.1	Οι αρμόδιοι κεντρικοί φορείς για τη χάραξη τουριστικής πολιτικής.....18
2.2	Οι κεντρικές κατευθύνσεις της τουριστικής πολιτικής.....20
2.3	Οι αρμοδιότητες των Περιφερειών στον τουρισμό και η υλοποίησή τους.....22
2.4	Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια.....24
2.5	Πώς μπορούν να παρέμβουν οι Δήμοι στον τουρισμό.....25
Κεφάλαιο 3 – Η τουριστική ανάπτυξη στην Κεφαλονιά και στο Δήμο Σάμης	
3.1	Η διαμόρφωση της τουριστικής ανάπτυξης στην Κεφαλονιά.....26
3.2	Έκταση του Δήμου Σάμης, πληθυσμός και σύντομη ιστορική αναδρομή.....30
3.3	Καταγραφή τουριστικών πόρων ανά Δημοτική Ενότητα.....32
3.4	Ανάλυση SWOT.....40
3.5	Ο Δήμος Σάμης στο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Ιονίων Νήσων.....42
Κεφάλαιο 4 – Έρευνα για τις προοπτικές ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού	
4.1	Στόχοι και μεθοδολογία έρευνας.....43
4.2	Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας.....45
Κεφάλαιο 5 – Συμπεράσματα	
5.1	Συμπεράσματα θεωρητικού μέρους.....52
5.2	Συμπεράσματα έρευνας.....53
Βιβλιογραφία.....58	
Παραρτήματα.....62	

Κεφάλαιο 1^ο – Ο τουρισμός και η ανάπτυξη

1.1 Από το Μεγάλο Γύρο στον μαζικό τουρισμό

Από την εποχή του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, ήδη καταγράφεται η παρουσία τουριστικών μετακινήσεων. Παρά τις δυσκολίες και τους αυξημένους κινδύνους που συνεπάγονταν τα ταξίδια, υπάρχουν αποδείξεις ταξιδιών από τους αρχαίους Έλληνες με σκοπό να επισκεφθούν μαντεία, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και αθλητικούς αγώνες. Κατά τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, το ταξίδι διευκολυνόταν από το 4,500 μιλίων οδικό σύστημα, τη χρήση κοινού νομίσματος και την κοινή γλώσσα, αν και τα ταξίδια κυρίως σχετίζονταν με το εμπόριο και τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Μετά την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, καθ' όλο το Μεσαίωνα, η διαδεδομένη ένδεια που υπήρχε στην Ευρώπη εκείνη την περίοδο καθώς και το ανεπαρκές οδικό δίκτυο σε συνδυασμό με τις συχνότερες επιθέσεις ληστών, περιόρισε τις μετακινήσεις σε ταξίδια για εμπορικούς σκοπούς και θρησκευτικό προσκύνημα. Ωστόσο, η παράνομη αναζήτηση ενθυμημάτων και σεξουαλικών παρεκτροπών, οδήγησε την Εκκλησία να καταδικάσει και να περιορίσει το φαινόμενο ως «επιδημία». Τα ταξίδια ήταν πλέον ένα φαινόμενο που πλέον αποτελούσε προνόμιο των βασιλικών οικογενειών και των αυλικών τους, σε στενά πάντα γεωγραφικά πλαίσια (Holden, 2008).

Κατά την Αναγέννηση, αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον των πλουσίων για τους πολιτισμούς της Ρώμης και των Αθηνών. Κατά τη βασιλεία της Ελισάβετ Α' οι νέοι της βρετανικής αριστοκρατίας που αναζητούσαν μια θέση στη βασιλική Αυλή, προτρέπονταν να ταξιδέψουν στην Ηπειρωτική Ευρώπη, με σκοπό τη μελέτη του κλασσικού πολιτισμού. Αναπόφευκτα, ταξίδια όπως ο Μεγάλος Γύρος (Grand Tour) για την γνωριμία με τον κλασσικό πολιτισμό, έγιναν μέρος της εκπαίδευσης κάθε τζέντλεμαν: *«Νέοι, εύποροι αριστοκράτες περιόδευαν συνοδευόμενοι από φίλους, υπηρέτες, δασκάλους, γιατρούς, καλλιτέχνες και επιστήμονες. Εξασφάλιζαν φιλοξενία και προστασία από υψηλόβαθμους διπλωμάτες, τοπικούς άρχοντες και Έλληνες δημοσίους υπαλλήλους, ενώ τις μετακινήσεις τους συντόνιζαν ντόπιοι «οδηγοί». Έντονες συγκινήσεις, ελευθεριότητα και μύηση στον εξωτισμό της μυστηριακής Ανατολής, αποτελούσαν μέρος της εμπειρίας. Ο θαυμασμός για τη βουκολική «Αρκαδία» δεν απέκλειε λεηλασία ή καταστροφή μνημείων. Οι περιηγητές κατέγραφαν τις εντυπώσεις τους και απεικόνιζαν σε σχέδια και ζωγραφικούς πίνακες ό,τι έβλεπαν. Πολλοί υπήρξαν Φιλέλληνες ανάμεσά τους ο εμβληματικός ρομαντικός ποιητής Lord Byron που υποστήριξε τον Αγώνα για Ανεξαρτησία της Ελλάδας και παράλληλα προήγαγε τον τουρισμό. Άσκησε βαθειά και διαρκή θετική επίδραση στην Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη του 19ου αιώνα υπέρ της Ελλάδας».*(Δρίτσα, χ.χ.)

Η Βιομηχανική επανάσταση έδρασε καταλυτικά στην αύξηση των μεταφορών και τη θεμελίωση του μαζικού τουρισμού όπως τον γνωρίσαμε στα μετέπειτα χρόνια ως σήμερα. Κύρια στοιχεία της κοινωνικής και οικονομικής μεταβολής υπήρξαν η αστικοποίηση, η αυξημένη βιομηχανική παραγωγή, η τεχνολογική πρόοδος στις μεταφορές και η ανάπτυξη των παραθαλάσσιων προορισμών, αλλά και η καθιέρωση ωραρίου εργασίας και ορισμού του ελεύθερου χρόνου (Holden, 2008).

1.2 Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα

Ο τουρισμός αποτελεί μια κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα που διαχέεται σε πολλούς τομείς. Ενώ οι δραστηριότητες του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα παράγουν προϊόντα ανάλογα με τη ζήτηση, όπως για παράδειγμα ο κλάδος της αγροτικής παραγωγής που συγκροτείται από τις αγροτικές επιχειρήσεις που παράγουν συναφή προϊόντα, ο κλάδος του τουρισμού, αντίθετα, εκτείνεται και επιδρά οριζόντια, σε πολλούς κλάδους της

οικονομίας: οι αεροπορικές μεταφορές και τα transfers με λεωφορεία ή ταξί, η διαμονή σε ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα, η εστίαση σε εστιατόρια ή μπαρ εντός ή εκτός του χώρου διαμονής, οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και αξιοθέατα, η διασκέδαση, οι αθλητικές δραστηριότητες ή η χρήση αθλητικών εγκαταστάσεων, η κατανάλωση σε εμπορικά καταστήματα, οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών αλλά ακόμη και υπηρεσίες υγείας ή εκπαίδευσης στα πλαίσια των διαθέσιμων μορφών εναλλακτικού τουρισμού (E.E.T.A.A., 2020).

Έτσι ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που αφορά πολλά και διάφορα μέρη του κοινωνικού και παραγωγικού ιστού μιας χώρας.

Why tourism matters

Πηγή: EETA

Στα χρόνια της κρίσης, ο τουρισμός αποτέλεσε το ανάχωμα στην ύφεση και την ανεργία και στη συνέχεια οδήγησε τη χώρα σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, προσελκύοντας και σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον. Λόγω δε της μεγάλης διασποράς των τουριστικών προορισμών ανά την χώρα, ο τουρισμός παίζει καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση του εισοδήματος σε πολλές Περιφέρειες της Ελλάδας. Παράλληλα όμως, το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της ευρωπαϊκής αγοράς αναζητά κατά κύριο λόγο τις διακοπές για Ήλιο και Θάλασσα, έχει καθιερώσει αυτό το δίπτυχο ως το βασικό τουριστικό προϊόν της χώρας (INSETE, 2020).

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του INSETE, ΤΟ 2019 ο ελληνικός τουρισμός, είχε συνολική συμμετοχή στο ΑΕΠ 20,8% ενώ τα συνολικά έσοδα από τον εισερχόμενο τουρισμό έφτασαν τα 17,7 δις. € (ΤτΕ).

ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	2019	2020
Συνολική συμμετοχή στο ΑΕΠ	20,30%	8,70%
Συνολική συμμετοχή στην απασχόληση	21,10%	19,80%
Συνολική απασχόληση	824.700	759.300
Έσοδα από εισερχόμενο τουρισμό	17,7 δις. €	4,3 δις. €
Αφίξεις μη κατοίκων	31,3 εκ.	7,31 εκ.
Μέση κατά Κεφαλή Δαπάνη	564	584
Εποχικότητα (Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος)	56%	54%
Ξενοδοχειακή υποδομή	798.650	856.347

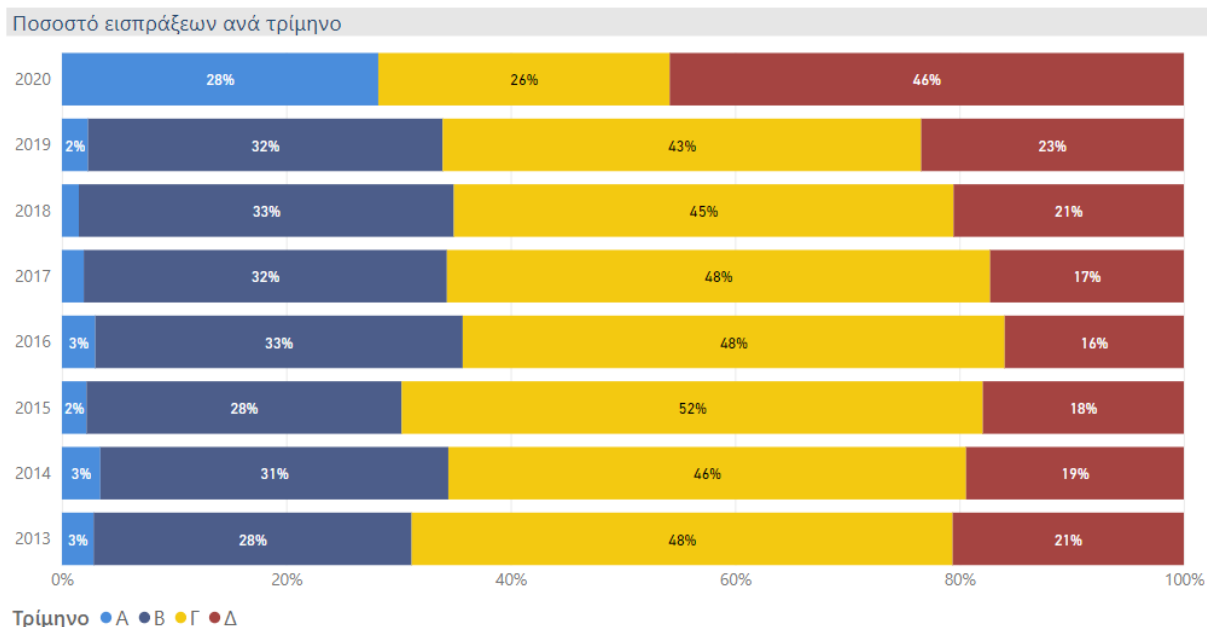
Πηγές: INSETE Intelligence, World Travel&Tourism Council, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Οι εισπράξεις με ή χωρίς τη χρήση ταξιδιωτικού πακέτου όσο και συνολικά, δίδονται στον παρακάτω πίνακα, στον οποίο και εμφανίζεται ενισχυμένη η τάση για διακοπές χωρίς τουριστικό πακέτο:

Κατανομή εισπράξεων αναλόγως χρήσης ταξιδιωτικού πακέτου	2019		Εισπράξεις (€) αναλόγως χρήσης ταξιδιωτικού πακέτου		
	Με Πακέτο	Χωρίς Πακέτο	Με Πακέτο	Χωρίς Πακέτο	Σύνολο
Αν.Μακ/νία & Θράκη	0,4%	96,6%	15.080.016	424.739.084	439.819.100
Αττική	22,7%	77,3%	587.385.484	2.004.386.243	2.591.771.727
Βόρειο Αιγαίο	27,7%	72,3%	45.752.321	119.556.523	165.308.844
Δυτική Ελλάδα	13,6%	86,4%	35.038.938	222.311.980	257.350.918
Δυτική Μακεδονία	14,1%	85,9%	10.677.781	64.916.705	75.594.486
Δωδεκάνησα	49,3%	50,7%	1.555.742.711	1.599.168.716	3.154.911.427
Ήπειρος	13,5%	86,5%	35.254.638	226.073.561	261.328.199
Θεσσαλία	32,1%	67,9%	114.111.172	240.930.421	355.041.593
Ιόνια Νησιά	38,8%	61,2%	741.357.813	1.169.861.245	1.911.219.058
Κεντρική Μακεδονία	17,2%	82,8%	387.910.669	1.861.880.645	2.249.791.314
Κρήτη	46,8%	53,2%	1.685.357.700	1.915.512.234	3.600.869.934
Κυκλάδες	32,6%	67,4%	659.169.577	1.360.715.373	2.019.884.950
Πελοπόννησος	23,1%	76,9%	96.280.161	320.618.180	416.898.341
Στερεά Ελλάδα	29,6%	70,4%	53.340.981	126.784.777	180.125.758
Σύνολο			6.022.459.962	11.657.455.687	17.679.915.649

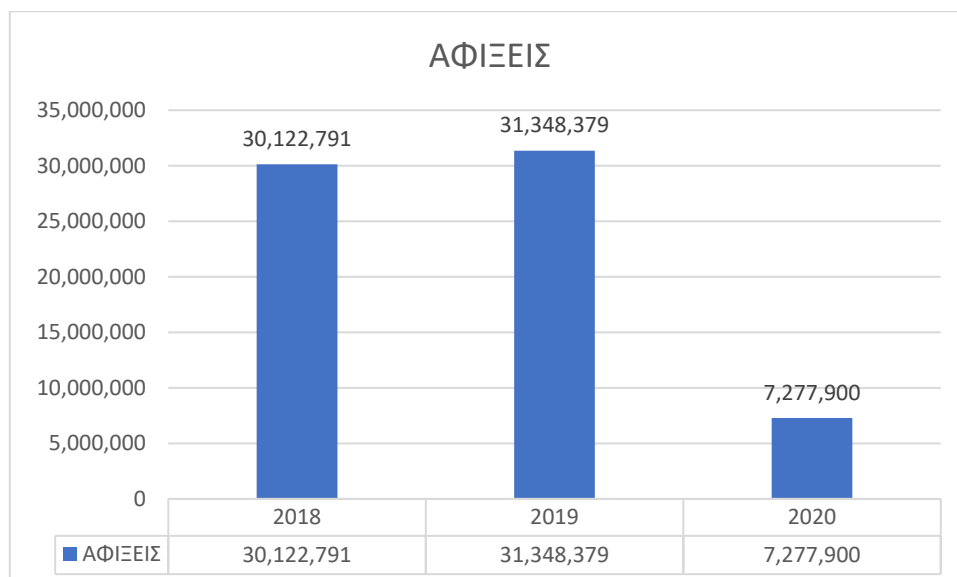
Πηγή: INSETE Intelligence-Περιφερειακά στοιχεία εισερχόμενου τουρισμού

Παράλληλα, τα έσοδα από τον τουρισμό κρουαζιέρας κατά τα έτη 2013 ως 2020 καταγράφηκαν ως εξής:

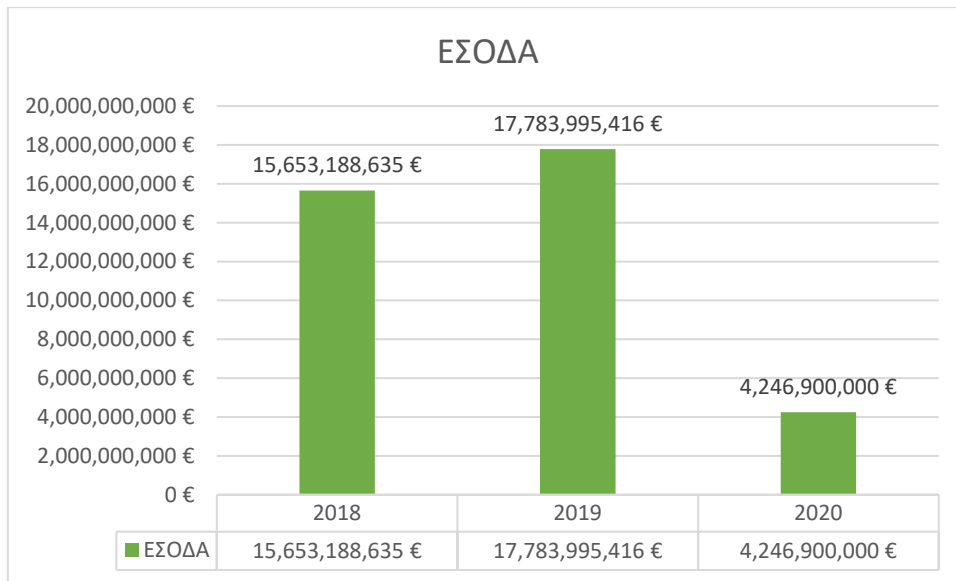
Πηγή: INSETE Intelligence

Την περίοδο Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2020, κατά την επιδημία Covid-19, η εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 76,3% και διαμορφώθηκε στα 7.277.900 ταξιδιώτες, έναντι 30.656.200 ταξιδιωτών την αντίστοιχη περίοδο του 2019. Πρόκειται για μια παρατεταμένη και καθολική κρίση των οικονομικών δραστηριοτήτων η οποία επέφερε μεγάλο πλήγμα στον τουρισμό.

Πηγή: INSETE Intelligence

Οι ταξιδιωτικές εισπράξεις εμφάνισαν επίσης μείωση κατά 73,6% και από 17.884.400.000 ευρώ το 2019, το 2020 συρρικνώθηκαν στα 4.246.900.000.

Πηγή: INSETE Intelligence

1.3 Ανάλυση της έννοιας της ανάπτυξης

Ένας από τους πρωτεύοντες στόχους της παρούσας μελέτης είναι να προσεγγίσουμε εννοιολογικά τη λέξη «ανάπτυξη». Σύμφωνα με το Λεξικό της νέας Ελληνικής Γλώσσας του καθηγητού Γ. Μπαμπινιώτη, το λήμμα «ανάπτυξη» αναλύεται ετυμολογικά και εννοιολογικά, ως εξής:

ανάπτυξη (η) η εκδίπλωση, το άπλωμα στον χώρο, η αύξηση των διαστάσεων στο πλαίσιο τής ωρίμασης, η πορεία προς την ωρίμαση, η πρόοδος (θεωρούμενη ως αύξηση της δύναμης, παραγωγή, ταχύτητα, ποιότητα κλπ.): η εποχή μας χαρακτηρίζεται από τη ραγδαία ~ τής τεχνολογίας || επιστημονική / καλλιτεχνική / πολιτιστική. Συνώνυμα της λέξης είναι η εξέλιξη, η άνθηση, η ακμή. Στην κοινωνιολογία, ως ανάπτυξη ορίζεται ο συνδυασμός οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών που συνιστούν διαδικασία μετάβασης μιας κοινωνίας από μια φάση ωριμότητας σε κάποια άλλη, κατά τεκμήριο ανώτερη, οι οποίες εμπεριέχουν την τροποποίηση των κοινωνικών στάσεων, την πρόοδο των γνώσεων, τη βελτίωση τής επαγγελματικής εξειδίκευσης, τη βιομηχανική και ψηφιακή τεχνογνωσία κλπ. Στο πεδίο των οικονομικών επιστημών, ανάπτυξη είναι η βελτίωση των οικονομικών δεικτών (μιας χώρας) με βασικό στοιχείο την αύξηση τής παραγωγής π.χ. παραμένει σχεδόν άλυτο πρόβλημα το πώς θα επιτευχθεί η ανάπτυξη των χωρών τού Τρίτου Κόσμου. Ακόμη, «περιφερειακή ανάπτυξη» ορίζεται η μορφή οικονομικής αποκέντρωσης με προσπάθεια εξαλείψεως των οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών μιας χώρας και ενίσχυση της οικονομικής εξέλιξης τής περιφέρειας

Η οικονομική ανάπτυξη υπονοεί τη χρήση τόσο οικονομικών, όσο και κοινωνικών παραγόντων και επιδιώκει τη γενική καλύτερευση του επιπέδου οικονομικής ευημερίας των ατόμων μιας κοινωνίας (Κιόχος κ.ά., 2011).

1.4 Ορισμός των τουριστικών πόρων

Σύμφωνα με το Άρθρο 03, του Σχεδίου Κοινής Υπουργικής Απόφασης «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και την αλληλένδετη στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων», όπως περιλαμβάνεται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, «ως «τουριστικοί πόροι» νοούνται φυσικά και ανθρωπογενή σημεία, τόποι, κτίσματα, αξιοθέατα, συνθήσεις, παραδόσεις, ήθη και έθιμα, που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο προσέλκυσης επισκεπτών – τουριστών ή και να προβληθούν ως χαρακτηριστικά για τη δημιουργία ανταγωνιστικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων μιας περιοχής».

1.5 Πώς οι τουριστικοί πόροι συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη

Σύμφωνα με το «Εγχειρίδιο Τουριστικού Σχεδιασμού και Προβολής για Ο.Τ.Α.»¹ της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (ΕΕΤΑΑ), ο τουρισμός είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, μη οριοθετημένο, που περιλαμβάνει

- **οικονομικές δραστηριότητες**, όπως υπηρεσίες διαμονής διαφόρων τύπων, υπηρεσίες εστίασης (φαγητού και ποτού) υπηρεσίες ακίνητης περιουσίας (ιδιωτικά καταλύματα), υπηρεσίες πληροφόρησης, ενημέρωσης (τουριστικών πρακτορείων, πληροφοριών και οδηγών), υπηρεσίες μετακίνησης (μεταφοράς προσώπων, αλλά και ενοικίασης αυτοκινήτων και μοτοσικλετών),
- **πολιτιστικές υπηρεσίες** (πολιτιστική παραγωγή, μουσεία, αρχαιολογικοί και ιστορικοί χώροι και μεμονωμένα μνημεία, βοτανικοί και ζωολογικοί κήποι και φυσικές περιοχές) και
- **υπηρεσίες αθλητισμού και αναψυχής** (ενοικίαση σκαφών αναψυχής, παροχή αθλητικών εγκαταστάσεων, θεματικά πάρκα και πάρκα αναψυχής, υπηρεσίες σε παραλίες, κ.λπ.), χωρίς ο κατάλογος αυτός να είναι κλειστός. Ταυτόχρονα ο τουρίστας κάνει χρήση τοπικών, κοινόχρηστων φυσικών και πολιτιστικών πόρων, χωρίς να υπάρχει άμεση οικονομική συναλλαγή (Holden, 2008).

Για να εκτιμήσουμε περισσότερο πώς ο τουρισμός επιδρά σε μια οικονομία, είναι αναγκαίο να κατανοήσουμε μια βασική ιδέα από την μακροοικονομική θεωρία του Keynes³, την έννοια του πολλαπλασιαστή. Η λογική, δηλαδή, ότι μια μεταβολή στο επίπεδο της ζήτησης σε έναν τομέα της οικονομίας επηρεάζει όχι μόνο τη βιομηχανία που παράγει το προϊόν ή την υπηρεσία, αλλά επίσης και τις άλλες επιχειρήσεις στους άλλους τομείς της οικονομίας, οι οποίοι με τη σειρά τους, την προμηθεύουν με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους (Cooper *et al.*, 1998). Για παράδειγμα, στην περίπτωση ενός νέου επενδυτικού σχεδίου όπως η ανέγερση ενός ξενοδοχείου, τα χρήματα που πληρώνονται για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που χρειάζονται για την κατασκευή του π.χ. οικοδομικά υλικά και μισθοί των οικοδόμων, δεν σταματούν εκεί αλλά συνεχίζουν να κυκλοφορούν στην οικονομία. Οι αποδέκτες αυτού του πρώτου γύρου των επενδυτικών δαπανών, με τη σειρά τους, θα προβούν σε νέες επενδύσεις, ενθαρρύνοντας έτσι ένα νέο γύρο δαπανών. Με αυτόν το τρόπο, από την αρχική δαπάνη για το ξενοδοχείο, το χρήμα -θεωρητικά- κυκλοφορεί μερικές ακόμη φορές στην οικονομία δημιουργώντας πρόσθετη ζήτηση σε κάθε φάση (Holden, 2008).

¹ Ο.Τ.Α. ή Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης ονομάζονται οι Περιφέρειες και οι Δήμοι.

³ Ο John Maynard Keynes (1883-1946) ήταν Άγγλος οικονομολόγος, δημοσιογράφος και οικονομικός αναλυτής. Γνωστός για τις οικονομικές του θεωρίες υπό τον όρο «Κεϋνσιανά οικονομικά», ανέλυσε τα αίτια της κρίσης του 1929, τονίζοντας την σημασία της σύνδεσης της πλήρους απασχόλησης των παραγωγικών συντελεστών με τη δημοσιονομική πολιτική. Το έργο του «Η γενική θεωρία της απασχόλησης, του τόκου και του χρήματος» (The general theory of employment, interest and money) έφερε επανάσταση στην οικονομική επιστήμη (Κιόχος, 2011)

Κατά τις περασμένες δεκαετίες σημειώθηκε μια δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού που συνοδεύτηκε και από μια σημαντική διάχυσή του στον ελληνικό χώρο. Σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλαν οι βελτιώσεις σε υποδομές όπως λιμάνια, αεροδρόμια, οδικοί άξονες, τηλεπικοινωνίες κ.ά. καθώς και μια ραγδαία ανάπτυξη των τουριστικών καταλυμάτων στην περιφέρεια. Από τις 9971 ξενοδοχειακές μονάδες της επικράτειας, μόνο οι 675 βρίσκονται στην Αττική, ενώ 980 βρίσκονται στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων με 148 στην Περιφερειακή Ενότητα Κεφαλληνίας (Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, 2020).

Επιπρόσθετα, κατά τα τελευταία έτη σημειώθηκε μεγάλη αύξηση στην προσφορά μη κύριων τουριστικών καταλυμάτων και ιδιαίτερα των καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης. Πρόκειται για εξοχικές κατοικίες, αυτόνομες, που είναι διαθέσιμες προς μίσθωση μέσω πλατφορμών όπως το Airbnb, το VRBO (ex. HomeAway), το Booking.com και άλλες μικρότερες. Από τον Ιούνιο του 2018 ως τον Μάιο του 2019, στις Airbnb και HomeAway υπήρχαν διαθέσιμα 170.542 καταλύματα για μίσθωση, εκ των οποίων τα 137.484 μισθώθηκαν τουλάχιστον μια φορά (ενεργά). Από το σύνολο των διαθέσιμων καταλυμάτων, το 81% νοικιάστηκε τουλάχιστον μια φορά και η μέση πληρότητα των καταλυμάτων ανήλθε στο 52% με μέση ημερήσια τιμή τα € 139 και δίνοντας μέσο ετήσιο έσοδο ανά κατάλυμα € 8.333. Τα συνολικά έσοδα ήταν € 1,15 δις (ΞΕΕ, 2020).

Στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, την προαναφερθείσα περίοδο, τα καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης ήταν 14.854, εκ των οποίων ενεργά ήταν 11.923. Στην Κεφαλονιά, τα διαθέσιμα καταλύματα ήταν 3.816 με ενεργά τα 3.146. Στην Κεφαλονιά σημειώθηκε πληρότητα 59% με συνολικά έσοδα € 33 εκ.

Πίνακας 2: Βασικά μεγέθη μίσθωσης μέσω Airbnb και HomeAway ανά περιοχή

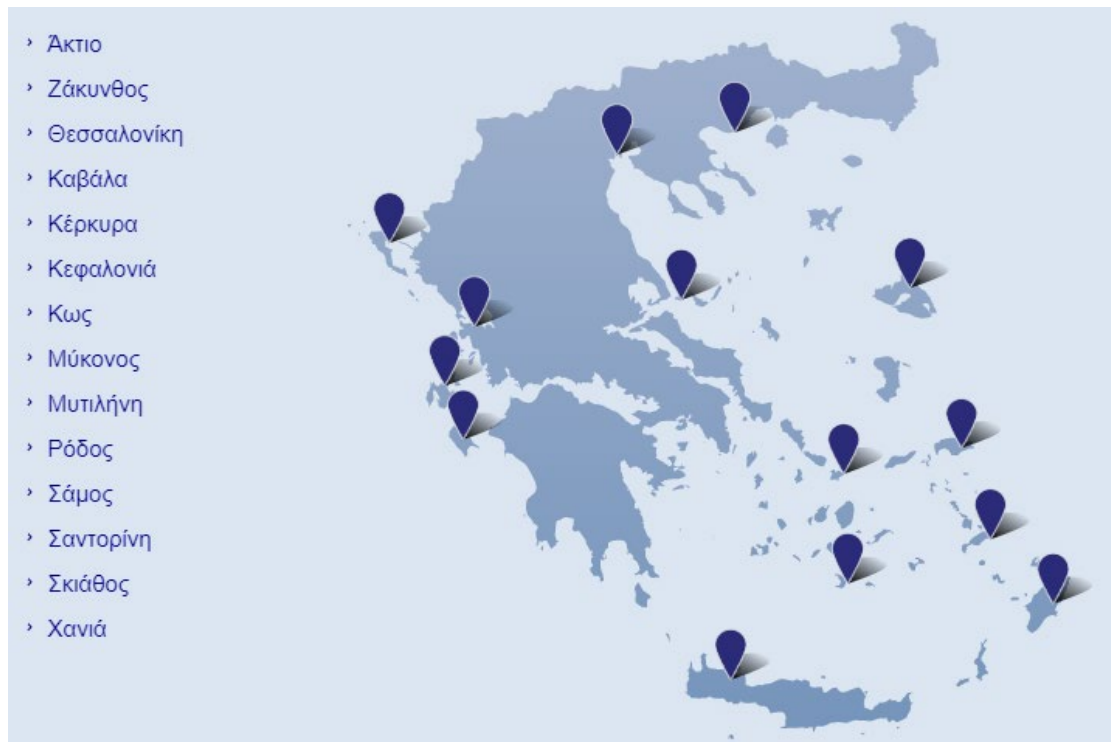
Ιούνιος 2018-Μάιος 2019								
	Καταλύματα			Διανυκτερεύσεις			Έσοδα	
	Διαθέσιμα	Ενεργά	% Ενεργών επί του συνόλου Ενεργών	Προσφορά	Ζήτηση	Πληρότητα	Έσοδα (εκ. EUR)	%Επί του συνόλου των Εσόδων
Ελλάδα	151.082	121.287	100%	14.089.003	7.397.691	53%	1.081	100%
Αθήνα	14.348	12.703	10%	2.118.302	1.271.783	60%	84	8%
Θεσσαλονίκη	3.018	2.757	2%	443.497	252.712	57%	11	1%
Χανιά	10.909	9.036	7%	1.095.101	591.727	54%	99	9%
Ηράκλειο	5.800	4.514	4%	534.712	265.706	50%	30	3%
Ρέθυμνο	5.480	4.523	4%	533.663	294.168	55%	50	5%
Λασιθί	3.182	2.504	2%	287.085	138.911	48%	23	2%
Ρόδος	4.494	3.451	3%	404.458	221.789	55%	40	4%
Κως	648	423	0%	45.895	26.119	57%	3	0%
Μύκονος	5.170	3.760	3%	380.167	206.735	54%	103	9%
Σαντορίνη	4.754	3.523	3%	533.292	328.332	62%	112	10%
Νάξος	2.247	1.724	1%	177.477	93.599	53%	15	1%
Πάρος	3.359	2.716	2%	264.705	140.741	53%	31	3%
Κέρκυρα	7.374	6.029	5%	641.781	360.098	56%	58	5%
Ζάκυνθος	3.664	2.748	2%	256.593	140.347	55%	31	3%
Κεφαλονιά	3.816	3.146	3%	312.350	183.855	59%	33	3%
Πολύγυρος	8.881	6.812	6%	595.419	308.303	52%	41	4%
Υπόλοιπα	63.938	50.918	42%	5.464.506	2.572.766	47%	318	29%

Πηγή: AirDNA, TtE, Επεξεργασία: Insete Intelligence

Σημείωση: Τα στοιχεία αφορούν μόνο σε αυτόνομα καταλύματα

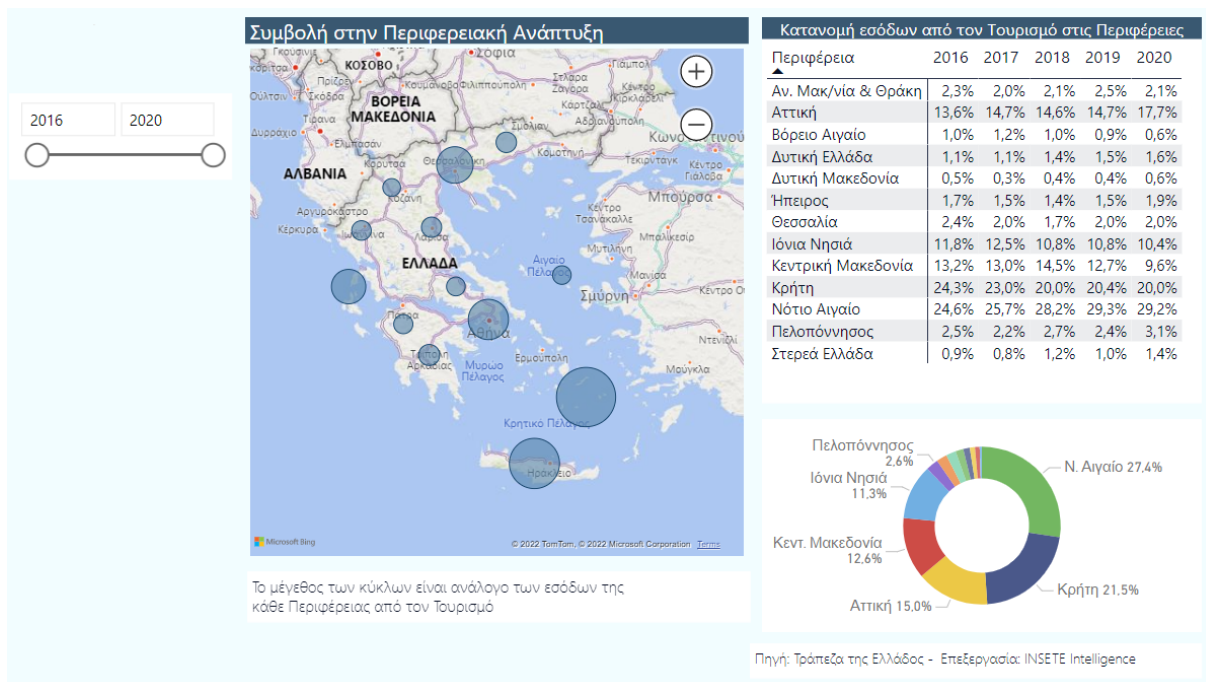
Στις περιοχές που αναπτύσσεται τουριστική δραστηριότητα παρατηρείται αναζωογόνηση της τοπικής κοινωνίας με πολλαπλά οφέλη. Ενθαρρύνεται η δημιουργία έργων υποδομών όπως το συγκοινωνιακό δίκτυο, λιμάνια και αεροδρόμια. Σημαντικό παράδειγμα η μεγάλη επένδυση της Γερμανικών συμφερόντων εταιρείας Fraport AG, η οποία σε συνεργασία με τον όμιλο Κοπελούζου, ανέλαβε τη διαχείριση των τερματικών σταθμών και της κυκλοφορίας, σε 14 ελληνικά περιφερειακά αεροδρόμια. Η Fraport δηλώνει ως στόχο την αύξηση της επιβατικής κίνησης και την επέκταση της τουριστικής περιόδου, ενώ έχει προβεί σε

ανακατασκευές και επεκτάσεις των τερματικών σταθμών προκειμένου να βελτιώσει την εμπειρία του ταξιδιού μέσω αναβάθμισης των υπηρεσιών και να προσελκύσει επιχειρηματικό ενδιαφέρον από επαγγελματίες στους τομείς των τροφίμων και ποτών, λιανεμπορίου, Duty Free, στάθμευσης, διαφήμισης (<https://www.fraport-greece.com/ell/home>)

Ενθαρρύνοντας τη δημιουργία έργων-υποδομών για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών – τουριστών, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας και δίνονται κίνητρα στους ντόπιους για ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων. Λόγω του τουρισμού, σε πολλές περιοχές βελτιώνεται γενικότερα η ποιότητα ζωής των κατοίκων, καθώς αποκτούν πρόσβαση σε υπηρεσίες υψηλότερου επιπέδου σε σχέση με το μέγεθος του τοπικού πληθυσμού. Τέτοιες υπηρεσίες είναι οι τραπεζικές, επικοινωνίας (ευρυζωνικό δίκτυο), συχνότερες συγκοινωνιακές εξυπηρετήσεις κ.ά. Επιπλέον, μέσω του τουρισμού, προβάλλεται και ενισχύεται η ιδιαιτερότητα της κάθε περιοχής, συμβάλλοντας στην ενδυνάμωση της υπαίθρου και στην αποκέντρωση, προσφέροντας ευκαιρίες για εισόδημα και απασχόληση εκτός των αστικών κέντρων (Κοκκώσης κ.ά., 2011).

Συνακόλουθα, στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται η συμμετοχή του τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη, με βάση τα έσοδα κάθε Περιφέρειας από τον τουρισμό και το ποσοστό που αυτά καταλαμβάνουν επί του συνόλου των εσόδων των Περιφερειών.

Πηγή: INSETE Intelligence

Το τουριστικό προϊόν ως σύνολο, αφορά τον προορισμό, δεδομένου του ότι ο κάθε τουρίστας επιλέγει από τις διαθέσιμες τουριστικές υπηρεσίες, εκείνες που επιθυμεί και δύναται να πληρώσει. Η διάκριση αυτή είναι ιδιαίτερης σημασίας, ενώ οι επιμέρους διαστάσεις του τουριστικού φαινομένου αναλύονται με βάση τις αρχές της οικονομίας:

I. Ισχύουν και για τον τουρισμό οι κανόνες της προσφοράς και της ζήτησης, και μάλιστα σε συνθήκες *τελείως ανταγωνιστικής αγοράς*⁴, οι οποίοι και καθορίζουν τις παραγόμενες ποσότητες/πλήθος προσφερόμενων υπηρεσιών και τις τιμές. Η ζήτηση διαμορφώνεται από τις ιδιαιτερότητες και τη μοναδικότητα ή μη του προσφερόμενου προϊόντος, τη διαφήμιση και τη σχέση ποιότητας-τιμής.

III. Η χρήση τουριστικών πόρων χωρίς οικονομική εκμετάλλευση, όπως τοπία, παραλίες, πολιτιστικά μνημεία κ.ά. παράγει χαμηλή προστιθέμενη αξία

IV. Η ύπαρξη τόσο υλικών όσο και άυλων τουριστικών πόρων, είτε πρόκειται για δημιουργήματα της φύσης είτε για ανθρωπογενείς διαμορφώσεις και παρεμβάσεις, αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα της κάθε περιοχής και προϋπόθεση για την προσέλκυση τουριστικής δραστηριότητας. Ο βαθμός όμως στον οποίο οι πόροι αυτοί υποστηρίζονται με τη δημιουργία τουριστικών υποδομών για πρόσβαση, παροχή υπηρεσιών και δραστηριοτήτων κ.ά. είναι καθοριστικός για τις τουριστικές ροές. (ΕΕΤΑΑ, 2020).

V. Το εκάστοτε τουριστικό προϊόν, υπόκειται -όπως κάθε προϊόν και υπηρεσία- στις μεταβολές που ακολουθεί η καμπύλη του κύκλου ζωής. Προκειμένου να παραμείνει η ζήτηση σε υψηλό επίπεδο και σε ικανοποιητικές τιμές, το τουριστικό προϊόν είναι αναγκαίο να

⁴ Η "τελείως ανταγωνιστική αγορά", ικανοποιεί 3 σημαντικές συνθήκες: α) μεγάλους αριθμούς, πολλοί μικροί αγοραστές και πολλοί μικροί πωλητές, έτσι ώστε κανένας από αυτούς ατομικά, να μην μπορεί να επηρεάσει την τιμή β) ομοιογένεια του προϊόντος, οι αγοραστές και οι πωλητές να συναλλάσσονται επί ομοιογενούς αγαθού και γ) τέλεια γνώση, όλοι οι αγοραστές και οι πωλητές να είναι πλήρως πληροφορημένοι σχετικά με τις επικρατούσες τιμές σε ολόκληρη την αγορά. (Chacholiades, 1990)

ανταποκρίνεται γρήγορα στις εκάστοτε αλλαγές στις καταναλωτικές ανάγκες, ενώ παράλληλα να ενσωματώνει καινοτόμες εξελίξεις, ώστε να παραμένει ανταγωνιστικό (πχ. νέα και ειδικά τουριστικά προϊόντα). Οι προορισμοί διαγράφουν μια ανάλογη πορεία, παρόλο που προκύπτουν εμπόδια στην προσαρμογή και αρκετά υψηλές δαπάνες (ΕΕΤΑΑ, 2020).

VI. Τα άτομα που καταναλώνουν τουριστικές υπηρεσίες, θέτουν ως ύψιστη προτεραιότητα την ασφάλεια, μια συνθήκη η οποία βρίσκεται σε άμεση σύνδεση με παράγοντες εξωγενείς ως προς τον κάθε μεμονωμένο προορισμό και τον καθιστούν ευάλωτο σε περιπτώσεις που διαμορφώνονται συνθήκες μειωμένης ασφάλειας (πόλεμος, φυσικές καταστροφές, υγειονομική κρίση).

Συνεπώς, είναι αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες της τουριστικής δραστηριότητας από τους υπεύθυνους σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης καθώς και από τους επιχειρηματίες του τουρισμού, δεδομένου του ότι πρόκειται για μια δραστηριότητα ανοιχτή στον παγκόσμιο ανταγωνισμό. Οι κίνδυνοι που προκύπτουν από την υπερπροσφορά υπηρεσιών των μεμονωμένων επιχειρηματιών ή τόπων, μπορούν να αποτελέσουν σοβαρή πρόκληση για τη βιωσιμότητα, τόσο του προορισμού όσο και των επιχειρήσεων (ΕΕΤΑΑ, 2020).

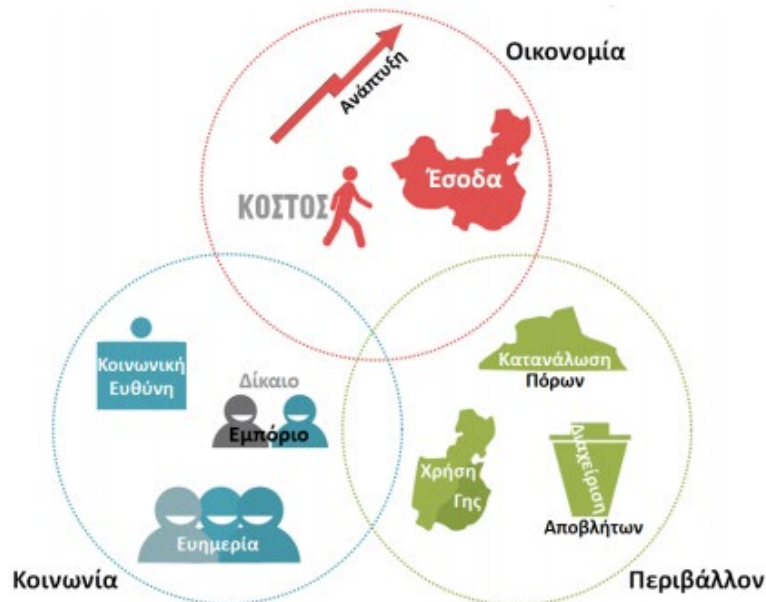
1.6 Η έννοια της βιωσιμότητας και η σημασία της για την τοπική ανάπτυξη

Το φαινόμενο του τουρισμού άρχισε να αποκτά μαζικό χαρακτήρα από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα (Likorish & Jenkins, 2004). Με βάση την ατομική ανάγκη για ξεκούραση, το δικαίωμα για αναψυχή εξελίχθηκε και καθιερώθηκε ως κοινωνική ανάγκη (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Στη συνέχεια, τόσο η ζήτηση, όσο και η πολιτική των Tour Operators διαμόρφωσαν και καθιέρωσαν το πρότυπο του Μαζικού Τουρισμού Διακοπών. Το εν λόγω πρότυπο προϋποθέτει μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, καταλυμάτων διαφορετικών τύπων, υποδομές και υπηρεσίες προσανατολισμένες στην εξυπηρέτηση των τουριστών, ανθρώπινο δυναμικό ικανό να εργαστεί -κυρίως σε εποχική βάση – στον τουρισμό, καθώς και εκτεταμένη χρήση φυσικών και πολιτιστικών πόρων. Κατά συνέπεια, η μεταπολεμική ανάπτυξη του τουρισμού έφερε μια ευφορία βασισμένη στα θετικά οικονομικά δεδομένα που προέκυπταν για τις τουριστικές περιοχές, σε ό,τι αφορά τόσο την αύξηση των εισοδημάτων όσο και την ενίσχυση της απασχόλησης αλλά και τη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης των τοπικών κοινωνιών.

Από τα μέσα τις δεκαετίας του 1970 όμως ακόμη, άρχισαν να αμφισβητούνται οι θετικές επιπτώσεις από την ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού σε τουριστικές περιοχές. Η αμφισβήτηση έχει δυο άξονες: ο πρώτος, εστιάζεται στις συχνά προβληματικές επιπτώσεις στην κοινωνία, τον πολιτισμό και την οικονομία ενώ ο δεύτερος αφορά τα μακροπρόθεσμα προβλήματα που δημιουργούνται από την υιοθέτηση αυτού του προτύπου (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Σε ό,τι αφορά τον πρώτο άξονα, οι κυριότερες επιπτώσεις ήταν οι αλλαγές στην κοινωνική δομή με κυριότερη μια κατ' επίφαση αστικοποίηση, αλλαγές σε ήθη και έθιμα, προβλήματα ανομίας κ. ά. Οι κυριότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον ήταν η μόλυνση και η ρύπανση σε φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους και σε περιοχές ευαίσθητες οικολογικά, προβλήματα από συγκρούσεις στις χρήσεις γης, προβλήματα στη διαχείριση και την επέκταση των τουριστικών περιοχών. Οι κυριότερες πολιτισμικές επιπτώσεις ήταν η εμπορευματοποίηση στοιχείων (προϊόντων ή δραστηριοτήτων) της τοπικής παράδοσης, επιβολή ενός κοινού, ομογενοποιημένου προτύπου πολιτισμού, επιπτώσεις σε περιοχές ή πόρους με ιδιαίτερη πολιτισμική και ιστορική σημασία. Τέλος, οι κυριότερες οικονομικές επιπτώσεις ήταν η σχέση εξάρτησης της τοπικής οικονομίας με τη διεθνή, συχνά ασταθή

ζήτηση, η εγκατάλειψη άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων (γεωργίας, βιοτεχνίας κ.ά.), ο υπέρ-επαγγελματισμός και η εποχικότητα που μειώνουν τα κέρδη.

Ο δεύτερος άξονας αμφισβήτησης επισημαίνει ότι, με βάση και την ανάλυση των επιπτώσεων, όταν μια τουριστική περιοχή υιοθετεί πλήρως το μοντέλο ανάπτυξης του τουρισμού διακοπών, διατρέχει τον κίνδυνο να υποβαθμιστεί σταδιακά.

Πηγή: ΕΕΤΑΑ

Από το 1988 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έδωσε για τον βιώσιμο τουρισμό τον ακόλουθο ορισμό:

«Ο Βιώσιμος τουρισμός ικανοποιεί τις ανάγκες των τουριστών και των προορισμών του παρόντος ενώ παράλληλα προστατεύει και ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Οδηγεί στη διαχείριση των πόρων με τρόπο ώστε να μπορούν να ικανοποιηθούν οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες, ενώ παράλληλα να διατηρούνται η πολιτισμική ακεραιότητα, οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιοποικιλότητα και τα συστήματα που υποστηρίζουν τη ζωή». Το αποτέλεσμα του βιώσιμου τουρισμού είναι η παραγωγή, η οποία υφίσταται σε συμφωνία με το τοπικό περιβάλλον, τις τοπικές κοινότητες και τον τοπικό πολιτισμό, με τέτοιο τρόπο, ώστε να λειτουργεί προς όφελος της τουριστικής ανάπτυξης αντί να την βλάπτει.

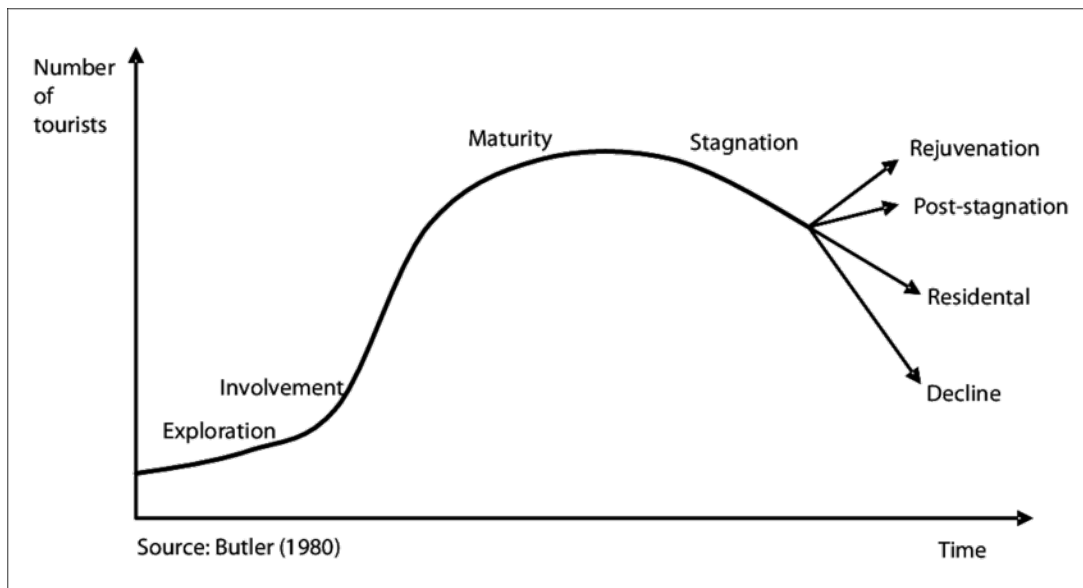
Οι επιπτώσεις της τουριστικής δραστηριότητας καθορίζονται από τη συμπεριφορά των τουριστών, οι οποίοι για να καλύψουν τις ανάγκες τους:

- Δαπανούν χρήματα για υπηρεσίες όπως είναι η διανυκτέρευση, οι μεταφορές, η αναψυχή, οι ξεναγήσεις, υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών, τραπεζικές, κ.λπ. καθώς και αγαθών όπως αναμνηστικά αλλά και είδη ένδυσης, υπόδησης, κοσμήματα και ό,τι άλλο μπορεί να καταναλώνεται στο πλαίσιο της τουριστικής μετακίνησης,
- Κάνουν χρήση ανθρώπινων πόρων, που παράγουν τις τουριστικές υπηρεσίες τοπικά.
- Κάνουν χρήση πρώτων υλών όπως το έδαφος, ενέργεια, νερό, κ.λπ. και παράγουν διάφορα είδη αποβλήτων (στερεά, υγρά, αέρια, θόρυβο), δημιουργώντας περιβαλλοντικές πιέσεις, οι οποίες αποτελούν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα.

Πρόκειται, επομένως, για άμεσες συνέπειες της παρουσίας του κάθε τουρίστα σε έναν προορισμό, και το συνολικό αποτύπωμα που αφήνει πρέπει να μετρηθεί και να αξιολογηθεί ως προς τη βιωσιμότητά του. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να γνωρίζουμε πόσα χρήματα δαπανά ο κάθε τουρίστας στον προορισμό, πόσες θέσεις εργασίας γεννά κάθε νέα τουριστική κλίνη, την ποσότητα νερού που χρειάζεται ένας μέσος τουρίστας κάθε μέρα κ.ά. (ΕΕΤΑΑ, 2020).

Το αποτύπωμα αυτό έχει άμεση σχέση με τη συνθετότητα των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Για παράδειγμα, ο τουρισμός παραλίας συνδυάζεται με τις επιχειρήσεις θαλάσσιων σπορ, ο αγροτουρισμός που συχνά συνδυάζεται με χρήση υπηρεσιών που κανονικά εμπίπτουν σε άλλες μορφές τουρισμού, η πρόσβαση σε δύσβατες περιοχές φυσικού κάλλους με μηχανοκίνητα μέσα. Συνακόλουθα, η διαμεσολάβηση διαδικτυακών πλατφορμών κρατήσεων για διαμονές και δραστηριότητες αλλά και η πώληση αυτών των υπηρεσιών από πρακτορεία και Tour Operators ως μέρος πακέτων διακοπών, επηρεάζει την ποσότητα, την ποιότητα αλλά και την προστιθέμενη αξία του τουριστικού προϊόντος. Παράλληλα, η διαμεσολάβηση διαμορφώνει και τις τιμές πώλησης, που πληρώνει ο καταναλωτής, όσο και τις τιμές που απολαμβάνει ο παραγωγός, ενώ η μεγάλη έκθεση μέσω του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να επιφέρει αύξηση της τουριστικής κίνησης σε έναν προορισμό, όπως παρατηρείται να έχει συμβεί μέσα στην τελευταία δεκαετία (Travelpulse, 2020). Ωστόσο, όπως είναι αναμενόμενο, δεν έχουν όλοι οι χρήστες τουριστικών υπηρεσιών την ίδια συμπεριφορά και συνεπώς τα αποτελέσματα που παράγουν κατ' άτομο διαφέρουν. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη διαμόρφωση της εκάστοτε τουριστικής πολιτικής. Συμπερασματικά, το συνολικό αποτύπωμα του τουρισμού, εξαρτάται αφενός από τον αριθμό των επισκεπτών και την καταναλωτική τους συμπεριφορά, αφετέρου από τα παραγωγικά πρότυπα σύμφωνα με τα οποία λειτουργούν οι τουριστικές επιχειρήσεις. Η βασική μονάδα μέτρησης για συγκρίσεις μεγεθών σε προορισμούς κατά συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, μπορεί να είναι η επίδοση ανά κεφαλή και ανά διανυκτέρευση.

Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνεται στις θεωρίες για τα στάδια τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής και τον κύκλο ζωής του τουριστικού προϊόντος, ο οποίος αποδίδεται βασιζόμενος στην παραδοχή ότι η δημοτικότητα ενός προορισμού σημειώνει κυματιστή καμπύλη και αρχίζει να φθίνει με την πάροδο του χρόνου. Το μοντέλο της ολοένα αυξανόμενης τουριστικής επισκεψιμότητας, σημειώνει σοβαρές επιπτώσεις στον σχεδιασμό και τη διατήρηση των τουριστικών πόρων, συμβάλλοντας στον υποβιβασμό της ποιότητας του περιβάλλοντος και συνακόλουθα της ελκυστικότητας του προορισμού (Butler, 1980).

Πηγή: *researchgate.net*

Η συνθήκη αυτή οδηγεί αναπόφευκτα στην αναζήτηση νέων προτύπων ανάπτυξης, περισσότερο ελκυστικών για τη ζήτηση αλλά και μακροπρόθεσμα ισόρροπων για την τοπική κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο, επιστήμονες, φορείς και οργανισμοί, στρέφονται στα πρότυπα που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η έννοια και οι αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, στηρίζονται στις επιστημονικές αναλύσεις για την αειφορία, οι οποίες εξετάζουν στη βιολογία και στη δασολογία, τις διαδικασίες συνεχούς ανανέωσης και αναπαραγωγής της χλωρίδας και της πανίδας, σε μια προσπάθεια να μετριαστούν οι αρνητικές επιπτώσεις της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον (Κοκκώσης κ.ά., 2011). Συνεπώς, ως βιώσιμος τουρισμός νοείται η επίτευξη του συνδυασμού του αριθμού και του τύπου των επισκεπτών με τις ενέργειες των τουριστικών επιχειρήσεων, με τρόπο που να μπορούν να συνεχιστούν στο μέλλον, διατηρώντας την ποιότητα του φυσικού, κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος.

Εξετάζοντας, εν τέλει, τις επιπτώσεις της τουριστικής δραστηριότητας, άμεσες και έμμεσες, σε μια περιοχή με οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς όρους σε μια μακρόχρονη κλίμακα, είναι αντιληπτό το γεγονός ότι ένα μεγάλο αποτύπωμα της τουριστικής δραστηριότητας μπορεί να οδηγήσει στην υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας του προορισμού: κάθε τουριστικός προορισμός έχει συγκεκριμένους πόρους που μπορεί να εκμεταλλευτεί και η φέρουσα ικανότητα υποδεικνύει τα όρια που πρέπει να τεθούν στην εκμετάλλευση αυτών των πόρων (Ανδριώτης, 2005). Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNWTO), η τουριστική φέρουσα ικανότητα ορίζεται ως «ο μέγιστος αριθμός ανθρώπων που μπορούν να επισκεφτούν έναν τουριστικό προορισμό ταυτόχρονα, χωρίς να προκαλούνται αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό, οικονομικό και κοινωνικό-πολιτιστικό περιβάλλον της τουριστικής περιοχής, καθώς και χωρίς να μειώνεται η ικανοποίηση των τουριστών» (<https://www.tourismcarryingcapacity.org/>) ενώ ο εν λόγω προβληματισμός φαίνεται να υφίσταται ήδη από το 1936, όταν ο Lowell Sumner έθεσε το ζήτημα με αφορμή τη διαχείριση των Εθνικών Πάρκων στις ΗΠΑ.⁶

⁶ Ο Lowell Sumner (1907-1989) ήταν Αμερικανός βιολόγος και ερευνητής, μέλος του Γραφείου Φυσικών Επιστημών στην Υπηρεσία Εθνικών Πάρκων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Το ερώτημα που έθεσε για πρώτη φορά το 1936 στο πλαίσιο της πολιτικής για τα πάρκα της Sierra στη Νεβάδα, ήταν

Κεφάλαιο 2 – Ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαμόρφωση τουριστικής πολιτικής

2.1 Οι αρμόδιοι κεντρικοί φορείς για τη χάραξη τουριστικής πολιτικής

Ο φορέας που είναι αρμόδιος τόσο για τη χάραξη αλλά και σε μεγάλο βαθμό για την υλοποίηση της τουριστικής πολιτικής, είναι το Υπουργείο Τουρισμού.

Οι αρμοδιότητες του περιλαμβάνονται στο άρθρο 1 του Ν. 3270/2004 (ΦΕΚ 187/Α) ενώ σε ότι αφορά το περιεχόμενο και τις υπηρεσιακές μονάδες άσκησης των αρμοδιοτήτων του, εξειδικεύονται στο Π.Δ. 127/2017 «Οργανισμός Υπουργείου Τουρισμού», ΦΕΚ 157/Α.

Σύμφωνα με το συγκεκριμένο ΠΔ, άρθρο 1, αποστολή του Υπουργείου Τουρισμού είναι:

α) ο προγραμματισμός και η χάραξη της τουριστικής πολιτικής, ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης στο πλαίσιο της γενικότερης κυβερνητικής πολιτικής και η διαμόρφωση και προώθηση των αναγκαίων θεσμικών και λοιπών ρυθμίσεων.

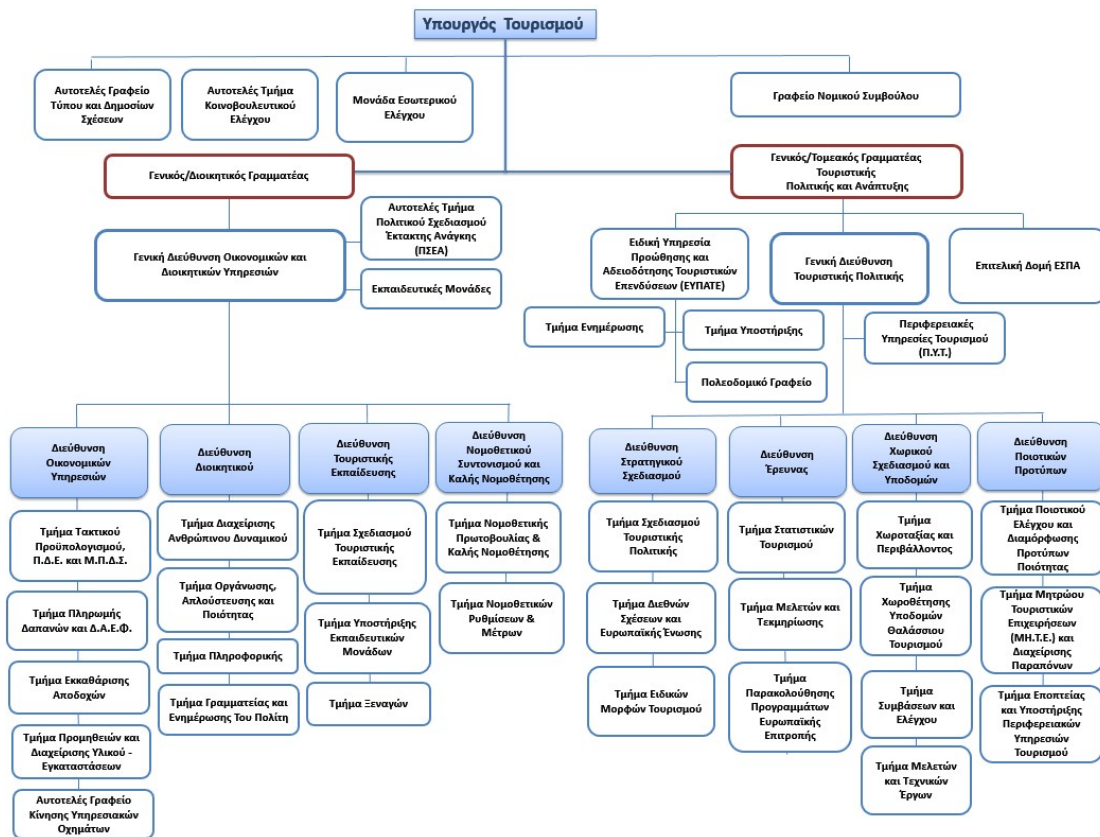
β) η συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία για την εναρμόνιση των πολιτικών που επηρεάζουν τον τουρισμό και τον συντονισμό των δράσεων με σκοπό την υποβοήθηση της τουριστικής ανάπτυξης, την διαμόρφωση ασφαλούς περιβάλλοντος για την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών στον κλάδο και τη βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού της χώρας.

γ) η εκπροσώπηση της χώρας στους διεθνείς οργανισμούς και στις διακρατικές σχέσεις που αφορούν στον τουρισμό και η σύναψη διεθνών συμβάσεων που αναφέρονται στον τουριστικό τομέα και διμερών συμφωνιών τουριστικής συνεργασίας.

δ) Η αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών μέσα από την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης»

Το Υπουργείο Τουρισμού διαθέτει δύο Γενικούς Γραμματείς, τον Γενικό Διοικητικό Γραμματέα Τουρισμού και τον Γενικό Γραμματέα Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης και απαρτίζεται από δύο Γενικές Διευθύνσεις, οκτώ Διευθύνσεις και τρία αυτοτελή τμήματα υπαγόμενα στον Υπουργό (Αυτοτελές Τμήμα Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου, Αυτοτελές Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων και Γραφείο Νομικού Συμβούλου), Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ, καθώς και μια αυτοτελή υπηρεσία επενδύσεων, την Ειδική Υπηρεσία Προώθησης και Αδειοδότησης Τουριστικών Επενδύσεων (ΕΥΠΑΤΕ), αρμόδια για τις μεγάλες επενδύσεις και τις επενδύσεις σε εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής. Το Υπουργείο, διαθέτει επίσης, τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ), από μία σε κάθε Περιφέρεια καθώς και μία επιπλέον για τα Δωδεκάνησα (Ε.Ε.Τ.Α.Α. 2020)

«ποιο είναι το μέγεθος του πλήθους που μπορεί να αφεθεί ελεύθερο στην άγρια φύση χωρίς να καταστρέψει τις ιδιότητές της;»

Η οργανωτική δομή του Υπουργείου Τουρισμού

Πηγή mintour.gov.gr/ypourgeio/organotiki-domi/ (5/2/2021)

Πριν το 2004, οπότε και ιδρύθηκε το Υπουργείο Τουρισμού, οι περισσότερες αρμοδιότητες του Υπουργείου εκτελούνταν από τον ΕΟΤ, ο οποίος τις ασκούσε από το 1950, οπότε συστάθηκε με τη μορφή του ΝΠΔΔ και για περισσότερα από 50 έτη δρομολόγησε την τουριστική ανάπτυξη και προβολή της χώρας. Το 1998 η διαχείριση της περιουσίας του ΕΟΤ περιήλθε στην εταιρεία Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα (ΕΤΑ ΑΕ) και στην Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ), ενώ το Ελληνικό Φεστιβάλ, έγινε αυτοτελές νομικό πρόσωπο. Ο ΕΟΤ εξακολουθεί να υφίσταται με μόνη αρμοδιότητα το Μάρκετινγκ του Τουρισμού στο εσωτερικό και κυρίως στο εξωτερικό. Σύμφωνα με τον Ν.4276/2014 «Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 156 Α) άρθρ.45 «ο Ε.Ο.Τ. έχει ως αρμοδιότητα την προώθηση της τουριστικής πολιτικής της Κυβέρνησης και την προβολή της χώρας». Η ρύθμιση αυτή συνεπαγόταν για τον ΕΟΤ και επιτελικές και εκτελεστικές αρμοδιότητες, αλλά μόνο ως προς το Μάρκετινγκ της χώρας, ενώ σήμερα, μετά τη δημοσίευση του Π.Δ. 127/2017, διατηρεί μόνο την υλοποίηση του Μάρκετινγκ, το οποίο αποφασίζεται και σχεδιάζεται από το Υπουργείο.

2.2 Οι κεντρικές κατευθύνσεις της τουριστικής πολιτικής

Το Υπουργείο Τουρισμού, κατά τη δεκαετία 2010 – 2020, συνοψίζει την τουριστική πολιτική της χώρας κυρίως στα πεδία της **παραγωγής νομοθετικού έργου, της εκπαίδευσης και της προβολής.**

Κατά το διάστημα αυτό, το Υπουργείο δεν αναλάμβανε την υλοποίηση έργων και δράσεων χρηματοδοτούμενων από το ΕΣΠΑ, καθώς δεν διέθετε Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Ωστόσο, κατά καιρούς εισηγείται την ένταξη έργων/δράσεων σε Τομεακά Επιχειρησιακά προγράμματα (ΤΕΠ) και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ). Μέχρι το 2014 η στήριξη των επενδύσεων υλοποιήθηκε με:

- i. τη νομοθετική πρόβλεψη σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων, ξενώνων φιλοξενίας νέων και άλλων μορφών καταλυμάτων
- ii. την απλούστευση διαδικασιών, απομακρύνοντας δικαστικά εμπόδια
- iii. την εισαγωγή και υιοθέτηση διατάξεων που αφορούσαν σε θέματα χρήσεων γης και όρων δόμησης (υποδοχείς τουριστικών επενδύσεων, δυνατότητα δόμησης σε ιδιωτικές δασικές εκτάσεις κλπ) και σε νέες προδιαγραφές για ξενοδοχεία, κάμπινγκ και αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα,
- iv. την προώθηση νέου Ειδικού Πλαισίου Χωρικής Ανάπτυξης για τον Τουρισμό, το οποίο όμως βρίσκεται υπό εκπόνηση αφού το προηγούμενο κατέπεσε στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Τον Δεκέμβριο του 2020 δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ ο νόμος 4759/2020 για τον εκσυγχρονισμό της πολεοδομικής και χωροταξικής νομοθεσίας

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

9 Δεκεμβρίου 2020

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 245

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4759

Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις.

Σε ότι αφορά το νομοθετικό έργο του Υπουργείου, για την περίοδο 2010-2014, συμπεριλαμβάνεται και η κατάργηση κλειστών τουριστικών επαγγελμάτων και ιδίως αυτό του ξεναγού. Δόθηκε η δυνατότητα σε αρχαιολόγους, ιστορικούς κ.ά. να εξασφαλίσουν άδεια για να ασκούν το επάγγελμα του ξεναγού, αφού παρακολουθήσουν ταχύρρυθμη κατάρτιση. Σε ότι αφορά τις θεματικές μορφές τουρισμού, προωθήθηκαν ρυθμίσεις για τον αγροτουρισμό, τον αλιευτικό τουρισμό, τον ιαματικό τουρισμό και νέες ρυθμίσεις για τους τουριστικούς λιμένες. Την ίδια περίοδο όλες οι επιτελικές και εκτελεστικές αρμοδιότητες του ΕΟΤ απορροφήθηκαν από το Υπουργείο Τουρισμού, πλην του μάρκετινγκ και ο ΕΟΤ μετετράπη αποκλειστικά σε μονάδα μάρκετινγκ (<http://www.gnto.gov.gr/el/>). Στον τομέα της Προβολής, προωθήθηκε η βελτίωση των σχέσεων με μεγάλους Tour Operators και αεροπορικές εταιρείες μέσω κοινής διαφήμισης και δόθηκε προτεραιότητα στο διαδικτυακό μάρκετινγκ.

Από το 2015 και μετά, προτεραιότητα στην τουριστική πολιτική είχε η δημιουργία και διάχυση των οικονομικών και αναπτυξιακών οφελών σε όλη τη χώρα, με την κατάρτιση βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων προγραμμάτων ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος, στήριξης των επενδύσεων, προώθησης της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, αλλά και συντονισμένης επικοινωνιακής προβολής της εικόνας της Ελλάδας στο εξωτερικό (ΕΕΤΑΑ, 2020).

Σε επίπεδο νομοθετημάτων το Υπουργείο από το 2015 και μετά, προέβη στις παρακάτω προσαρμογές (ΕΕΤΑΑ, 2020):

- 1) με την κατάργηση προδιαγραφών και περιορισμών, διευκολύνθηκαν οι επενδύσεις και στηρίχθηκαν οι τουριστικές επιχειρήσεις. Στον τομέα της Φιλοξενίας για παράδειγμα, επιτράπη η λειτουργία περισσότερων της μιας επιχειρήσεων Ενοικιαζομένων Επιπλωμένων Δωματίων και Διαμερισμάτων στο ίδιο κτίριο (χωρίς περιορισμό συνολικής δυναμικότητας ανά κτίριο), ανέβηκε το μέγιστο όριο ενοικιαζομένων δωματίων και διαμερισμάτων από τα 20 στα 30, ενώ τα Ενοικιαζόμενα Επιπλωμένα Δωμάτια και Διαμερίσματα εξαιρέθηκαν από την κατάταξη σε κλειδιά του Ξενοδοχειακό Επιμελητηρίου Ελλάδος.
- 2) Τροποποιήθηκαν οι τεχνικές και λειτουργικές προδιαγραφές των Σύνθετων Τουριστικών Καταλυμάτων και των Ενοικιαζομένων Επιπλωμένων Δωματίων και Διαμερισμάτων, έγινε απλούστευση διαδικασιών για τη λειτουργία ξενοδοχειακών καταλυμάτων (κύριων και μη κύριων), μετά από πρόταση της Παγκόσμιας Τράπεζας (μνημονιακή υποχρέωση), επιτράπη η συστέγαση και άλλων μη τουριστικών χρήσεων μαζί με ξενοδοχεία σε κτίρια άνω των 3.000 τμ, έγινε τροποποίηση και απλούστευση διαδικασιών για την ίδρυση τουριστικών γραφείων, κ.α (ΕΕΤΑΑ, 2020)
- 3) Επέτρεψε την εκμίσθωση κατοικιών και διαμερισμάτων με τη μορφή των βραχυχρόνιων μισθώσεων, χωρίς ιδιαίτερους περιορισμούς και προϋποθέσεις, πλην των φορολογικών (εξίσωση φορολογικών υποχρεώσεων εκμισθωτών με αυτές των αστικών μισθώσεων). Έτσι, κατοικίες και διαμερίσματα εκμισθώνονται πλέον ακόμη και για μια νύχτα, χωρίς άλλους περιορισμούς, με μόνη προϋπόθεση την εγγραφή στο σχετικό μητρώο της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ). Ωστόσο και σύμφωνα με το επικείμενο Νέο Χωροταξικό Πλαίσιο Τουρισμού, αναμένεται να εισαχθεί νέο πλαίσιο, σύμφωνα με το οποίο οι βραχυχρόνιες μισθώσεις θα πρέπει να αντιστοιχούν σε συγκεκριμένο ποσοστό επί της υπάρχουσας δυναμικότητας κύριων καταλυμάτων.

(<https://www.in.gr/2020/07/14/economy/olo-sxedio-gia-tin-anaptyksi-ston-tourismo-ti-provlepetai-gia-domisi-aigialo-nisia-kai-vraxonisides/>)
- 4) Ρύθμισε και πάλι νομοθετικά τις θεματικές μορφές τουρισμού. Ο σχετικός νόμος (ν.4582/2018 «Θεματικός τουρισμός – Ειδικές μορφές τουρισμού – Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης – Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ 208 Α) περιλαμβάνει ορισμούς (και όρους άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας σε ορισμένες μορφές) για τον Τουρισμό Υπαίθρου, Αθλητικό Τουρισμό, Αεροπορικό Τουρισμό, Θαλάσσιο Τουρισμό (κρουαζιέρα, yachting, παραθαλάσσιες δραστηριότητες, Καταδυτικό Τουρισμό), Πολιτιστικό Τουρισμό (πολιτιστικές επισκέψεις και περιηγήσεις, πολιτιστικές θεματικές διαδρομές, πολιτιστικές εκδηλώσεις, αλλά και Αστικό Τουρισμό-Τουρισμό Πόλεων, Τουρισμό Νεολαίας, Τουρισμό Τρίτης Ηλικίας, Γαμήλιο Τουρισμό και Τουρισμό Κινηματογραφικών και Τηλεοπτικών Παραγωγών), Τουρισμό Γαστρονομίας, Θρησκευτικό/Προσκυνηματικό Τουρισμό, Συνεδριακό Τουρισμό, Εκπαιδευτικό Τουρισμό και Τουρισμό Υγείας.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού έχουν δοθεί ως διέξοδος στα προβλήματα που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός, από τη δεκαετία του 1980. Ωστόσο ακόμη και σήμερα η ζήτηση παραμένει επικεντρωμένη στην κυρίαρχη μορφή παραθεριστικού τουρισμού «ήλιος και θάλασσα».

2.3 Οι αρμοδιότητες των Περιφερειών στον τουρισμό και πώς μπορούν να υλοποιηθούν

Το παρόν κεφάλαιο προέρχεται από την μελέτη της Ε.Ε.Τ.Α.Α., με τον τίτλο «Εγχειρίδιο Τουριστικού Σχεδιασμού και Προβολής για τους Ο.Τ.Α.»:

Σύμφωνα με το αρθρ.3 του Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» (ΦΕΚ 87 Α) άρθρο 3 «Σύσταση και συγκρότηση περιφερειών», οι Περιφέρειες είναι αυτοδιοικούμενα κατά τόπο νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και αποτελούν τον δεύτερο βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επίσης, οι Περιφέρειες σχεδιάζουν, προγραμματίζουν και υλοποιούν πολιτικές σε περιφερειακό επίπεδο, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη και τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές. Στο άρθρο 186 «Αρμοδιότητες Περιφερειών» του ίδιου νόμου, γίνεται, μεταξύ άλλων, αναφορά σε αρμοδιότητες στα πεδία «Απασχόλησης – Εμπορίου – Τουρισμού» και πιο συγκεκριμένα για τον Τουρισμό καταγράφονται οι ακόλουθες αρμοδιότητες (παράγρ.Δ.19-21): «19. Η κατάρτιση προγραμμάτων για τον τουριστικό σχεδιασμό, καθώς και για την τουριστική ανάπτυξη και προβολή της περιφέρειας, σε συνεργασία με τον Ε.Ο.Τ. και τους δήμους της περιφέρειας. 20. Η παροχή γνωμοδότησης, κατ' άρθρο 29 παρ. 3 του ν. 2545/1997, για χαρακτηρισμό και οριοθέτηση Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.). 21. Η κατάρτιση, στο πλαίσιο των αναπτυξιακών προγραμμάτων, σχεδίου ανάπτυξης υποδομών για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής στον τουρισμό»

Με βάση την παράγραφο Δ.19, οι αρμοδιότητες της Περιφέρειας στον τουρισμό, της δίνουν τη δυνατότητα να συντάξει στρατηγικό σχέδιο ειδικά για τον τομέα του τουρισμού, στο πλαίσιο του συνολικού αναπτυξιακού σχεδιασμού, που έχει ως βασική της αρμοδιότητα (ΕΕΤΑΑ, 2020).

Το βασικό εργαλείο σχεδιασμού της Περιφέρειας είναι το Επιχειρησιακό της Πρόγραμμα που κάθε περιφερειακή αρχή οφείλει να καταρτίζει στην αρχή της θητείας της με βάση το άρθρο 268 του Ν.3852/10, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 176 του Ν.4555/18 και το άρθρο 9 του Ν.4623/19.

Σκοπός των τετραετών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Περιφερειών είναι η προώθηση της περιφερειακής και της εσωτερικής ανάπτυξης της Περιφέρειας, σε συμμόρφωση με τις κατευθύνσεις αναπτυξιακού σχεδιασμού σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και τις αρμοδιότητες που όρισε ο Ν.3852/10. Κατά τη σύνταξη του Επιχειρησιακού Προγράμματος (Ε.Π.) προβλέπεται διαβούλευση με τους Δήμους και συλλογικούς φορείς της περιφέρειας.

Η Περιφερειακή Επιτροπή Διαβούλευσης (ΠΕΔ), η οποία συστήνεται σε κάθε Περιφέρεια, γνωμοδοτεί, επίσης, για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα. Το Ε.Π. περιλαμβάνει τέσσερις άξονες που αντιστοιχούν σε μια ομαδοποίηση των αρμοδιοτήτων της Περιφέρειας σε τέσσερις θεματικές ενότητες. Με αφορμή τη σύνταξη του τετραετούς Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας, θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να αποφασιστούν οι στόχοι και οι δράσεις της για τον τουρισμό. Εφόσον έχει ήδη εκπονηθεί αναπτυξιακό σχέδιο του τουρισμού, οι στόχοι και οι προτεινόμενες δράσεις του θα πρέπει να ενσωματωθούν στο Ε.Π..

Αν η Περιφέρεια δεν διαθέτει σχέδιο για τον τουρισμό, μπορεί η εκπόνησή του, εφόσον κριθεί αναγκαία, να προβλεφθεί ως δράση στο σχετικό άξονα του Ε.Π. (ΕΕΤΑΑ, 2020).

Σε κάθε περίπτωση, το αναπτυξιακό σχέδιο του τουρισμού θα πρέπει, όπως και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, να υποδεικνύει τους πόρους για τη χρηματοδότησή του (εθνικοί πόροι, ΕΣΠΑ, άλλες πηγές χρηματοδότησης), καθώς και τις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την υλοποίησή του.

Με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, στο επίπεδο της Περιφέρειας μπορούν να συγκροτηθούν επιτροπές:

- 1) αποφασιστικού χαρακτήρα, που συστήνεται από το Περιφερειακό Συμβούλιο (σύμφωνα με τα άρθρα 96 και 97 του Ν. 4555/2018, που τροποποίησε και συμπλήρωσε το άρθρο του 164 του ν. 3852/2010). Η αποφασιστικού χαρακτήρα επιτροπή αποτελείται αμιγώς από μέλη του Περιφερειακού Συμβουλίου (Π.Σ.) και υποκαθιστά το Π.Σ. στις αποφάσεις, με βάση τις αρμοδιότητες που της έχουν δοθεί. Αν για παράδειγμα της δοθούν οι αρμοδιότητες της παρ.19, οφείλει να εγκρίνει το 4ετές στρατηγικό και τα ετήσια επιχειρησιακά σχέδια όπως θα τα προτείνει η αρμόδια υπηρεσία.
- 2) γνωμοδοτικού χαρακτήρα, που συστήνεται από το Περιφερειακό Συμβούλιο, σύμφωνα με τα άρθρα 96 και 97 του Ν. 4555/2018, που τροποποίησε και συμπλήρωσε το άρθρο του 164 του ν. 3852/2010). Η γνωμοδοτικού χαρακτήρα επιτροπή αποτελείται τόσο από περιφερειακούς συμβούλους όσο και από εκπροσώπους των Δήμων, φορέων, ειδικούς και υπηρεσιακούς παράγοντες με στόχο την προετοιμασία της λήψης απόφασης από το ΠΣ για το συγκεκριμένο θέμα που της έχει ανατεθεί.

Μπορεί επίσης να συγκροτηθούν:

- 1) ομάδα εργασίας που συστήνεται από τον Περιφερειάρχη, σύμφωνα με το άρθρο 159 του ν. 41 3852/2010 παράγρ.1 εδαφ. ια. Ο Περιφερειάρχης δύναται να «συνιστά ομάδες εργασίας από μέλη του περιφερειακού συμβουλίου, υπαλλήλους της Περιφέρειας, υπάλληλους του δημόσιου τομέα ή ιδιώτες για τη μελέτη και επεξεργασία θεμάτων της περιφέρειας, καθορίζοντας τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας τους, και επίσης συγκροτεί συλλογικά όργανα, εφόσον η συγκρότησή τους δεν ανατίθεται από το νόμο σε άλλα όργανα».
- 2) υποεπιτροπή τουρισμού στο πλαίσιο της Περιφερειακής Επιτροπής Διαβούλευσης, με βάση την παρ. 2 του άρθρου 278 του Ν.3852/2010, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει: η ΠΕΔ «α) Εισηγείται στο Περιφερειακό Συμβούλιο σχετικά με τις βασικές αναπτυξιακές προτεραιότητες της Περιφέρειας. β) Γνωμοδοτεί ως προς θέματα γενικότερου περιφερειακού ενδιαφέροντος, που παραπέμπονται σε αυτή από το Περιφερειακό Συμβούλιο ή τον Περιφερειάρχη. γ) Εξετάζει τα προβλήματα και τις αναπτυξιακές δυνατότητες της Περιφέρειας και διατυπώνει γνώμη για την επίλυση των προβλημάτων και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών».

Σε οποιαδήποτε περίπτωση, κατά τη σύνταξη του στρατηγικού σχεδίου του τουρισμού, η Ε.Ε.Τ.Α.Α. προτείνει ως σκόπιμο να συμμετέχουν με συγκεκριμένο ρόλο:

- 1) Ο/Η αρμόδιος/α Αντιπεριφερειάρχης ή εντεταλμένος σύμβουλος που αναλαμβάνει την πολιτική ευθύνη, καθώς και τον συντονισμό του εγχειρήματος.
- 2) Η αρμόδια υπηρεσιακή δομή, π.χ. Διεύθυνση ή Τμήμα Τουρισμού, Διεύθυνση ή Τμήμα Προγραμματισμού, που οι Περιφέρειες διαθέτουν στη μεγάλη τους πλειοψηφία και η οποία,, αναλαμβάνει τη συλλογή, επεξεργασία των δεδομένων και τη συγγραφή των κειμένων, μέσω επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλες υπηρεσίες,

που στη συνέχεια θα κληθούν να υλοποιήσουν τμήμα του σχεδίου (Δ/ση Τεχνικών Έργων, Δ/ση Πολιτισμού, Δ/ση Περιβάλλοντος, κ.λπ.), αλλά και νομικά πρόσωπα της Περιφέρειας (πχ. Αναπτυξιακή Εταιρεία, ΚΔΒΜ).

- 3) Οι εκπρόσωποι των Δήμων της Περιφέρειας
- 4) Οι εκπρόσωποι των τουριστικών επιχειρήσεων, επαγγελματικών φορέων, συλλόγων, ΜΚΟ.
- 5) Οι εκπρόσωποι άλλων φορέων πχ. Υπουργείο Πολιτισμού ή αποκεντρωμένων νομικών προσώπων, φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, κ.λπ.
- 6) Ο ειδικός εμπειρογνώμονας, που αναλαμβάνει να υποστηρίξει την αρμόδια υπηρεσία στην εκπόνηση του σχεδίου.

Ο συντονισμός όλων των παραπάνω στην εκπόνηση του στρατηγικού σχεδίου καθιστά, σύμφωνα με τη μελέτη της Ε.Ε.Τ.Α.Α., αναγκαία τη σύσταση σχετικής επιτροπής, που θα εξασφαλίζει τη διαρκή συνεργασία της Περιφέρειας με τους Δήμους και τους υπόλοιπους φορείς. Παράλληλα, διαδικασίες διαβούλευσης είναι σκόπιμο να διοργανώνονται σε κομβικά σημεία της πορείας σύνταξης του σχεδίου.

Όσον αφορά στο θέμα της χρηματοδότησης, οι Περιφέρειες, αξιοποιώντας πόρους συγχρηματοδοτούμενων Τομεακών ή Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, πόρους από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) και από τον τακτικό προϋπολογισμό, είναι σε θέση, τόσο να χρηματοδοτούν τον σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων τουριστικής προβολής, όσο και να συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη, μέσω της κατασκευής δημόσιων έργων και δράσεων και μέσω κρατικών ενισχύσεων χρηματοδότησης ιδιωτικών επενδύσεων (εφαρμογή εκάστοτε αναπτυξιακού νόμου σε περιφερειακό επίπεδο, προγράμματα ενίσχυσης ΜΜΕ κ.ά.).

2.4. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια (ΠΧΠ)

Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, αποτελούν σύνολα κειμένων, χαρτών ή/και διαγραμμάτων, με τα οποία παρέχονται κατευθύνσεις χωρικής ανάπτυξης και οργάνωσης σε περιφερειακό επίπεδο (Ν.4447/2016). Οι ρυθμίσεις αυτές αφορούν:

- 1) την αποτίμηση, ανάδειξη και αξιοποίηση των ιδιαίτερων αναπτυξιακών και χωρικών ιδιομορφιών κάθε Περιφέρειας για την ισότιμη ένταξή της στον εθνικό, ενωσιακό και διεθνή χώρο.
- 2) τη χωρική διάρθρωση βασικών παραγωγικών τομέων και κλάδων
- 3) τη χωρική διάρθρωση περιφερειακών δικτύων μεταφορών και της λοιπής τεχνικής υποδομής περιφερειακού ενδιαφέροντος
- 4) τη διάρθρωση του περιφερειακού χώρου καθώς και τη χωρική οργάνωση και δομή του οικιστικού δικτύου
- 5) την οικιστική ανάπτυξη και ανασυγκρότηση του αστικού χώρου
- 6) την ανάδειξη, προβολή και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και του οικιστικού και αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος κάθε Περιφέρειας
- 7) τον προσδιορισμό ενεργών παρεμβάσεων και προγραμμάτων χωροταξικού και αστικού χαρακτήρα
- 8) την προστασία του πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου

Σύμφωνα με το άρθρο 6, του Νόμου 4447/2016, όπως τροποποιήθηκε με το Άρθρο 8 του Νόμου 4759/2020, τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια εκπονούνται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κατόπιν σχετικής ενημέρωσης από την οικεία Περιφέρεια και υπό την επίβλεψη επιτροπών κοινών με την Περιφέρεια. Για την έγκρισή τους, απαιτείται να γνωμοδοτήσει το οικείο Περιφερειακό Συμβούλιο, μέσα σε προθεσμία δύο (2) μηνών από τη λήψη της σχετικής μελέτης από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και

Ενέργειας. Εντός προθεσμίας ενός (1) μηνός από την υποβολή σχετικού ερωτήματος, γνωμοδοτεί και το Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας⁷ για το περιεχόμενο των εκπονούμενων Περιφερειακών Χωροταξικών Σχεδίων, ενώ αυτά υπόκεινται και σε διαδικασία Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και τελικώς εγκρίνονται με αποφάσεις του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, δύνανται να αναθεωρηθούν μετά την παρέλευση πενταετίας από την έγκριση ή την προηγούμενη αναθεώρησή τους (ΕΕΤΑΑ, 2020).

2.5 Πώς μπορούν να παρέμβουν οι Δήμοι στον τουρισμό

Οι αρμοδιότητες των Δήμων στον τουρισμό προκύπτουν κυρίως από το ν. 3852/10. Σύμφωνα με το ν. 3852/2010, άρθρ.96 «Συμμετοχή Δήμων σε προγράμματα», *«Οι Δήμοι και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου αυτών, ύστερα από απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών του ή του οικείου οργάνου διοίκησης του νομικού προσώπου, μπορούν να συμμετέχουν και να συγχρηματοδοτούν την κατάρτιση και εκτέλεση οποιασδήποτε κατηγορίας προγραμμάτων και μέτρων, εφόσον οι δράσεις τους, ανεξαρτήτως εάν συνάπτονται με αρμοδιότητες των δήμων, συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική πρόνοια και συνοχή, την περιβαλλοντική προστασία και την εν γένει βελτίωση της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας».*

Μπορούν επομένως να συμμετέχουν ή να συγχρηματοδοτούν την εκτέλεση προγραμμάτων και μέτρων, ακόμη και μη σχετικών με τις αρμοδιότητές τους, εφόσον αυτά συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη. Η συγχρηματοδότηση, συνήθως υλοποιείται μέσω ευρωπαϊκών προγραμμάτων κάθε μορφής ή από ίδια διαθέσιμα του Δήμου. Πέραν αυτών οι Δήμοι μπορούν να σχεδιάζουν την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους και να αναλαμβάνουν τον ρόλο του συντονιστή μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών (συμμετόχων/stakeholders), που δραστηριοποιούνται στον τομέα.

Ένας Δήμος, είναι σκόπιμο να σχεδιάζει μέσω της σύνταξης στρατηγικού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης, τις παρεμβάσεις του στο θέμα. Αν και, ειδικά το θέμα του τουρισμού θεωρείται εύκολα προσεγγίσιμο και οι αποφάσεις εκ μέρους της Αυτοδιοίκησης φαίνεται ότι μπορεί να λαμβάνονται χωρίς μεγάλη ανάλυση, η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική. *«Ο σχεδιασμός αλλά και η συστηματική του ανατροφοδότηση από την παρατήρηση και την καταγραφή των αλλαγών που συντελούνται στον τομέα, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής»* (ΕΕΤΑΑ, 2020).

⁷ Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας: σύμφωνα με το Νόμο 4447/2016, συγκροτείται υπό την αιγίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, με απόφαση του Υπουργού και αποτελείται από 22 μέλη με τριετή θητεία. Πρόεδρος ορίζεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας, μαζί με τον αναπληρωτή του, ένας (1) επιστήμονας αναγνωρισμένου κύρους, ευρείας αποδοχής και εμπειρίας σε θέματα χωροταξίας. Τα μέλη αποτελούνται από εκπροσώπους που ορίζονται από τις διοικήσεις των εξής φορέων (βλ. Παράρτημα 1, «Ακρωνύμια»): Ε.Ν.Π.Ε., Κ.Ε.Δ.Ε., Τ.Ε.Ε., ΓΕΩ.Τ.Ε.Ε., Ο.Ε.Ε., Ξ.Ε.Ε., Σ.Ε.Τ.Ε., Σ.Ε.Β., Ε.Σ.ΕΠ.ΠΑ., Ε.Σ.Ε.Ε., Π.ΟΜ.ΙΔ.Α., Γ.Σ.Ε.Ε., Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε., Κ.Ε.Ε.Ε., ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ., Σ.Ε.Μ.Π.Χ.Π.Α., Σ.Ε.ΠΟ.Χ. καθώς και δύο (2) εκπροσώπους ορισμένους από τις διοικήσεις δύο (2) περιβαλλοντικών Μ.Κ.Ο., οι οποίες ορίζονται από τον Υπουργό. Ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας ορίζει επίσης ως μέλη, δύο (2) διακεκριμένους επιστήμονες σε θέματα χωροταξίας, εκ των οποίων ο ένας τουλάχιστον πρέπει να είναι εν ενεργεία μέλος Δ.Ε.Π., πολυτεχνικής ή νομικής σχολής ή τμήματος Α.Ε.Ι. που έχει εκλεγεί στο γνωστικό αντικείμενο της χωροταξίας. Για τη νόμιμη συγκρότηση του Συμβουλίου, απαιτείται να έχει οριστεί τουλάχιστον το πενήντα τοις εκατό (50%) των μελών του.

Ειδικότερα και σε σχέση με τον ευρύτερο σχεδιασμό για την τοπική ανάπτυξη, τα Περιφερειακά Χωροταξικά Πλαίσια, περιλαμβάνουν σε ειδικό Παράρτημα, κατευθύνσεις ανά Δήμο, που αφορούν:

- 1) στη χωροταξική και αναπτυξιακή φυσιογνωμία του δήμου και των επιμέρους δημοτικών ενοτήτων
- 2) στη διάρθρωση και δομή του οικιστικού δικτύου και την οικιστική ανάπτυξη
- 3) στην προστασία και ανάδειξη φυσικού, πολιτιστικού και δομημένου περιβάλλοντος
- 4) στα υπερτοπικά/διαδημοτικά δίκτυα υποδομής
- 5) στη χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων ή άλλων χρήσεων, στον μη αστικό, ιδίως, χώρο
- 6) στις χρήσεις γης και στους όρους δόμησης
- 7) στην προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό του τοπίου
- 8) στην βιώσιμη αξιοποίηση του ενεργειακού δυναμικού των περιφερειών, με έμφαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/18a4e643-1429-4e6b-a317-d7c6a29adabf/9857983.pdf>, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/11448048.pdf>).

Με την υπ' αριθμ. πρωτ. ΥΠΕΝ/ΓρΥΦΧΑΠ/55357/1334/11-06-2020 πρόσκληση του Υπουργείου Περιβάλλοντος & Ενέργειας, δόθηκε η δυνατότητα υποβολής αίτησης συμμετοχής των Δήμων, στο πρόγραμμα «Εκπόνηση Τοπικών Πολεοδομικών Σχεδίων (ΤΠΣ)» του Υπουργείου Περιβάλλοντος & Ενέργειας. Το πρόγραμμα έχει χρονικό ορίζοντα ολοκλήρωσης τα έξι (6) έτη, ενώ όπως περιγράφεται στο κείμενο της πρόσκλησης, σημειώθηκε σημαντική καθυστέρηση στην ενεργοποίηση του προγράμματος, λόγω καθυστέρησης στην εξασφάλιση της χρηματοδότησης.

Κεφάλαιο 3 – Η τουριστική ανάπτυξη στην Κεφαλονιά και στο Δήμο Σάμης

3.1 Η διαμόρφωση της τουριστικής ανάπτυξης στην Κεφαλονιά

Για την παρούσα ενότητα αντλήθηκαν στοιχεία από τα πρακτικά του 1^{ου} Συνεδρίου Χωρικής Ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις του Τμήματος Γεωγραφίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου στην Αθήνα, στις 17 και 18 Μαΐου του 2013. Το Τμήμα Γεωγραφίας αποτέλεσε φορέα υποδοχής και φιλοξενίας του Συνεδρίου, ενώ οι επίσημοι φορείς διοργάνωσης ήταν η κοινότητα Hellenic Society of Swedish Scholars (HSSS)⁸ και ο Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών (ΣΕΠΟΧ). Στα πλαίσια του Συνεδρίου, παρουσιάστηκε με εισηγητή τον Τσάμο Γεώργιο, η μελέτη με τίτλο «Η χωροχρονική προσέγγιση του τουρισμού ως εργαλείο πολιτικής για την ανάπτυξη της Κεφαλονιάς», βασισμένη στη Διδακτορική Διατριβή του ίδιου, στο Πανεπιστήμιο Πατρών το 2011, αναρτημένη στο Ιδρυματικό Αποθετήριο του Πανεπιστημίου Πατρών «Νημέρτης», φέρουσα τον τίτλο «Η χωροχρονική ανάλυση των τουριστικών δυναμικοτήτων ως εργαλείο σχεδιασμού & πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη νησιωτικών προορισμών: η περίπτωση της νήσου Κεφαλονιάς».

⁸ Πρόκειται για την Ελληνική Κοινότητα υποτρόφων ή υποψηφίων υποτρόφων του Σουηδικού Ινστιτούτου Αθηνών. Το Σουηδικό Ινστιτούτο Αθηνών ιδρύθηκε το 1946 και είναι μη κερδοσκοπικό ερευνητικό ίδρυμα που χρηματοδοτείται κυρίως από τη Σουηδική Κυβέρνηση μέσω του Υπουργείου Παιδείας. Άνοιξε τις πόρτες του για μελετητές και φοιτητές το 1948 και καθιερώθηκε πλήρως ως Ξένη Αρχαιολογική Σχολή το 1975.

Η διαμόρφωση της τουριστικής ανάπτυξης της Κεφαλονιάς, σύμφωνα με την προαναφερθείσα μελέτη, σημείωσε χρονική καθυστέρηση, καθώς το σεισμικό γεγονός του 1953 αποτέλεσε ένα συμβάν αποκοπής από το παρελθόν και ανέστειλε την ενσωμάτωση στο στόχο της εθνικής πολιτικής για διάδοση και διάχυση του οργανωμένου μαζικού τουρισμού στον νησιωτικό χώρο (Τσάμος, 2011). Η διαμόρφωση του τουριστικού χώρου της Κεφαλονιάς, εξελίσσεται, κατά τον εισηγητή, σε πέντε (5) βασικές φάσεις:

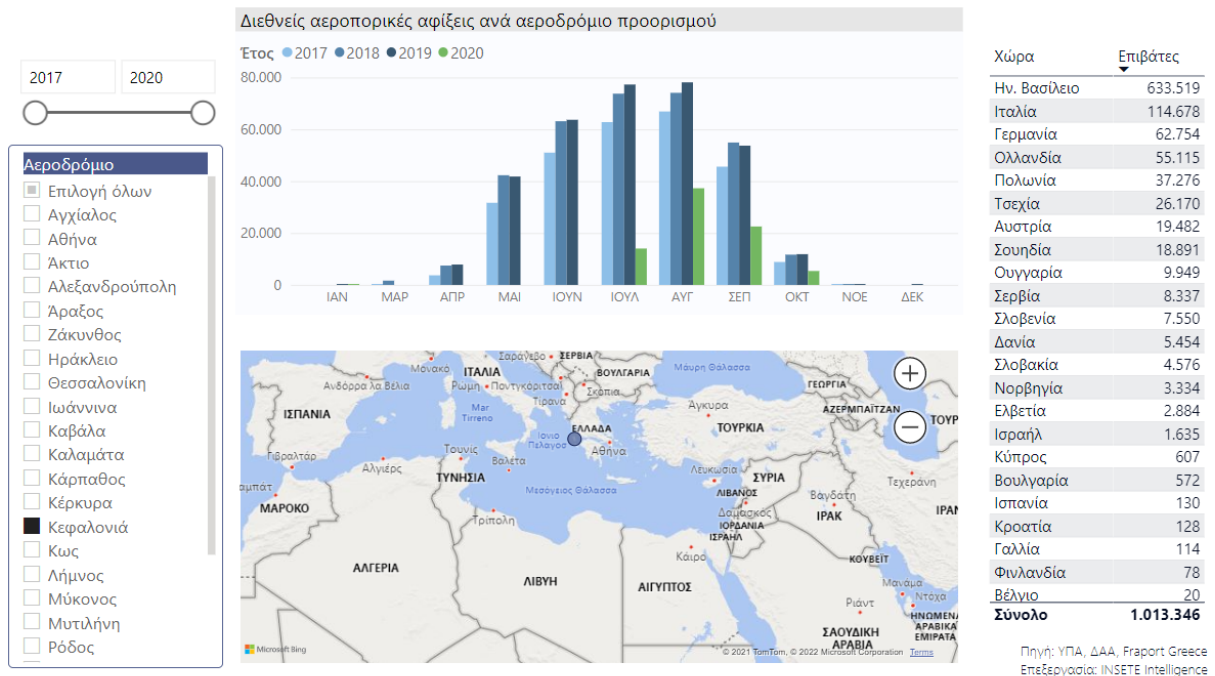
- 1) τη φάση της **Ανακάλυψης**, που χρονικά προσδιορίζεται μεταξύ 1975 και 1980. Πραγματοποιείται δυναμική παρέμβαση στο δομημένο περιβάλλον με την ανοικοδόμηση του Αργοστολίου, ενώ παράλληλα εντοπίζεται η ανάπτυξη, μέσω εκτεταμένων δανειοδοτήσεων, ενός μικρού αριθμού ξενοδοχείων, μεγάλης δυναμικότητας για την εποχή, ώστε να ικανοποιηθεί η αυξανόμενη αλλοδαπή ζήτηση για διαμονή. Το Αργοστόλι, το Ληξούρι και η Σάμη, αποτέλεσαν τις κύριες πόλεις εισόδου. Ουσιαστικά ο τουριστικός σχεδιασμός ακολουθεί την επέκταση της αστικής ανάπτυξης κατά την συγκεκριμένη περίοδο.
- 2) τη φάση της **Επιτάχυνσης**, μεταξύ 1980 και 1989, όπου η νήσος αναβαθμίζεται σε πόλο έλξης μεγαλύτερου αριθμού αλλοδαπών επισκεπτών, πλέον και μέσω του Αερολιμένα Αργοστολίου. Ο νόμος 1262/1982 διαμόρφωσε το κατάλληλο πλαίσιο, ώστε να δημιουργηθούν μικρά ξενοδοχεία μεσαίας τάξης. Η σχεδιαστική παρέμβαση έχει ως σκοπό να ανακόψει την οικοδομική έξαρση, η οποία πλέον συνδέεται στενά με την κατασκευή νόμιμων και παράνομων μονάδων φιλοξενίας, ενώ παράλληλα αναπτύσσονται οικογενειακού τύπου επιχειρήσεις διαμονής και εστίασης, κυρίως στη νότια Κεφαλονιά και στα κέντρα των Δήμων.
- 3) τη φάση της **Κεκτημένης ταχύτητας**, μεταξύ 1990 και 1997, οπότε και οι θετικές επιδράσεις της τουριστικής δραστηριότητας γίνονται εμφανείς στην τοπική οικονομία, αλλά και στη δημογραφική εξέλιξη των τουριστικών περιοχών. Δημιουργούνται κατά κύριο λόγο μονάδες αυτοεξυπηρετούμενων καταλυμάτων και επιχειρήσεων εστίασης. Οποιαδήποτε ρύθμιση χωροταξικής φύσεως, καταστρατηγείται από την εκτεταμένη δόμηση και τη γενικευμένη ανοχή σε παραβάσεις και αυθαιρεσίες. Τα 226 αγροτουριστικά καταλύματα που επιχορηγήθηκαν και δημιουργήθηκαν, λόγω ανυπαρξίας νομοθετικού πλαισίου για τους όρους κατασκευής και λειτουργίας, μετατρέπονται απευθείας σε αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα, γεγονός που συντέλεσε στην αστικοποίηση κάποιων αγροτικών περιοχών που βρίσκονταν περιμετρικά των τουριστικών θυλάκων.
- 4) τη φάση **Συγκρατημένης ανάπτυξης και ανάγκης μεταστροφής**, μεταξύ 1998 και 2004, όπου οι ανάγκες μεταστροφής του τουριστικού προτύπου της Κεφαλονιάς είναι εμφανείς. Ο τριτογενής τομέας, κυρίως ο τουρισμός, πλέον κυριαρχεί στην τοπική οικονομία. Κατά την περίοδο αυτή ξεκινούν κάποιες δράσεις ενημέρωσης παραγωγών και πολιτών για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και για τον εκσυγχρονισμό των τουριστικών καταλυμάτων μέσω επενδυτικών προγραμμάτων όπως Π.Ε.Π., LIFE, Leader κ.ά.⁹, ωστόσο παρατηρείται αδυναμία να εκπληρωθούν οι στόχοι για φιλοπεριβαλλοντική διαχείριση. Αφενός κινητοποιούνται επενδύσεις χαμηλού κόστους για τον εκσυγχρονισμό των καταλυμάτων, ενόσω η τουριστική κίνηση είναι επιβραδυμένη, αφετέρου η κοινή γνώμη δεν συμφωνεί με τον περιορισμό

⁹ Ευρωπαϊκά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ανάπτυξης, που ενεργοποιούνται υπό το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ). Απευθύνονται είτε σε επιχειρήσεις και ιδιώτες για την βιωσιμότητα και ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών (Leader), την τεχνολογική ανάπτυξη, την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΠΕΠ), είτε - τα προγράμματα LIFE - σε νομικά πρόσωπα που συνιστούν δημόσιους φορείς ή ιδιωτικούς εμπορικούς οργανισμούς ή ιδιωτικούς μη εμπορικούς οργανισμούς (συμπεριλαμβανομένων ΜΚΟ).

της τουριστικής οικοδομικής δραστηριότητας. Η διαρκώς αυξανόμενη τουριστική δόμηση έχει ως αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται ζητήματα βιωσιμότητας καθώς ασκούνται σημαντικές πιέσεις στο φυσικό και δομημένο χώρο, ενώ οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις δέχονται πιέσεις από την αυξανόμενη ζήτηση για αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα.

- 5) τη φάση **Επιβράδυνσης με προσπάθειες ανάπτυξης ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προτύπου**, μεταξύ 2005 και 2009, όταν η διόγκωση του τουρισμού σε βάρος του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα έχει κάνει εμφανή την εξάρτηση της Κεφαλονιάς από γειτονικούς ηπειρωτικούς νομούς, για την κάλυψη βασικών καταναλωτικών αναγκών. Η ζήτηση για αυτοεξυπηρετούμενα καταλύματα είναι κατά πολύ υψηλότερη από τη ζήτηση για ξενοδοχειακές μονάδες, ενώ η ασκηθείσα πολιτική στρέφεται προς την ανάπτυξη υποδομών για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της Κεφαλονιάς, με απόπειρες μειωμένης αποτελεσματικότητας, για μεταστροφή προς το πρότυπο 4E¹⁰ (Environment and clean nature – Educational tourism, culture and history – Events – Entertainment and fun). Το 2004 ψηφίζεται ο Νόμος 3299 (ΦΕΚ Α 261/23-12-2004), *Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση*, ο οποίος κινητοποιεί έναν μεγάλο αριθμό επενδύσεων στη δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων μεγαλύτερης δυναμικότητας. Κατά την εκπόνηση της παρούσας, έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση το σχέδιο του νέου Αναπτυξιακού Νόμου.

Η Fraport AG, έχει παράσχει στοιχεία για τις αφίξεις ανά αεροδρόμιο προορισμού και ανά χώρα προέλευσης, για τα έτη 2017, 2018, 2019 και 2020. Διακρίνεται ο πίνακας με το σύνολο των αφίξεων στην Κεφαλονιά για τα προαναφερθέντα έτη, ανά χώρα προέλευσης, ενώ στο διάγραμμα διακρίνονται οι αφίξεις ανά έτος.

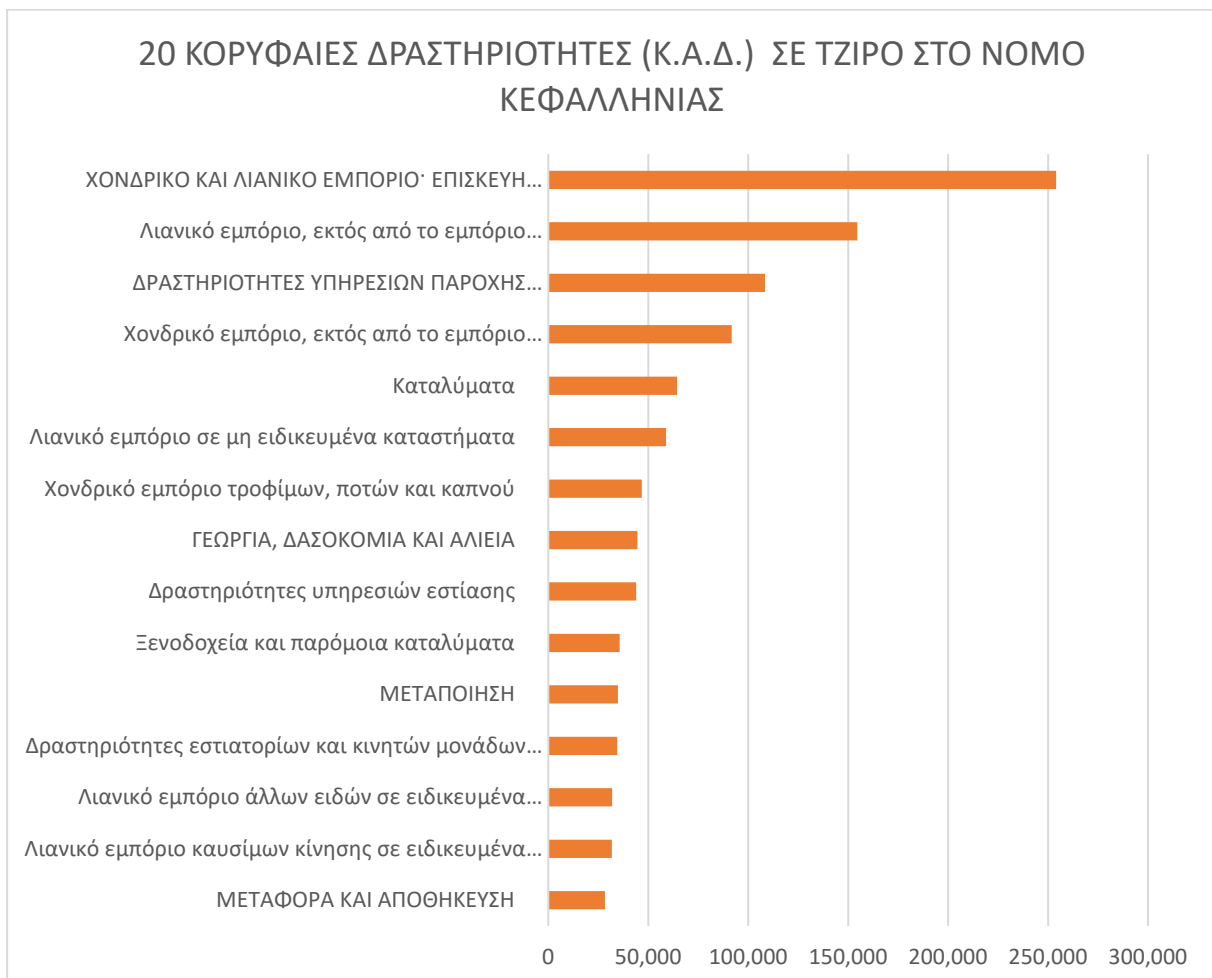

Πηγή: INSETE Intelligence

¹⁰ Το καθιερωμένο πρότυπο του μαζικού τουρισμού διακοπών αναφέρεται στο χώρο του τουριστικού marketing ως τα 4S (Sea, Sand, Sun, Sex)

Μέσα από τις φάσεις εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας στην Κεφαλονιά, οι οποίες ταυτίζονται και με τον “Κύκλο ζωής του τουριστικού προϊόντος” του Butler (βλ. Κεφ.1, εν.6 της παρούσας), προέκυψαν παράγοντες που διαμορφώνουν το περιβάλλον του τουρισμού, ως σήμερα: η τουριστική ανάπτυξη συνέβαλε στη συγκράτηση του πληθυσμού και στην αύξηση της απασχόλησης και του εισοδήματος. Στον αντίποδα, η αναπτυξιακή προβληματική για τη μεταστροφή από τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό -ο οποίος ασκεί μεγάλη πίεση στους διαθέσιμους πόρους της νήσου, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες – σε μοντέλα βιώσιμης ανάπτυξης, παραμένει. Με περισσότερο από 80% του καταλυματικού δυναμικού της Κεφαλονιάς να συγκεντρώνεται σε επτά (7) περιοχές (Σκάλα, Πόρος, Αγία Ευφημία, Φισκάρδο, Άσσος, περιοχή Μαντζαβινάτων, Σβορώνατα έως Λουρδάτα), ευνοείται η ανάπτυξη του τουρισμού σε θύλακες και η έντονη εποχικότητα της ζήτησης. Η συρρίκνωση του παραγωγικού ιστού της νήσου, έχει εντείνει την εξάρτηση από την ενδοχώρα για την προμήθεια αγαθών αλλά και την εξάρτηση από τον τομέα παροχής τουριστικών υπηρεσιών (Τσάμος, 2011).

Συνακόλουθα και σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, οι Κωδικοί Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ.) επιχειρήσεων που σχετίζονται με τις τουριστικές υπηρεσίες, άμεσα ή έμμεσα, βρίσκονται μεταξύ των 20 κωδικών με το μεγαλύτερο κύκλο εργασιών.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

3.2 Έκταση του Δήμου Σάμης, πληθυσμός και σύντομη ιστορική αναδρομή

Ο Δήμος Σάμης ανήκει στην Περιφερειακή Ενότητα Κεφαλονιάς, της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων¹¹. Καλύπτει κυρίως το Βόρειο τμήμα της Νήσου Κεφαλονιάς και αποτελείται από τις Δημοτικές Ενότητες:

α) Σάμης με 2341 κατοίκους¹² (Κοινότητες Σάμης, Γριζάτων, Καραβομούλου, Πουλάτων, Πυργίου, Χαλιωτάτων)

β) Πυλάρου με 1391 κατοίκους (Κοινότητες Αγίας Ευφημίας, Διβαρατών, Μακρουωτικών) και

γ) Ερύσσου με 1472 κατοίκους (Κοινότητες Αντυπάτων Ερύσσου, Άσου, Βαρέος, Βασιλικιάδων, Καρυάς, Κοθρέα, Κομιτάτων, Μεσοβουνίων, Νεοχωρίου, Πατρικάτων, Πλαγιάς, Τουλιάτων, Φισκάρδου)

Η Δημοτική Ενότητα Σάμης ξεκινά από τους πρόποδες του Αίνου στην Ανατολική πλευρά του νησιού και εκτείνεται προς τα Δυτικά ως την κοινότητά Καραβομούλου, ενώ οι Δημοτικές Ενότητες Πυλάρου και Ερύσσου καλύπτουν το βόρειο τμήμα. Τα χαρακτηριστικότερα σημεία ιστορικού ενδιαφέροντος είναι η Σάμη, η Αγία Ευφημία, ο οικισμός και το φρούριο της Άσου και ο οικισμός του Φισκάρδου.

Πηγή: Unsplash

Η Ακρόπολη της Σάμης βρίσκεται στις κορυφές των δυο λόφων, του Παλαιόκαστρου και των Αγίων Φανέντων, πάνω από τη σημερινή πόλη της Σάμης. Από τους τειχισμένους λόφους, δυο βραχίονες κατέβαιναν ως την παραλία κι έτσι ολόκληρη η πόλη ήταν προστατευμένη. Φαίνεται ότι οι κάτοικοι της Σάμης στην αρχαιότητα, εκτός από γεωργοί και κτηνοτρόφοι ήταν ναυτικοί και έμποροι. Σε αυτό βοηθούσε η στρατηγική θέση της πόλης, που βρίσκεται στα ανατολικά του νησιού, και το γεγονός ότι διαθέτει ένα μεγάλο και καλά προφυλαγμένο λιμάνι. Από τη συγκεκριμένη γεωγραφική θέση ήταν δυνατός ο έλεγχος του

¹¹ Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων αποτελείται από πέντε (5) Περιφερειακές Ενότητες: Κέρκυρας, Λευκάδας, Κεφαλονιάς, Ιθάκης και Ζακύνθου.

¹² Τα δημογραφικά στοιχεία της ενότητας 1 του κεφαλαίου 3, που αφορούν το μόνιμο πληθυσμό ανά Δημοτική Ενότητα του Δήμου Σάμης, προέρχονται από τον Πίνακα Αποτελεσμάτων Μόνιμου Πληθυσμού – Απογραφής 2011, όπως αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (https://www.statistics.gr/documents/20181/1210503/resident_population_census2011rev.xls/) και σύμφωνα με την Απόφαση ΓΠ-191, ΦΕΚ 698/Β/20-3-2014

στενού της Ιθάκης, αλλά και τα περάσματα από βορρά προς νότο, μεταξύ ηπειρωτικής Ελλάδας και Κεφαλονιάς. (Μαρκαντωνάτου, 2011)

Κατά τα χρόνια της ρωμαϊκής κατάκτησης όπως φαίνεται από μεγάλο αριθμό ψηφιδωτών και άλλων ευρημάτων που έφεραν στο φως οι ανασκαφές, η Σάμη πρέπει να ήταν η σημαντικότερη πόλη της Κεφαλονιάς.

Η Αγία Ευφημία βρίσκεται στον βόρειο μυχό του κόλπου Σάμης, στην ανατολική ακτή της Κεφαλονιάς, και είναι η πρωτεύουσα του πρώην Δήμου Πυλαρέων. Η περιοχή της Πυλάρου οριοθετείται από τον κόλπο του Μύρτου στα δυτικά, τα βουνά Αγία Δυνατή στα νότια και Καλόν Όρος στα βόρεια και τον κόλπο της Σάμης στα ανατολικά. Τα χωριά της Πυλάρου βρίσκονται στις πλαγιές των δύο προαναφερθέντων βουνών, όπου σχηματίζεται μια καταπράσινη κοιλάδα με ελιές και αμπέλια. Η Αγία Ευφημία φαίνεται ότι υπήρξε από πολύ παλιά το κύριο λιμάνι της περιοχής για εισαγωγές-εξαγωγές και επικοινωνία με άλλες περιοχές. Έχουν πρόσφατα ανακαλυφθεί αρχαιότητες της ρωμαϊκής εποχής, που δείχνουν την ύπαρξη οικιστικής δραστηριότητας στη θέση αυτή, της οποίας όμως δεν γνωρίζουμε το αρχαίο όνομα. Στα βυζαντινά και μεσαιωνικά χρόνια, επειδή η περιοχή αυτή κινδύνευε από επιδρομές, δεν αναφέρεται κανένας οικισμός σε καμία από τις γραπτές πηγές που υπάρχουν ούτε και σε απογραφές που έγιναν κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας. Για πρώτη φορά το όνομα «Αγία Ευφημία» αναφέρεται ως τοπωνύμιο στη θέση αυτή στα τέλη του 17ου αιώνα, από τον Ενετό χαρτογράφο Coronelli, χωρίς όμως να αναφέρεται οικισμός με μόνιμους κατοίκους. Φαίνεται ότι γινόταν χρήση μόνο του λιμανιού για τοπικές συναλλαγές. Κατά τα μέσα του 18ου αιώνα αποφασίστηκε από τους Ενετούς η ίδρυση λοιμοκαθαρηρίου στην παραλία της Αγίας Ευφημίας, ώστε να ελέγχονται κυρίως οι ντόπιοι, οι οποίοι κατά τους καλοκαιρινούς μήνες εργάζονταν ως θεριστές στην Πελοπόννησο και επέστρεφαν, αλλά και άλλοι επισκέπτες, κυρίως έμποροι από την ηπειρωτική Ελλάδα. Η Αγία Ευφημία εξελίσσεται σε σημαντικό οικισμό στα μέσα του 19ου αιώνα και από τότε έως σήμερα είναι το πιο αναπτυγμένο χωριό της περιοχής. Την ίδια περίπου εποχή ξαναχτίζεται και ο ερειπωμένος ομώνυμος ναός από τον αρχιμανδρίτη Σωφρόνιο Μακρή, ο οποίος σύντομα μετατρέπεται σε κοινόβιο, συμπληρώνεται δε με μικρό πτωχοκομείο και βιβλιοθήκη. Ο σημερινός οικισμός είναι ιδιαίτερα γραφικός και διαθέτει καλές υποδομές, γι' αυτό και το καλοκαίρι αποτελεί προορισμό για χιλιάδες επισκέπτες (Μαρκαντωνάτου, 2011).

Το Φισκάρδο βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο της Κεφαλονιάς, απέναντι από τη βόρεια Ιθάκη και τη νότια ακτή της Λευκάδας. Φαίνεται ότι η περιοχή είχε κατοικηθεί από την Εποχή του Λίθου, αφού διάφορα λίθινα εργαλεία που χρονολογούνται στο 60.000-50.000 π.Χ. έχουν βρεθεί στη γύρω περιοχή. Η γεωγραφική του θέση και το φυσικό του λιμάνι το καθιστούν σαν, από την αρχαιότητα έως και πρόσφατα, την κυριότερη πύλη επικοινωνίας της βόρειας Κεφαλονιάς με την υπόλοιπη Ελλάδα. Τα σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα, κυρίως της ρωμαϊκής περιόδου, που έφεραν στο φως οι ανασκαφές δείχνουν ότι στην αρχαιότητα υπήρξε μια άρτια οργανωμένη μικρή πόλη, με δημόσια κτίρια, λουτρά, κατοικίες, νεκροταφεία και το μοναδικό υπαίθριο πέτρινο θέατρο που έχει βρεθεί έως σήμερα όχι μόνο στην Κεφαλονιά, αλλά και στον ευρύτερο χώρο του Ιονίου. Η σπουδαιότητα του Φισκάρδου διατηρήθηκε και στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, όπως αποδεικνύεται από τα ερείπια της μεγάλου μεγέθους παλαιοχριστιανικής βασιλικής στο βόρειο τμήμα του οικισμού. Καθ' όλη την αρχαιότητα, τα βυζαντινά χρόνια και μέχρι την κατάκτηση της Κεφαλονιάς από τους Φράγκους τον 12ο αιώνα, η πόλη ονομαζόταν Πάνορμος. Η ονομασία Φισκάρδο άρχισε να χρησιμοποιείται αργότερα, από την παραφθορά του ονόματος του Νορμανδού κατακτητή

Ροβέρτου Γουισκάρδου. Ο Γουισκάρδος, ο οποίος είχε κατακτήσει τη νότια Ιταλία και αργότερα τη Σικελία, διώχνοντας τους Άραβες, άρχισε να ορέγεται το βυζαντινό κράτος. Σε μια επιδρομή του κατά της Κεφαλονιάς, όμως, έχασε τη ζωή του από δηλητηριασμένο νερό και θάφτηκε στην περιοχή, η οποία μετονομάστηκε σε Portus Guiscardi. Το Φισκάρδο είναι το μόνο οικιστικό σύνολο της Κεφαλονιάς που διασώθηκε από τους σεισμούς του 1953. Από το 1975 έχει κηρυχθεί διατηρητέος οικισμός και τα κτίρια αναπαλαιώθηκαν. Στο Φισκάρδο μπορούμε να ανιχνεύσουμε όλα τα ιδιαίτερα στοιχεία κεφαλλονίτικης αρχιτεκτονικής μικρών οικισμών. Γι' αυτή του την ιδιαιτερότητα, αλλά και για τη μοναδική ομορφιά του τοπίου του, το Φισκάρδο δέχεται τους περισσότερους ίσως επισκέπτες από άλλα μέρη της Κεφαλονιάς, τόσο από τη στεριά όσο και από τη θάλασσα. Στο Φισκάρδο υπάρχουν επίσης πολλές αρχαιότητες, όπως ρωμαϊκό νεκροταφείο, ρωμαϊκά λουτρά, το μοναδικό αρχαίο θέατρο στα Ιόνια Νησιά, καθώς και τα ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής του 6ου αιώνα μ.Χ. (Μαρκαντωνάτου, 2011)

Το Κάστρο της Άσσου χτίστηκε κατά την περίοδο 1593-1595 πάνω στη μικρή χερσόνησο που σχηματίζει η ακτή της βορειοδυτικής Κεφαλονιάς. Σκοπός της κατασκευής του ήταν η προστασία της βορειοδυτικής Κεφαλονιάς αλλά και όλου του νησιού, γενικότερα, από τις επιθέσεις των πειρατών και των Τούρκων. Ο Ενετοί πίστεψαν πολύ στις δυνατότητες αυτού του κάστρου και είχαν ως στόχο να δημιουργήσουν ένα ναύσταθμο για τα πλοία Βενετίας που βρίσκονταν στην Ανατολή. Στην πραγματικότητα, το κάστρο αποδείχτηκε άβολο γιατί η επικοινωνία του με το υπόλοιπο νησί και ο εφοδιασμός του γίνονταν με μεγάλη δυσκολία. Επειδή δεν είχε νερό, οι Ενετοί έσκαψαν μεγάλες και βαθιές στέρνες, οι οποίες γέμιζαν με βρόχινο νερό. Ο κόλπος που σχηματίζεται στα βόρεια της χερσονήσου τελικά αποδείχθηκε ότι ήταν μικρός και αβαθής, άρα και άχρηστος για τις γαλέρες των Ενετών. Αργότερα δε, όταν το 1684 οι Ενετοί κατέλαβαν τη Λευκάδα από τους Τούρκους, η αμυντική του σημασία ήταν πλέον αμελητέα. Κατά τις εποχές της γαλλικής και αγγλικής κατοχής στο φρούριο υπήρχε φρουρά. Το 1927 μέσα στο φρούριο δημιουργήθηκαν αγροτικές φυλακές, οι οποίες λειτούργησαν έως το 1953. Μέχρι και το 1968 κάποιοι κάτοικοι εξακολουθούσαν να παραμένουν στο φρούριο, το οποίο σήμερα είναι ακατοίκητο. Εντός των τειχών διατηρούνται η εκκλησία του Προφήτη Ηλία, το κτίριο των φυλακών, καθώς και τα ερείπια του χωριού (Μαρκαντωνάτου, 2011).

3.3 Καταγραφή τουριστικών πόρων ανά Δημοτική Ενότητα

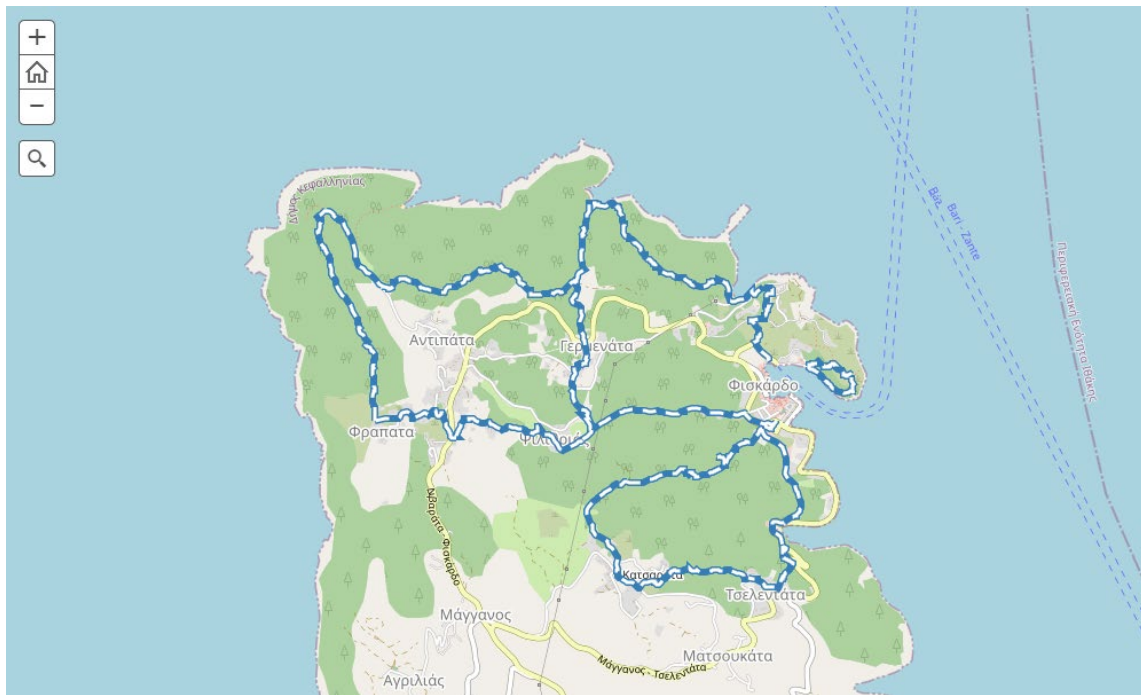
Η περιοχές που ανήκουν διοικητικά στο Δήμο Σάμης τυγχάνει να περικλείουν μερικά από τα σημαντικότερα αξιοθέατα ολόκληρης της Κεφαλονιάς.

Στη Δημοτική Ενότητα Ερύσσου, περικλείονται τα εξής σημεία ενδιαφέροντος/τουριστικοί πόροι:

1. **Οικισμός και λιμάνι Φισκάρδου:** θεωρείται παραδοσιακός οικισμός και πολλά κτίσματα/οικήματα είναι αναπαλαιωμένα/ανακατασκευασμένα σύμφωνα με την αρχική τους μορφή καθώς διασώθηκε μεγάλο μέρος τους από τους σεισμούς του 1953. Η αρχιτεκτονική διατηρεί σε μεγάλο ποσοστό τον παραδοσιακό επτανησιακό χαρακτήρα. Το λιμάνι του Φισκάρδου συνδέεται κατά τους θερινούς μήνες με τη Βασιλική και το Νυδρί της Λευκάδας ενώ αποτελεί και προορισμό ημερόπλοιων που αποπλέουν από την Λευκάδα και την Ιθάκη και παραμένουν στο Φισκάρδο για λίγες ώρες. Στον όρμο του Φισκάρδου καταπλέουν από τις αρχές Απριλίου ως τα τέλη Οκτωβρίου, πολυτελή σκάφη αναψυχής, ενώ ο χαρακτήρας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον οικισμό, έχει προσαρμοστεί στη ζήτηση που προκύπτει από την μεγάλη επισκεψιμότητα που γνωρίζει το Φισκάρδο, από τουρισμό ανώτερης οικονομικής τάξης.

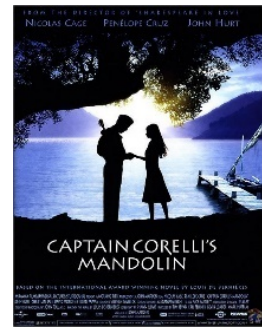
2. **Φάροι Φισκάρδου:** πρόκειται για δυο διαφορετικούς φάρους. Ο παλιός, που κατασκευάστηκε από τους Βενετούς το 16^ο αιώνα, σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση και όλα τα μέρη του είναι επισκέψιμα χωρίς αντίτιμο εισόδου, τόσο ο κυλινδρικός πύργος όσο και το οίκημα του φαροφύλακα. Σε πολύ μικρή απόσταση βρίσκεται και ο νέος φάρος, ο οποίος χτίστηκε το 1892 ώστε να αντικαταστήσει σε χρήση τον παλιό. Το ύψος του πύργου είναι 14,2 μέτρα ενώ το εστιακό ύψος του φάρου είναι 27 μέτρα. Πηγή: <https://greece.terrabook.com/el/kefalonia/page/oi-faroi-tou-fiskardou/>
3. **Ρωμαϊκό νεκροταφείο Φισκάρδου:** βρίσκεται στη Νοτιοανατολική πλευρά του όρμου, στη θέση «Τηγάνια». Ανακαλύφθηκε το 1990 και ανασκάφηκε από το 1990 ως το 1997 από τον αρχαιολόγο της 6^{ης} Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, Ανδρέα Σωτηρίου. Ο χώρος εντάχθηκε στο ΕΣΠΑ του Επιχειρησιακού Προγράμματος Δυτικής Ελλάδας-Πελοποννήσου -Ιονίων Νήσων 2007-2013 με τον τίτλο «Διαμόρφωση – Ανάδειξη Ρωμαϊκού Νεκροταφείου Φισκάρδου». Είναι προσβάσιμο χωρίς αντίτιμο εισόδου. (<http://odysseus.culture.gr>)
4. **Ρωμαϊκό Βαλανείο Φισκάρδου:** πρόκειται για λουτρό ιδιωτικής χρήσης που ανακαλύφθηκε στην περιοχή Άγιος Ανδρέας του Φισκάρδου, δίπλα στη θάλασσα. Χρονολογείται στη Ρωμαϊκή – Υστερορωμαϊκή περίοδο (2^{ος} – 3^{ος}/5^{ος} μ.Χ. αιώνες). Στην περιοχή έχει βεβαιωθεί από τους αρχαιολόγους ότι υπήρξε αστικό κέντρο την περίοδο εκείνη, που τοποθετείται στη σημερινή θέση «Τηγάνια» (η περιοχή όπου βρίσκεται το Ρωμαϊκό νεκροταφείο). Το σημείο είναι επισκέψιμο χωρίς αντίτιμο εισόδου. (<https://greece.terrabook.com/el/kefalonia/>)
5. **Δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών Ερύσσου:** η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Paths of Greece–Μονοπάτια της Ελλάδας, κατά την περίοδο 2015 – 2017, μετά από συνεργασία με τον τοπικό Περιβαλλοντολογικό Σύλλογο «Αστερίς» κατέγραψε και καθάρισε τα μονοπάτια της περιοχής και τοποθέτησε κατάλληλη σήμανση ώστε να είναι προσβάσιμα και ασφαλή για τους πεζοπόρους. Το έργο χρηματοδοτήθηκε από τον Τεχνολογικό Όμιλο Raycar¹³. Η Paths of Greece έχει αναδείξει μονοπάτια και πεζοπορικές διαδρομές σε όλη την Ελλάδα με κύριο στόχο να καθιερώσει τη χώρα μας ανάμεσα στους 10 δημοφιλέστερους πεζοπορικούς προορισμούς παγκοσμίως.

¹³ Η εταιρεία ελληνικών συμφερόντων Raycar, δραστηριοποιείται στον τομέα της παραγωγής προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών, ηλεκτρικής προστασίας και ενέργειας, κατά κύριο λόγο σε χώρες του εξωτερικού, διατηρώντας και μονάδα παραγωγής στο Νομό Δράμας. Στον ιστότοπο raycar.com αναφέρονται αναλυτικά οι γεωγραφικές θέσεις δραστηριοποίησης, καθώς και οι δράσεις και το όραμα της εταιρείας.

- 6.
7. **Παραλία Δαφνούδι:** με βότσαλα, βρίσκεται στη Βόρεια πλευρά της χερσονήσου και είναι προσβάσιμη με τα πόδια μέσω ενός μονοπατιού μήκους περίπου 1 χιλιομέτρου καθώς και δια θαλάσσης.
8. **Παραλία Κιμηλιά:** επίσης στη Βόρεια πλευρά, με βότσαλα, σε μικρή απόσταση από το Δαφνούδι, η πρόσβαση γίνεται επίσης μετά από σύντομη πεζοπορία καθώς και δια θαλάσσης.
9. **Παραλία Φώκι:** βρίσκεται στην Ανατολική πλευρά της χερσονήσου, είναι προσβάσιμη από τον επαρχιακό δρόμο και πήρε το όνομά της από το σπήλαιο που φιλοξενούσε κάποια άτομα του είδους *Monachusmonachus* (Μεσογειακή φώκια).
10. **Παραλία Αγία Ιερουσαλήμ:** στη Δυτική πλευρά, στον όρμο της Αγίας Ιερουσαλήμ, βρίσκονται δυο παραλίες με βότσαλα και μια μικρή προβλήτα όπου προσδέονται αλιευτικές λέμβοι. Επί της παραλίας υπάρχει ένα μικρό εκκλησάκι από το οποίο πήρε το όνομά της η τοποθεσία. Το εκκλησάκι έχτισε ο Νορμανδός Σταυροφόρος Ροβέρτος Γυσκάρδος, τον 11^ο αιώνα. (<https://greece.terrabook.com/el/kefalonia/>)
11. **Παραλία Αλατιές:** μικρή βραχώδης παραλία με βότσαλο, στη Δυτική πλευρά της χερσονήσου.
12. **Εκκλησίες/Ναοί:** στην Δημοτική Ενότητα Ερύσσου, όπως και σε ολόκληρο το Δήμο Σάμης και όλη την Κεφαλονιά, ανά οικισμό υπάρχει τουλάχιστον ένας Ορθόδοξος Ιερός Ναός, εντός του οποίου φυλάσσονται μεγάλης αξίας βυζαντινές εικόνες και κειμήλια. Οι περισσότεροι ναοί λειτουργούν κανονικά και είναι επισκέψιμοι ενώ κάποιοι (οι παλαιότεροι) μένουν κλειστοί καθώς χρίζουν επισκευών.
13. **Καλλιέργειες και τοπικά προϊόντα:** στην Έρυσσο ευδοκιμεί μια συγκεκριμένη ποικιλία σκόρδου, με μικρό μέγεθος, ερυθρωπό χρώμα και ιδιαίτερα έντονη γεύση. Άλλα εδάφιμα που παράγονται σε μικρή κλίμακα στην περιοχή είναι οι ελιές και το ελαιόλαδο, τα σταφύλια διαφόρων ποικιλιών, μέλι και οπωροκηπευτικά. Επίσης υπάρχει πληθώρα βοτάνων όπως η ρίγανη, το θυμάρι, το δενδρολίβανο, φασκόμηλο, λεβάντα, ματζουράνα, μάραθο, καθώς και κάπαρη και κρίταμο.
14. **Οικισμός Κομιτάτων:** ο οικισμός βρίσκεται σε υψόμετρο 564 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας και έχει θέα προς τη Δυτική ακτή της Ιθάκης, ως και τις ακτές της Δυτικής Ελλάδας. Ο Ιερός Ναός της Παναγίας της Χαλικερής στα Κομιτάτα γιορτάζει το Δεκαπενταύγουστο με μεγάλο παραδοσιακό πανηγύρι.

15. **Παραλία Αγία Σοφία:** η πρόσβαση γίνεται μέσω του επαρχιακού δρόμου από τα Κομιτάτα.
16. **Παραλία Χοργοτά:** μια αρκετά απομονωμένη παραλία με βότσαλο, γνωστή για τα νερά της αλλά και για χαρακτηριστικές σκηνές της ταινίας «Το μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλι» που γυρίστηκε στην Κεφαλονιά το 2000 (η παραλία Χοργοτά είναι που εικονίζεται και στην αφίσα της ταινίας).
17. **Σχολεία στους οικισμούς:** σε πολλούς οικισμούς υπάρχουν σχολικά κτίρια, τα οποία χρησιμοποιούνται είτε ως κοινοτικά γραφεία κατά το παρελθόν, είτε ως χώροι διεξαγωγής εκλογών. Εκτός από το κτίριο του οικισμού των Τουλιάτων, που στεγάζει το Δημοτικό Σχολείο όπου φοιτούν όλοι οι μαθητές της Δημοτικής Ενότητας Ερύσσου, τα υπόλοιπα κτίρια σε Αντυπάτα, Τσελεντάτα, Φισκάρδο, Μεσοβούνια και Άσσο είναι σε καλή κατάσταση και υπάρχει η δυνατότητα επίσκεψης κατόπιν συνεννόησης με τον Πρόεδρο του κάθε οικισμού.
18. **Φρούριο – Οικισμός και Παραλία Άσσου:** ο οικισμός της Άσσου βρίσκεται στη δυτική πλευρά της Ερύσσου ενώ στην δυτική πλευρά του όρμου φαίνεται το φρούριο του 16^{ου} αιώνα, τοποθετημένο στη μικρή χερσόνησο, που κατασκευάστηκε από τους Βενετούς. Ο δε οικισμός φαίνεται σε έγγραφα που τον αναφέρουν ως «Προάστιο Άσσου» από το 17^ο αιώνα (Μαρκαντωνάτου, 2011).

Στην Δημοτική Ενότητα Πυλάρου καταγράφονται οι ακόλουθοι, τόσο γνωστοί όσο και εν δυνάμει, τουριστικοί πόροι:

1. **Παραλία Μύρτος:** βρίσκεται στη δυτική πλευρά της Κεφαλονιάς και είναι βραχώδης. Στο χώρο της παραλίας λειτουργούν εγκαταστάσεις καντίνας και εκμετάλλευσης ομπρελών και ανακλιντρωτών, υπό τη διαχείριση και εκμετάλλευση της Κοινοφελούς Δημοτικής Επιχείρησης του Δήμου Σάμης.
2. **Σχολικά κτίρια και εγκαταστάσεις εντός των οικισμών:** στους οικισμούς Αντυπάτα Πυλάρου, Αγία Ευφημία, Φερεντινάτα υπάρχουν σχολικά κτίρια τα οποία είναι σε καλή κατάσταση ενώ το Δημοτικό Σχολείο Αγίας Ευφημίας ως το 2010 στέγαζε το Πολιτιστικό Κέντρο Πυλάρου, στο οποίο πραγματοποιούνταν εκδηλώσεις, ομιλίες κ.ά. ενώ πλέον στεγάζει δράσεις όπως το Κοινωνικό Παντοπωλείο.
3. **Πολυκέντρο Θέμος Ποταμιάνος:** πρόκειται για το νέο Πολιτιστικό Κέντρο Πυλάρου, αφιερωμένο στο λογοτέχνη Θέμο Ποταμιάνο με καταγωγή από την Πύλαρο, βρίσκεται στα Διβαράτα και εγκαινιάστηκε το 2010 στο σημείο που βρισκόταν το Δημοτικό Σχολείο Διβαράτων. Περιλαμβάνει δύο κύριες αίθουσες επιφάνειας 180 και 120 m² αντίστοιχα. Υπάρχουν επίσης χώροι προβολής- πατάρι, καμαρίνια, κυλικείο, γραφείο, αποθήκες, κουζίνα, wc κλπ. Η άρτια κατασκευή του και ο σύγχρονος εξοπλισμός επιτρέπουν την οργάνωση εκδηλώσεων υψηλών απαιτήσεων. Μουσικές και χορευτικές εκδηλώσεις, κινηματογραφικές προβολές και θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις και συνέδρια μπορούν πλέον να οργανωθούν άνετα στο χώρο αυτό.
4. **Ανεμόμυλος Σώκαρη:** ο ανεμόμυλος βρίσκεται σε μικρή κοιλάδα, εντός του οικισμού Ποταμιανάτων. Είναι κτίσμα του 19^{ου} αιώνα, λιθόκτιστος, πυργόσχημος με κατακόρυφη κίνηση και περιστρεφόμενη φτερωτή, μαζί με όλη του τη στέγη.
5. **Ζησιμάτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Πυλάρου:** στεγάζεται σε κτίριο που βρίσκεται στο χωριό Μακρυώτικα, διαθέτει πλούσια συλλογή βιβλίων και είναι δανειστική.
6. **Μουσείο Ελιάς Πυλάρου:** βρίσκεται στον οικισμό Μακρυώτικα. Στεγάζεται στο κτίριο του παλιού ελαιοτριβείου Αγίου Δημητρίου, το οποίο προσφέρθηκε δωρεάν από την

εκκλησία του Αγίου Δημητρίου, προκειμένου να δημιουργηθεί το μουσείο. Οι εργασίες της αναστήλωσης χρηματοδοτήθηκαν από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader Plus ενώ τα εγκαίνια του Μουσείου έγιναν στις 17 Ιουλίου 2010. (Πηγή: Δίμηνη ενημερωτική έκδοση του Δήμου Πυλαρέων "Πυλαρινά Νέα", Αρ. Φύλλου 103, Ιούνιος - Ιούλιος 2010.)

7. **Οικισμός και αγκυροβόλιο Αγίας Ευφημίας:** πρόκειται για παραθαλάσσιο χωριό της Ανατολικής Κεφαλονιάς, που βρίσκεται στον όρμο της Σάμης, στο μυχό του φερόνυμου όρμου και στη Νότια είσοδο του Στενού της Ιθάκης. Η κοινότητα είναι χαρακτηρισμένη ως αγροτικός ημιορεινός οικισμός με μόνιμο πληθυσμό 432 άτομα (απογραφή 2011). Το λιμάνι της Αγίας Ευφημίας διαθέτει οργανωμένη μαρίνα, στο πλαίσιο της λειτουργίας και διαχείρισης της Κοινωφελούς Δημοτικής επιχείρησης, όπου προσφέρονται θέσεις ελλιμενισμού ιστιοπλοϊκών και εκδρομικών σκαφών.
8. **Ιερά Μονή Υπεραγίας Θεοτόκου Θεμάτων Πυλάρου:** Η Μονή είναι χτισμένη στην πλαγιά του όρους Αγία Δυνατή, πλησίον του οικισμού Μακρυώτικα και ιδρύθηκε στα τέλη του 10ου αιώνα. Στο εσωτερικό της υπάρχουν βυζαντινά κειμήλια καθώς και ένα ιδιαίτερου κάλλους και καλλιτεχνικής αξίας ξυλόγλυπτο τέμπλο. Την Τρίτη της Διακαινησίμου, που εορτάζει η Μονή, λιτανεύεται η εικόνα της Παναγίας και ακολουθούν εορτασμοί στο πουρναρόδασος δίπλα στη Μονή.
9. **Ψηφιδωτό Ρωμαϊκής Έπαυλης στην οδό Αρχαιοτήτων:** βρίσκεται στα όρια του οικισμού της Αγίας Ευφημίας, επί του επαρχιακού δρόμου Αγίας ευφημίας – Φισκάρδου. Χρονολογείται στους πρώιμους Χριστιανικούς χρόνους και εγκαταλείφθηκε την υστερορωμαϊκή περίοδο, στο τέλος της οποίας χρησιμοποιήθηκε ως χώρος ενταφιασμού. Ο χώρος είναι επισκέψιμος με ελεύθερη είσοδο.
10. **Παραλίες Ψαμμούσα:** είναι μικρές βοτσαλωτές παραλίες κατά μήκος της επαρχιακής Οδού Σάμης – Αγ. Ευφημίας, με ιδιαίτερη φυσική ομορφιά.

Στην Δημοτική Ενότητα Σάμης, περικλείονται τα ακόλουθα σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος:

1. **Παραλίες Αγίας Παρασκευής:** πρόκειται για βοτσαλωτές παραλίες ιδιαίτερου κάλλους οι οποίες βρίσκονται στην περιοχή Αγία Παρασκευή, επί του επαρχιακού δρόμου Σάμης – Αγίας Ευφημίας.
2. **Λιμνοσπήλαιο Μελισσάνης:** Η Μελισσάνη βρίσκεται στο χωριό Καραβόμυλος. Η έκτασή της είναι περίπου 6.500 τετραγωνικά μέτρα, πρόκειται για βαραθροσπήλαιο με μέγιστο βάθος νερού τα 39 μέτρα. Το σπήλαιο έχει σημαντικούς σχηματισμούς σταλακτιτών και σταλαγμιτών. Φαίνεται ότι κατά την 6^η χιλιετία π.Χ. η ύπαρξη του σπηλαίου έγινε γνωστή μετά από κατάρρευση μέρους της οροφής του. Στο σπηλαιώδες τμήμα του υπάρχει μικρή νησίδα, στην επιφάνεια της οποίας λειτουργούσε κατά την αρχαιότητα ιερό του Πανός. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε, ανακαλύφθηκαν αντικείμενα διαφόρων εποχών, κυρίως του 4^{ου} και 3^{ου} αιώνα π.Χ. τα οποία εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αργοστολίου. Η λίμνη αποτελεί μέρος του γεωλογικού φαινομένου των Καταβοθρών, που έχει την αφετηρία του στην πόλη του Αργοστολίου. (Μαρκαντωνάτου, 2011). Η Μελισσάνη είναι προσβάσιμη από το κοινό με αντίτιμο εισόδου 7 για ενήλικες, 4 για παιδιά και 6 για γκρουπ. Στον υδάτινο όγκο στο εσωτερικό, κινούνται ξύλινες κωπήλατες λέμβοι στις οποίες επιβιβάζονται οι επισκέπτες προκειμένου να περιηγηθούν στο σπήλαιο.
3. **Σπήλαιο Δρογκαράτης:** έχει ηλικία αρκετών δεκάδων εκατομμυρίων ετών. Έχει βάθος περίπου 95 μέτρα από την επιφάνεια του εδάφους και η θερμοκρασία στο εσωτερικό του είναι 18 βαθμοί Κελσίου, όλο το χρόνο. Στο εσωτερικό του σπηλαίου υπάρχουν σταλακτίτες και σταλαγμίτες διαφόρων σχηματισμών και χρωμάτων. Διαθέτει μεγάλη αίθουσα, με διαστάσεις 65 χ 45 μέτρα και ύψος 20 μέτρα. Στο παρελθόν έχουν

πραγματοποιηθεί συναυλίες στην αίθουσα, λόγω της εξαιρετικής ακουστικής που διαθέτει. Το σπήλαιο είναι προσβάσιμο στο κοινό με αντίτιμο εισόδου 5 για ενήλικες, 3 για παιδιά και 4 για γκρουπ.

4. **Λοιπά σπήλαια:** στην ευρύτερη περιοχή της Σάμης υπάρχουν αρκετά ακόμη λιμνοσπήλαια, τα οποία όμως δεν είναι ανοιχτά για το κοινό: το λιμνοσπήλαιο Ζερβάτη στον Καραβόμυλο, οι Άγιοι Θεόδωροι κοντά στα Πουλάτα, όπου έχει εντοπιστεί βραχογραφία με παράσταση ζώου, όπως επίσης και το λιμνοσπήλαιο Αγγαλάκι. Το τελευταίο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αλλά βρίσκεται σε αρκετό βάθος και για την επίσκεψή του χρειάζεται ειδικός εξοπλισμός. Τέλος, το βαραθροσπήλαιο Γρούσπα, στην ανατολική πλαγιά του όρους Ρούδι, όπου κάποτε λειτουργούσε μονή, από την οποία σώζονται μόνο ερείπια.
5. **Καραβόμυλος:** οικισμός που βρίσκεται σε απόσταση 1 χιλιομέτρου από τη Σάμη. Στην άκρη της παραλίας βρίσκεται ο χαρακτηριστικός νερόμυλος, ενώ στο πίσω μέρος υπάρχει τεχνητή λίμνη, η οποία φιλοξενεί υδρόβια πτηνά και έντονη βλάστηση. Ο νερόμυλος έχει ενταχθεί στον περιβάλλοντα χώρο του δημοτικού ακινήτου που λειτουργεί ως εστιατόριο.
6. **Camping Καραβομύλου:** σε απόσταση περίπου 1 χιλιομέτρου από το λιμάνι της Σάμης, λειτουργεί Κάμπινγκ σε μια έκταση 40 στρεμμάτων, ακριβώς πάνω στην παραλία.
7. **Προσεισμικός οικισμός Παλαιών Βλαχάτων:** τα Παλαιά Βλαχάτα καταστράφηκαν από τους σεισμούς του 1953 και οι κάτοικοι εποίκισαν τον γειτονικό Καραβόμυλο. Τα ερείπια του χωριού παραμένουν και τα τελευταία χρόνια φιλοξενούν το Saristra Festival, ένα μουσικό φεστιβάλ υπό την αιγίδα του Ιδρύματος Ωνάση.
8. **Αρχαιολογική Έκθεση Σάμης:** πρόκειται για την πράξη «Επισκευή και δημιουργία Αρχαιολογικής Συλλογής Σάμης και έκθεση ψηφιδωτών στην Κεφαλονιά» που εντάχθηκε στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ιόνια Νησιά 2014-2020, με συνολικό εκτιμώμενο κόστος πράξης € 992.041,16 με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Στο εσωτερικό του κτηρίου θα διαμορφωθεί έκθεση αρχαιολογικών ευρημάτων ενώ στον περιβάλλοντα χώρο θα διαμορφωθεί έκθεση ψηφιδωτών δαπέδων (Απόφαση Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, με Αριθμό Πρωτοκόλλου. 927/29-12-2016). Το έργο δεν έχει ολοκληρωθεί και ως τον Δεκέμβριο του 2021, οπότε και συντάσσεται η παρούσα μελέτη, δεν έχει ανακοινωθεί εκτιμώμενος χρόνος έναρξης της λειτουργίας, ώρες και κόστος επίσκεψης.
9. **Ναυτικό Μουσείο Σάμης:** το Ναυτικό Μουσείο Σάμης βρίσκεται πάνω στην επαρχιακή οδό Σάμης – Αργοστολίου, μόλις 3 λεπτά οδικώς από τη Σάμη. Εκθέτει όλους τους τύπους από τα σκάφη της ελληνικής παραδοσιακής ναυπηγικής αλλά και άλλους τύπους, όπως το αντίγραφο του Τιτανικού. Όλα τα εκθέματα είναι κατασκευασμένα από ξύλο, από τον ναυπηγό Σωτήρη Μαρκέτο, ο οποίος τα δώρισε στο Δήμο Σάμης. Το Μουσείο είναι επισκέψιμο με αντίτιμο εισόδου €4 για τους ενήλικες και € 2 για τα παιδιά από 6 ως 12 ετών, ενώ η είσοδος είναι ελεύθερη για τα παιδιά κάτω των 6 ετών (<https://nmsamis.gr/>).
10. **Λιμάνι Σάμης:** συνδέεται ακτοπλοϊκά με την Πάτρα και τον Πισαετό Ιθάκης, καθώς και με λιμάνια της Ιταλίας κατά τους θερινούς μήνες, ενώ διαθέτει εκτεταμένη προβλήτα για ελλιμενισμό σκαφών αναψυχής αλλά και ημερόπλοιων που διενεργούν ημερήσιες εκδρομές στις ακτές της Κεφαλονιάς αλλά και στη γειτονική Ιθάκη.
11. **Δίκτυο πεζοπορικών διαδρομών Σάμης:** τον Αύγουστο του 2020 υπογράφηκε σύμβαση μεταξύ του Δήμου Αργοστολίου και της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης Συλλογικής και Κοινής Ωφέλειας «Μονοπάτια της Ελλάδας» (Paths of Greece) κατά συνέπεια η διαδικασία της καταγραφής και ανάπτυξης του δικτύου μονοπατιών της περιοχής, είναι υπό εξέλιξη.

12. **Μονή Αγίων Φανέντων:** τα ερείπια της Μονής των Αγίων Φανέντων βρίσκονται σε υψόμετρο περίπου 250 μέτρων, στο λόφο που κατά την αρχαιότητα ονομαζόταν Κυάτις. Οι τρεις άγιοι, Θεόδωρος, Γρηγόριος και Λέων, ήταν χριστιανοί ναύτες του ρωμαϊκού στόλου που κατέκτησε την Κεφαλονιά το 188 π.Χ. Σήμερα δίπλα στα ερείπια υπάρχει παρεκκλήσι αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο (<https://greece.terrabook.com/el/kefalonia/>).
13. **Ακρόπολη Σάμης:** υπάρχουν ερείπια της Κλασσικής περιόδου στους λόφους Παλαιόκαστρο και Κυάτις. Η αρχαιολογική ιστορία της Σάμης είναι από τις πλουσιότερες στην Κεφαλονιά, καθώς κατά την Κλασσική περίοδο, η Σάμη ως πόλη-κράτος, έλεγχε το ανατολικό τμήμα του νησιού. Έκοβε μάλιστα δικά της χάλκινα και αργυρά νομίσματα, στα οποία εμφανίζεται το μονόγραμμα της πόλης.
14. **Παραλία Αντίσαμος:** ο κόλπος της Αντίσαμου βρίσκεται δίπλα στο λιμάνι της Σάμης, προς τα ανατολικά. Είναι βοτσαλωτή παραλία με μεγάλη έκταση, που το καλοκαίρι του 2000 φιλοξένησε πολλά από τα γυρίσματα της ταινίας «Το μαντολίνο του Λοχαγού Κορέλι».

Από τους παραπάνω τουριστικούς πόρους, 4 λειτουργούν υπό την εκμετάλλευση της Κοινοφελούς Δημοτικής Επιχείρησης: το λιμνοσπήλαιο της Μελισσάνης, το σπήλαιο της Δρογκαράτης, η καντίνα στην παραλία του Μύρτου και το αγκυροβόλιο της Αγίας Ευφημίας. Σύμφωνα με τις μηνιαίες απολογιστικές καταστάσεις που αναρτήθηκαν στη Διαυγεία, παρατίθενται ακολούθως, τα μηνιαία έσοδα των εν λόγω τουριστικών πόρων, κατά την εκάστοτε τουριστική περίοδο Μαΐου – Οκτωβρίου, για τα έτη 2019, 2020 και 2021. Τα συγκεκριμένα ποσά αναγράφονται στη στήλη «Βεβαιωθέντα Έσοδα» των απολογιστικών καταστάσεων (βλ. Παράρτημα 2):

Έσοδα από τουριστικούς πόρους Δήμου Σάμης						
	Μαΐος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος
2019						
Μύρτος	0,00	34.964,41	123.509,72	146.293,59	38.923,24	1.079,04
Μελισσάνη	71.489,00	155.858,00	294.781,00	466.519,00	214.122,00	39.241,00
Δρογκαράτη	27.732,00	38.088,00	66.220,00	102.737,00	62.914,00	12.266,00
Αγία Ευφημία	4.304,00	9.572,67	1.555,81	14.743,27	12.263,62	9.229,55
2020						
Μύρτος	0,00	0,00	4.791,18	118.251,98	30.061,26	0,00
Μελισσάνη	0,00	0,00	82.604,14	118.452,01	58.797,01	14.870,00
Δρογκαράτη	0,00	0,00	10.873,36	20.270,12	9.084,10	3.126,04
Αγία Ευφημία	0,00	0,00	0,00	10.373,51	5.290,64	0,00
2021						
Μύρτος	0,00	0,00	0,00	82.648,95	63.228,48	4.969,64
Μελισσάνη	0,00	43.520,03	195.112,00	289.664,00	132.876,00	23.566,00
Δρογκαράτη	0,00	8.277,55	30.903,46	51.203,13	27.228,90	7.551,56
Αγία Ευφημία	0,00	0,00	6.263,33	14.278,29	12.487,88	2.853,87

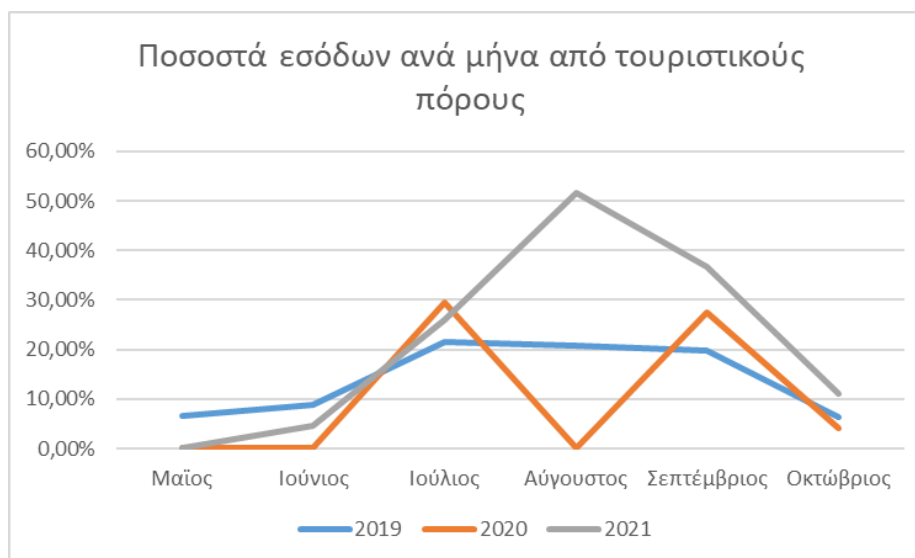
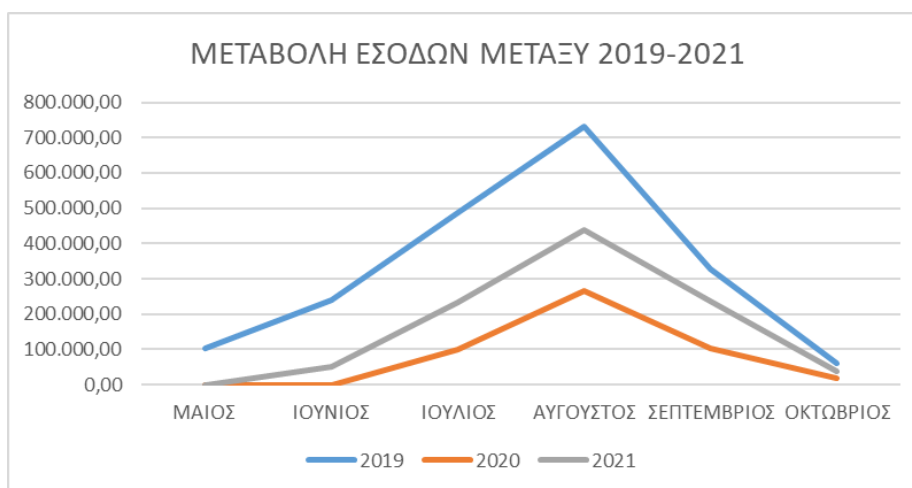
Πηγή: diavgeia.gov.gr, Απολογιστικές καταστάσεις εσόδων Δήμου Σάμης

Συγκριτικά με το σύνολο των εσόδων του Δήμου, για τις ίδιες περιόδους, παρουσιάζεται το ποσοστό που καταλαμβάνουν τα έσοδα από τους παραπάνω τουριστικούς πόρους:

Ποσοστά εσόδων ανά μήνα από τουριστικούς πόρους			
	2019	2020	2021
Μαΐος	6,65%	0,00%	0,00%
Ιούνιος	8,92%	0,00%	4,57%
Ιούλιος	21,64%	29,45%	26,06%
Αύγουστος	20,77%	*	51,53%
Σεπτέμβριος	19,67%	27,54%	36,66%
Οκτώβριος	6,34%	4,01%	11,08%

Πηγή: diangeia.gov.gr, Απολογιστικές καταστάσεις εσόδων Δήμου Σάμης

Στα παρακάτω διαγράμματα αποτυπώνεται η μεταβολή της καμπύλης των εσόδων κατά το 2020 και 2021, οπότε και η τουριστική κίνηση ήταν επηρεασμένοι από τους ταξιδιωτικούς περιορισμούς λόγω της επιδημίας Covid-19, σε σύγκριση με το 2019:

3.4 Ανάλυση SWOT

Ο Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι μια δομή που λειτουργεί σε άμεση σύνδεση με το ευρύτερο περιβαλλοντικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Προκειμένου να μελετηθούν οι εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες που καθορίζουν τις στρατηγικές του δυνατότητες, ώστε να υποστηρίξουν τη λήψη αποφάσεων και την επίλυση προβλημάτων, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν με βάση 4 τομείς: τα δυνατά σημεία (Strengths), τα αδύνατα σημεία (Weaknesses), τις ευκαιρίες (Opportunities) και τις απειλές (Threats). Η ανάλυση SWOT αποτελεί εργαλείο του στρατηγικού μάνατζμεντ και μπορεί να έχει εφαρμογή στην αξιολόγηση των δυνατοτήτων ανάπτυξης σε περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος (Mullins & Christy, 2015).

Τα δυνατά σημεία μιας γεωγραφικής περιοχής που διοικείται από έναν Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που την καθιστούν ελκυστική για τους επισκέπτες. Πλεονεκτήματα όπως οι φυσικοί και πολιτισμικοί πόροι, οι οικονομικοί πόροι και η φήμη αλλά και η ποιότητα ζωής, οι συνεργασίες με άλλους φορείς, η προσέλκυση επενδυτικού ενδιαφέροντος και άλλα.

Τα αδύνατα σημεία είναι αρνητικές πτυχές ή μειονεκτήματα των υφιστάμενων δυνατοτήτων ή πόρων της περιοχής, τα οποία περιορίζουν την αποτελεσματικότητά της διοίκησής της ή την απόδοση των πόρων της και θα πρέπει να διορθωθούν ή να ληφθεί δράση για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεών τους. Τέτοια σημεία μπορεί να είναι αναξιοποίητοι πόροι, μειωμένη δραστηριοποίηση σε συγκεκριμένους τομείς, απαρχαιωμένες υποδομές, έλλειψη επικοινωνιακής στρατηγικής και άλλα. Με την πρόσφατη κρίση της επιδημίας του Covid-19, αναδείχθηκαν σε όλα τα πεδία, αδύνατα σημεία που ενώ υπήρχαν και επεκτείνονταν διαρκώς, ως σήμερα δεν είχαν παρατηρηθεί εξαιτίας της αδιάλειπτης τουριστικής δραστηριότητας και της έντονης παρουσίας του μαζικού τουρισμού.

Οι ευκαιρίες αποτελούν ευνοϊκές συνθήκες που μπορούν να προκύψουν από μεταβολές του εξωτερικού περιβάλλοντος. Μπορεί να πρόκειται για αλλαγές που αφορούν νέες τεχνολογικές εξελίξεις ή βελτιωμένους οικονομικούς παράγοντες, αλλά ακόμη και δυνατότητες που αναδύονται από ατυχείς συγκυρίες, όπως η επιδημία του Covid 19, που δημιούργησε τάσεις στα ταξίδια με κύριο χαρακτηριστικό τις μεγαλύτερες διαμονές (stay-cation), την τηλεργασία (ψηφιακοί νομάδες) και την αυξημένη ζήτηση για αυτόνομα καταλύματα (Δήμου, 2021).

Οι απειλές συνίστανται στο αντίθετο των ευκαιριών και αφορούν δυσμενείς καταστάσεις που απορρέουν από εξωτερικές εξελίξεις που είναι πιθανό να θέσουν σε κίνδυνο τη δημοτικότητα ενός προορισμού ή την αποτελεσματικότητά της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τέτοια μπορεί να είναι η μη ευνοϊκή νομοθεσία, μεταβολές στις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές, και άλλα. Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις υφιστάμενες αλλαγές και να προβαίνουν σε σχετικό προγραμματισμό εν όψει επερχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών αλλαγών τις οποίες θα πρέπει να είναι έτοιμοι να αντιμετωπίσουν (Mullins & Christy, 2015).

Ο Δήμος Σάμης, ως νεοσύστατος, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο διαχείρισης των τουριστικών πόρων, το περιβάλλον του οποίου αναλύεται με τη δομή SWOT στον παρακάτω πίνακα:

Βασικοί τομείς ανάλυσης	Δυνατά σημεία	Αδύνατα σημεία	Ευκαιρίες	Απειλές
Θεσμικός/ Αναπτυξιακός	Θεσμικός ρόλος Αντιδημάρχου Τουρισμού και τουριστικής επιτροπής με αρμοδιότητα την τουριστική ανάπτυξη	Έλλειψη στοχευμένης δράσης σε συγκεκριμένους τομείς ώστε να αναπτυχθεί το BrandName	Αξιοποίηση των δεξιοτήτων των μελών του Δημοτικού Συμβουλίου	Χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες
	Ίδρυση Αναπτυξιακής Εταιρείας	Παρωχημένες επικοινωνιακές πρακτικές	Εφαρμογή των κατευθύνσεων που δίνονται από το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλάνο	Μικροπολιτικές διενέξεις με αντιπαραγωγικές συνέπειες
	Ευρεία εκπροσώπηση των επαγγελματιών κλάδων στο Δημοτικό Συμβούλιο	Ανάλωση των φορέων σε διενέξεις μικροπολιτικού χαρακτήρα	Εξωστρεφής επικοινωνιακή πολιτική	
Οικονομικός	Υψηλό μέσο εισόδημα από τουριστικές δραστηριότητες	Υψηλός βαθμός εξάρτησης από συγκεκριμένες τουριστικές αγορές	Έμφαση στην αυθεντικότητα	Πολύπλευρη εξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό
	Υψηλό επενδυτικό ενδιαφέρον από ιδιώτες και εταιρείες, ιδιαίτερα στο κλάδο της διαμονής	Υψηλό κόστος ζωής	Διεύρυνση της απασχόλησης στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα Ενδογενής ανάπτυξη	Έντονες επιρροές στους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης από εξωτερικούς οικονομικούς παράγοντες
Ανθρωπογενής	Πρόθυμη και θετική στάση των δρώντων του τουρισμού	Δράσεις μη συνδεδεμένες μεταξύ τους – μεμονωμένες ενέργειες	Οριζόντιες σχέσεις μεταξύ των επαγγελματιών	Πνευματική κόπωση από την πρόσφατη υγειονομική κρίση
			Δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των τοπικών φορέων	έλλειψη κινήτρου για καινοτομία και προσαρμοστικότητα
Τουριστική προσφορά	Εναλλακτικές μορφές τουρισμού (περιπατητικός/περιηγητικός, οινοτουρισμός, αγροτουρισμός)	Αναξιοποίητες περιοχές φυσικού κάλλους και πολιτιστικής αξίας Αναξιοποίητη άυλη πολιτιστική κληρονομιά	Αξιοποίηση περιοχών με σημαντικά συγκριτικά φυσικά και γεωγραφικά πλεονεκτήματα	Γειτονικοί τουριστικοί προορισμοί με καλύτερες υποδομές λόγω μεγαλύτερων επενδύσεων
Τουριστική ζήτηση	Ζήτηση από διαφορετικά target group πελατών με ποικιλία κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών	Μέρος της υποδομής και των προσφερόμενων δραστηριοτήτων απαιτούν εκσυγχρονισμό	Υιοθέτηση καλών πρακτικών από άλλες χώρες (βλ. Easy Bike)	Υψηλού επιπέδου ανταγωνισμός από το εξωτερικό

3.5 Ο Δήμος Σάμης στο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Ιονίων Νήσων

Σημειώνεται ότι το ισχύον Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Ιονίων Νήσων, εγκρίθηκε πριν την ενεργοποίηση της τροπολογίας του Νόμου 3852/2010, το 2019¹⁴, σύμφωνα με την οποία ο μέχρι τότε και σύμφωνα με τον προαναφερθέντα νόμο Δήμος Κεφαλονιάς, διαιρέθηκε σε τρεις (3) νέους Δήμους: το Δήμο Αργοστολίου, το Δήμο Ληξουρίου και το Δήμο Σάμης.

Οι προτεραιότητες που θέτει το Π.Χ.Π. Ιονίων Νήσων για την Κεφαλονιά, στην χωρική ενότητα του τουρισμού¹⁵ συνοψίζονται στις ακόλουθες κατευθύνσεις, όπως αυτές αναφέρονται στο κείμενο που αναρτήθηκε την 05/12/2018 στην ιστοσελίδα government.gov.gr από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας:

- 1) την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού και τη σύνδεση του πρωτογενούς – δευτερογενούς τομέα με την τουριστική αγορά, ώστε να ενισχυθεί η ενδογενής ανάπτυξη¹⁶
- 2) την αποθάρρυνση της «μονοκαλλιέργειας» του τουρισμού, ενισχύοντας το αγροδιατροφικό πρότυπο
- 3) την αναβάθμιση του συμβατικού, μαζικού τουρισμού σε συνδυασμό με την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με προβολή του ιδιαίτερου φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος
- 4) την ισόρροπη χωρική οργάνωση στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, μέσω της σύνταξης Τοπικών Χωρικών Σχεδίων¹⁷ σε όλους τους Δήμους
- 5) την προστασία, ανάδειξη και ορθολογισμένη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, του τοπίου και της πολιτιστικής κληρονομιάς, για την ενίσχυση της ταυτότητας των Ιονίων Νήσων

Ειδικότερα και σταχυολογώντας τα στοιχεία που αφορούν το Δήμο Σάμης, προωθείται η χωρική οργάνωση των τουριστικών πόλων και η χωρική διάρθρωση του τουρισμού, ως εξής:

- 1) ανάδειξη του οικισμού του Φισκάρδου ως πόλου ανάπτυξης εθνικής εμβέλειας
- 2) προώθηση νέων υποδομών για την ανάπτυξη του λιμένα της Σάμης, για υδατοδρόμιο και διεθνή κρουαζιέρα

¹⁴ Το 2019 κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων, τροπολογία για τη διαίρεση των Δήμων Κέρκυρας, Κεφαλονιάς, Σερβίων-Βελβεντού, Λέσβου και Σάμου. Οι προαναφερθέντες Δήμοι είχαν δημιουργηθεί με το Νόμο 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» και σύμφωνα με την τροπολογία του 2019, προέκυψαν ζητήματα διοικητικής λειτουργικότητας.

¹⁵ Το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο, περιλαμβάνει πίνακα με τις επιμέρους κατευθύνσεις ανά χωρική ενότητα, ανά Δήμο. Οι βασικές χωρικές ενότητες είναι: γεωργία, κτηνοτροφία, μεταποίηση, Α.Π.Ε., εξόρυξη, τουρισμού, οι οποίες αναπτύσσονται ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εκάστοτε Δήμου.

¹⁶ Η θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης, αναφέρεται στην εξασθένηση των κάθετων σχέσεων εξάρτησης (λειτουργικών) και την αντικατάστασή τους από οριζόντιες σχέσεις, οι οποίες συνδέουν τα άτομα μιας γεωγραφικά προσδιορισμένης περιοχής μεταξύ τους, σε επίπεδο γεωγραφίας, ιστορίας, συναισθηματικών δεσμών, τοπικών συνθηκών. Παράλληλα συνδέουν τα άτομα σαν ενότητα με τη γεωγραφική/πολιτισμική τους βάση, με σκοπό την αυτό-ανάπτυξή τους. Συνήθως ο όρος «ενδογενής ανάπτυξη» συνυπάρχει με όρους όπως «τοπική ανάπτυξη», «τοπική επιχειρηματικότητα» κ.ά. (Λαγός, 2007).

¹⁷ Σύμφωνα με το Άρθρο 7, παρ. 1, του Νόμου 4447/2016 (ΦΕΚ Α 241/23-12-2016) «τα Τοπικά Χωρικά Σχέδια αποτελούν σύνολα κειμένων, χαρτών και διαγραμμάτων, με τα οποία καθορίζονται το πρότυπο χωρικής οργάνωσης και ανάπτυξης, οι χρήσεις γης, οι όροι και περιορισμοί δόμησης, καθώς και κάθε άλλο μέτρο, όρος ή περιορισμός που απαιτείται για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση ενός πρωτοβάθμιου Ο.Τ.Α.»

- 3) σταδιακός περιορισμός και κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης, προστασία αιγιαλού και γεωργικής γης
- 4) προώθηση έργων βιολογικής επεξεργασίας λυμάτων, αντιμετώπισης ρύπανσης, διαχείρισης απορριμάτων και προστασίας του υδροφόρου ορίζοντα
- 5) πύκνωση του δικτύου τουριστικών λιμένων, καταφυγίων και αγκυροβολίων, εκσυγχρονισμό και επέκταση τόσο των ήδη υφιστάμενων στο Φισκάρδο και την Αγία Ευφημία, όσο και βελτιωτικά έργα στην Άσσο, που χρίζει προστασίας από τους βόρειους ανέμους
- 6) έργα για μαρίνα τουριστικών σκαφών στο Φισκάρδο
- 7) επανάχρηση αξιόλογων κτιρίων ή συνόλων και παροχή κινήτρων για μετατροπή παραδοσιακών ή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχειακές μονάδες
- 8) η ανάπτυξη σύνθετων τουριστικών καταλυμάτων ήπιας μορφής σε προ του 1923 παραδοσιακούς ή εγκαταλελειμμένους οικισμούς και σε φθίνοντες οικισμούς κάτω των 2000 κατοίκων, σύμφωνα με το Νόμο 4002/2011, όπως ισχύει
- 9) αύξηση της ελάχιστης απαιτούμενης επιφάνειας γηπέδου στα δεκαπέντε (15) στρέμματα και θέσπιση μέγιστης πυκνότητας 8,9 και 10 κλινών αντίστοιχα, για ξενοδοχειακές μονάδες 5,4 και 3 αστέρων αντίστοιχα

Η βασική κατεύθυνση είναι η ανάπτυξη του τουρισμού με συνδυασμό του μαζικού και του εναλλακτικού τουρισμού. Για τον μαζικό, παραθαλάσσιο τουρισμό, δίδεται η κατεύθυνση εξυγίανσης, αποκατάστασης και αναβάθμισης των περιοχών που έχει ήδη αναπτυχθεί. Για τον ειδικό και εναλλακτικό τουρισμό δίδεται η κατεύθυνση της αειφορικής ανάπτυξης σε παράκτιες ή μη περιοχές. Στόχος παραμένει η βιώσιμη ανάπτυξη και παράλληλα η συμβολή στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, μιας παραμέτρου που αποτελεί σημαντική απειλή για τις παράκτιες περιοχές.

Κεφάλαιο 4 – Έρευνα για τις προοπτικές ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού

4.1 Στόχοι και μεθοδολογία έρευνας

Στην παρούσα έρευνα θεωρήθηκε δόκιμη η θέση του ερευνητή στο ρόλο θεσμικών οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίοι στο πλαίσιο της διαμόρφωσης της τουριστικής πολιτικής και της χωρικής διάρθρωσης του τουρισμού για το Δήμο Σάμης, απευθύνονται σε δείγμα ελληνόφωνων σχετιζόμενων με το Δήμο, ώστε να προσδιορίσουν την άποψη τόσο των δημοτών όσο και των επισκεπτών σχετικά με: τους υπάρχοντες πόρους, την αντίληψη των ερωτωμένων για την τουριστική ανάπτυξη και την προοπτική ανάδειξης νέων πόρων. Με βάση τη θεωρία της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης, η οποία παρουσιάζεται με ιδιαίτερη έμφαση στο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο¹⁸ και στην ισχύουσα νομοθεσία¹⁹, οι απαντήσεις στα ερωτήματα σε συνδυασμό με τα συνακόλουθα δεδομένα και τη θεωρητική προσέγγιση, θα αποτυπώσουν:

α) τη δυναμική της συνεισφοράς των τουριστικών πόρων στην ανάπτυξη του Δήμου Σάμης,

¹⁸ Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΧΩΡΣ/4659/57, Έγκριση αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων και Περιβαλλοντική έγκριση αυτού, Α.Α.Π. 16/2019.

¹⁹ Νόμος 4582/2018, Θεματικός τουρισμός - Ειδικές μορφές τουρισμού – Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης – Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018.

β) το βαθμό στον οποίο η συνολική εμπειρία των επισκεπτών συνάδει με την εικόνα που επιθυμούν να διαμορφώσουν τα δρώντα υποκείμενα του τουρισμού (επαγγελματίες, χρήστες των τουριστικών υπηρεσιών κ.ά.),

γ) το βαθμό στον οποίο οι πολίτες θεωρούν ότι υπάρχει η δυνατότητα ανάδειξης και άλλων τουριστικών πόρων, οι οποίοι θα μπορούσαν να ενταχθούν στη Δημοτική Κοινωνική Επιχείρηση

δ) το βαθμό στον οποίο οι πολίτες θεωρούν ότι δύναται να αναπτυχθούν μορφές ειδικού και εναλλακτικού τουρισμού

ε) το βαθμό στον οποίο δύναται να συνδεθεί ο τουρισμός με τον πρωτογενή-δευτερογενή τομέα μέσα από τουριστικές δραστηριότητες

στ) κατά πόσο θεωρείται από τους πολίτες εφικτό να προσελκυσθεί και να υπάρξει τουρισμός κατά τους χειμερινούς μήνες

ζ) πώς αντιλαμβάνονται οι πολίτες την τοπική ανάπτυξη.

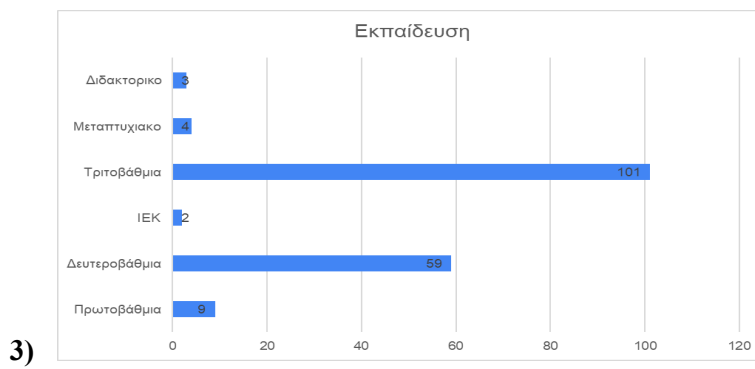
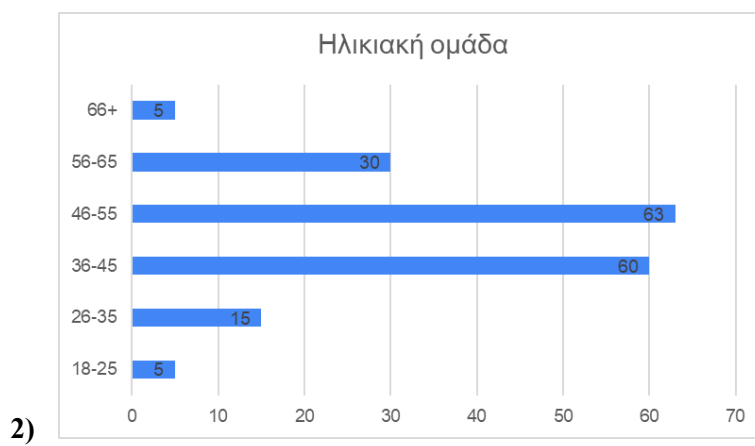
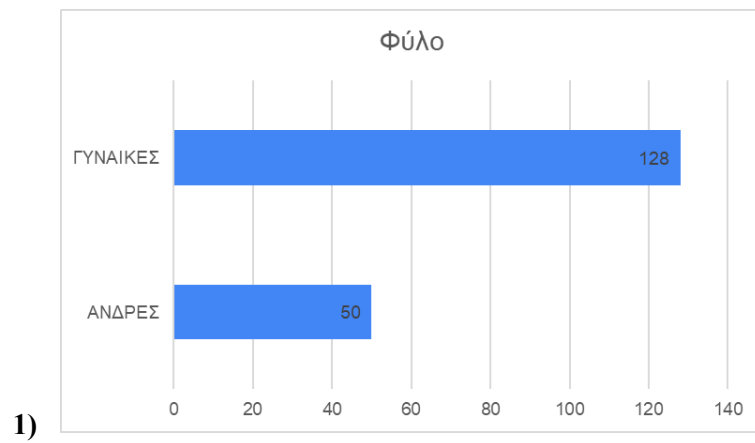
Στην παρούσα έρευνα έγινε συλλογή πρωτογενών δεδομένων μέσω αυτοσχέδιου ερωτηματολογίου.

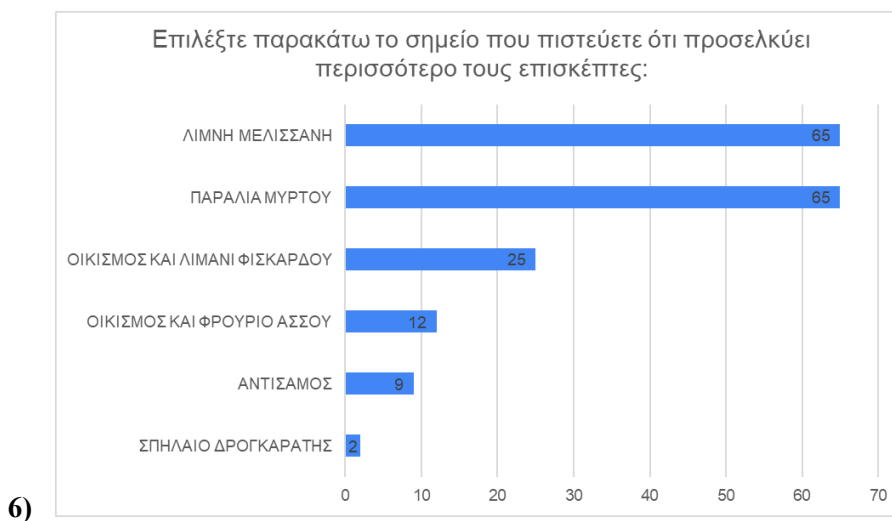
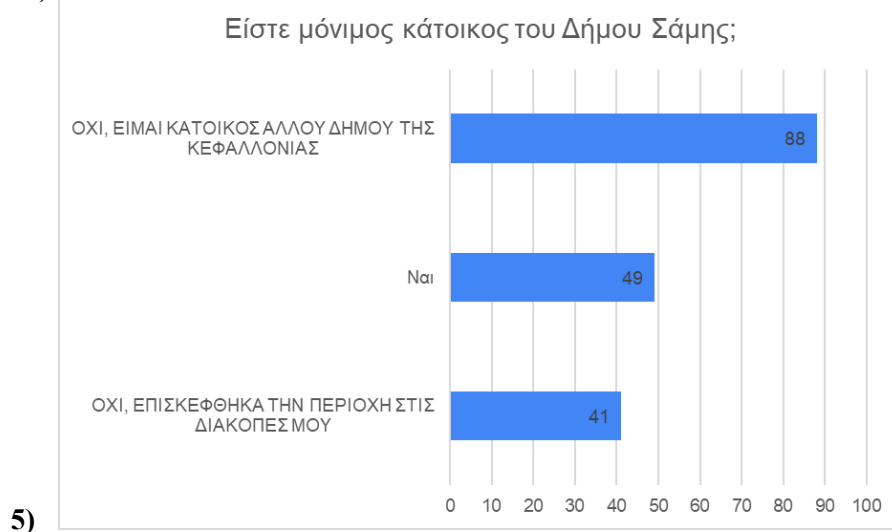
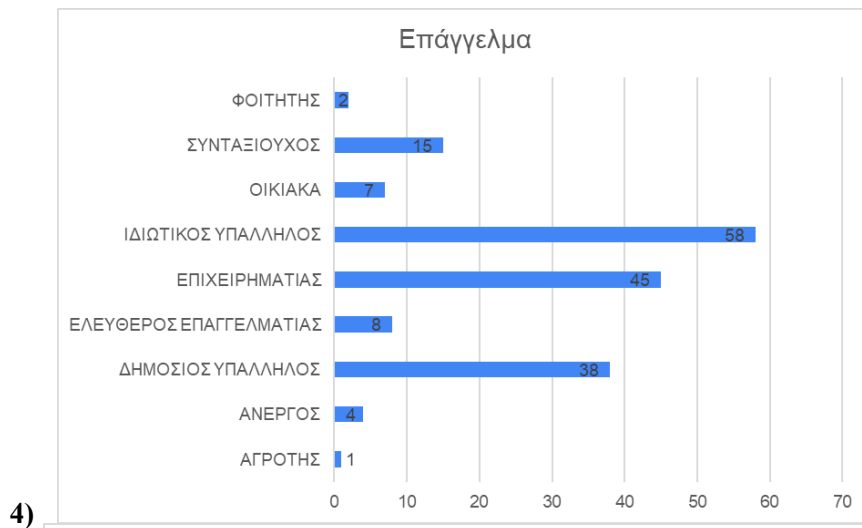
Ο όρος ερωτηματολόγιο, περιλαμβάνει όλες τις μεθόδους συλλογής δεδομένων κατά τις οποίες μια σειρά ατόμων καλούνται να απαντήσουν στο ίδιο σύνολο ερωτήσεων, που τίθενται στην ίδια προκαθορισμένη σειρά. Τα ερωτηματολόγια συνήθως δεν ενδείκνυνται για διερευνητικές ή άλλες έρευνες που απαιτούν πολυάριθμες ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Λειτουργούν καλύτερα όταν οι ερωτήσεις είναι τυποποιημένες και μπορούν να ερμηνευθούν με τον ίδιο τρόπο από όλους τους ερωτώμενους (Saunders *et al*, 2012).

Για την κατασκευή του ερωτηματολογίου χρησιμοποιήθηκε συνδυασμός των προτύπων ερωτηματολογίων που δημοσιεύθηκαν στη 2^η Ενότητα της μελέτης με τίτλο «Εργαλεία Σύνταξης Στρατηγικού/Επιχειρησιακού Σχεδίου Τουριστικής Ανάπτυξης» της Ε.Ε.Τ.Α.Α. τον Ιούνιο του 2020. Οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου, ερωτήσεις λίστας και ερωτήσεις αξιολόγησης (κλίμακα Likert).

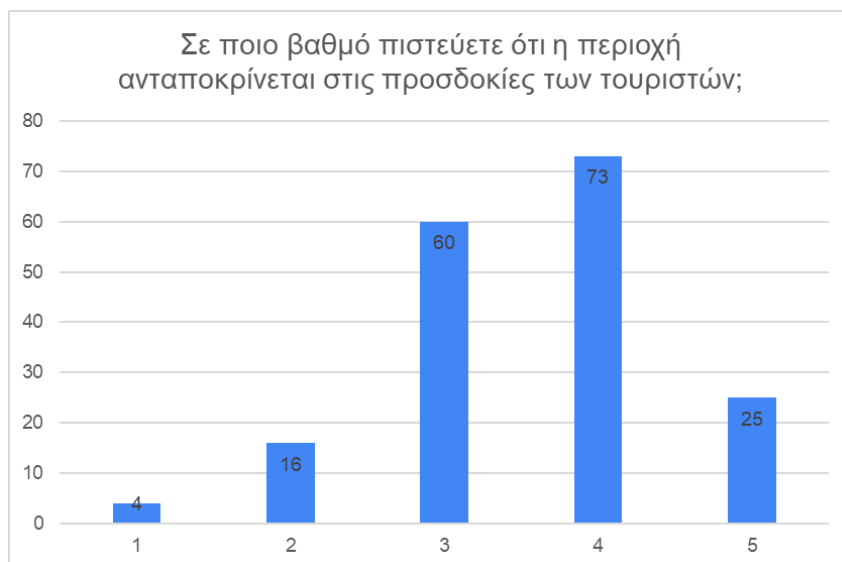
Το ερωτηματολόγιο είναι αυτοσυμπληρούμενο και διανεμήθηκε μέσω της λειτουργίας Google Forms, με κοινοποίηση του συνδέσμου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κατά κύριο λόγο του Facebook, κατά το διάστημα μεταξύ 10/11/2020 και 01/02/2021. Συλλέχθηκαν συνολικά 178 απαντήσεις. Η επεξεργασία των δεδομένων και η παραγωγή των διαγραμμάτων πραγματοποιήθηκε σε υπολογιστικά φύλλα Excel, με χρήση της λειτουργίας «Συγκεντρωτικός πίνακας» και «Συγκεντρωτικό διάγραμμα».

4.2 Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας

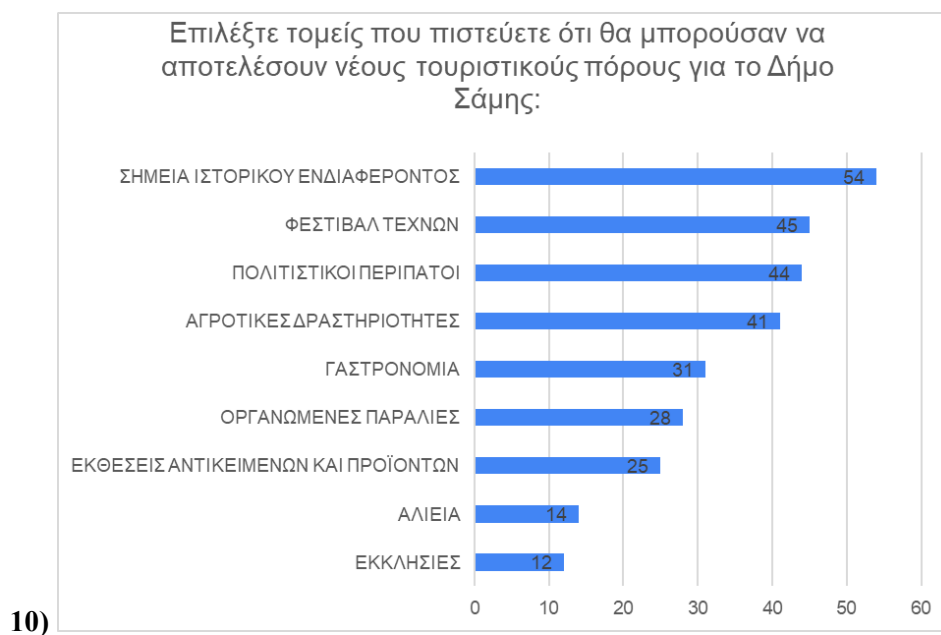
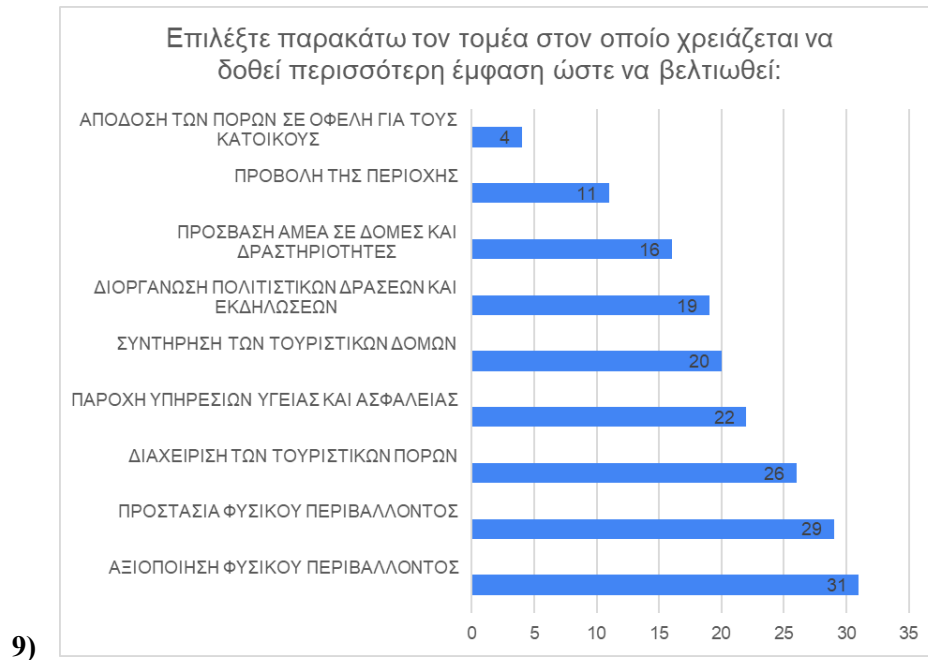

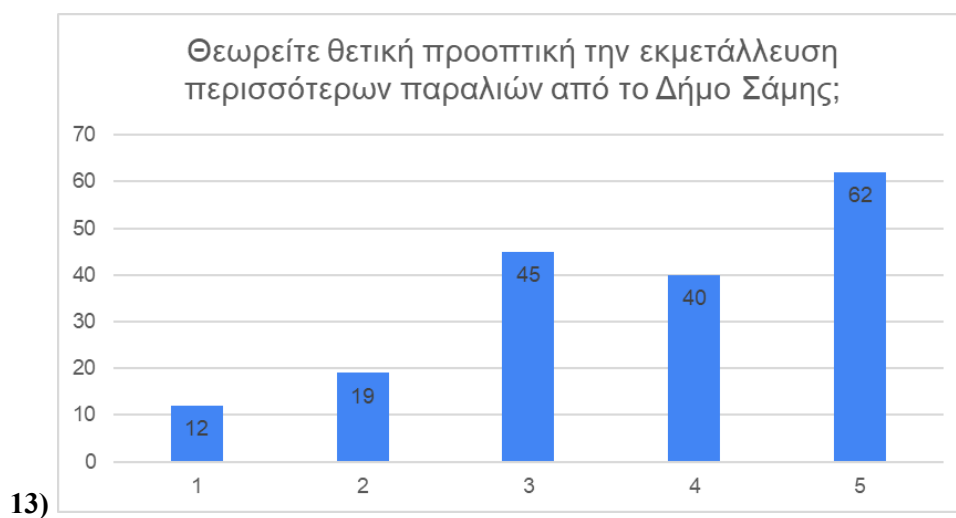
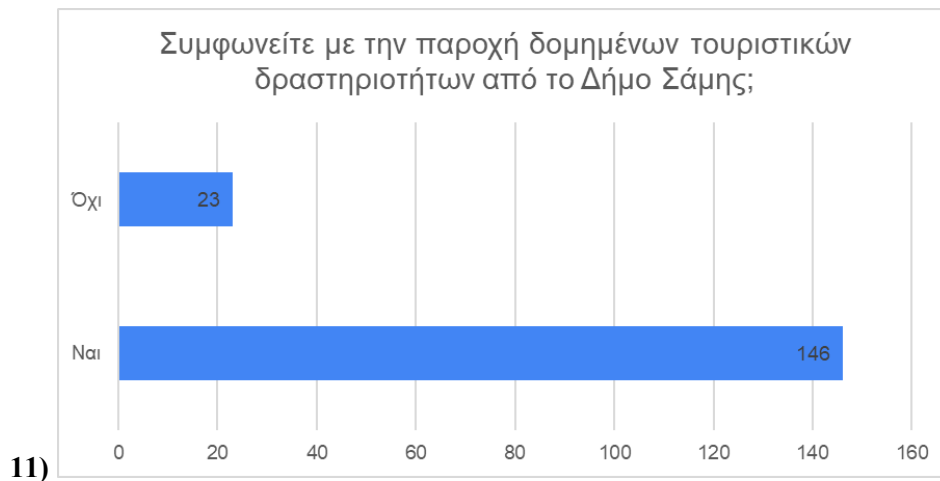
7)

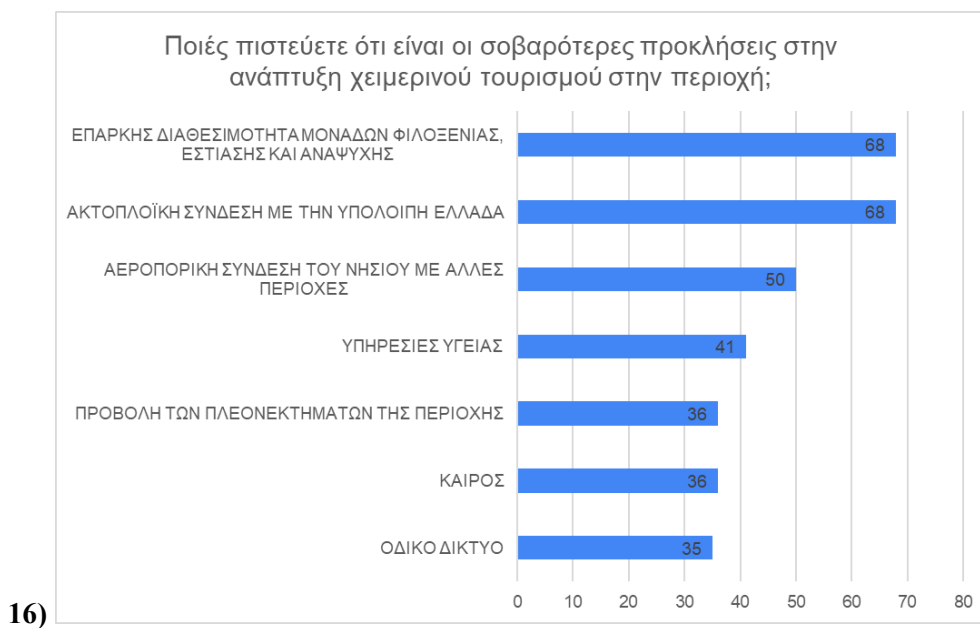
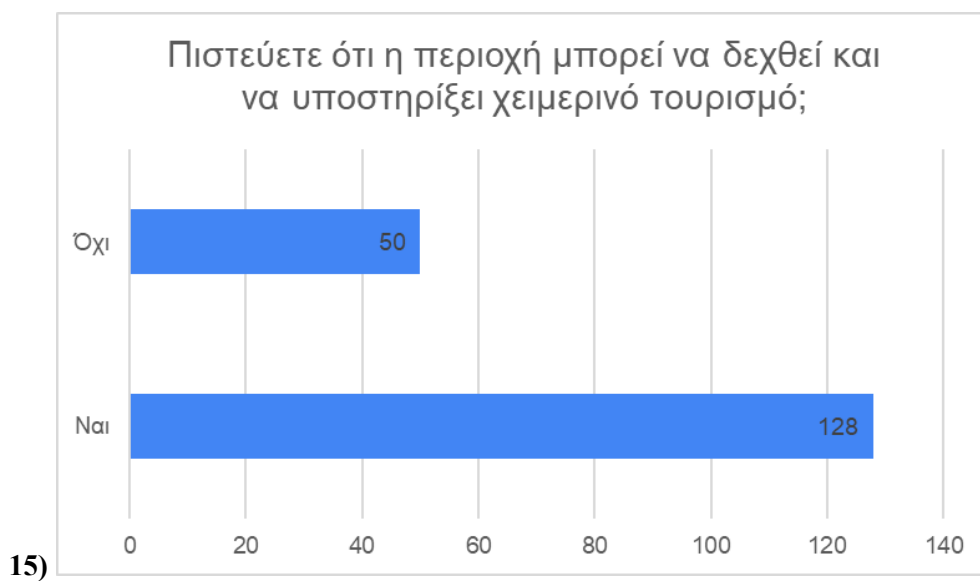
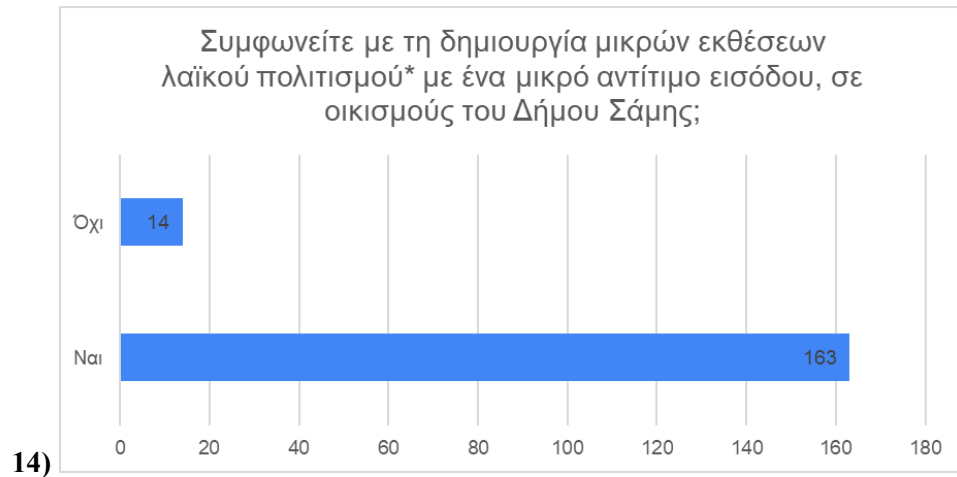

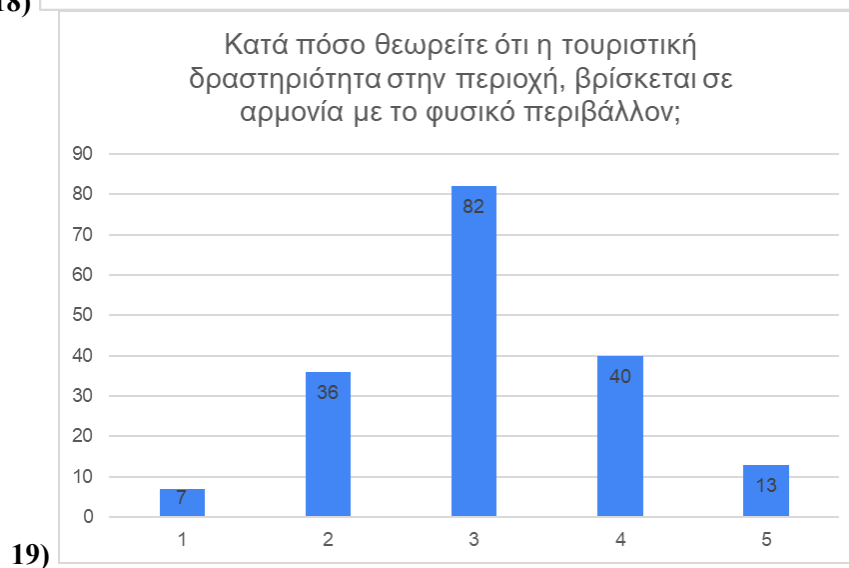
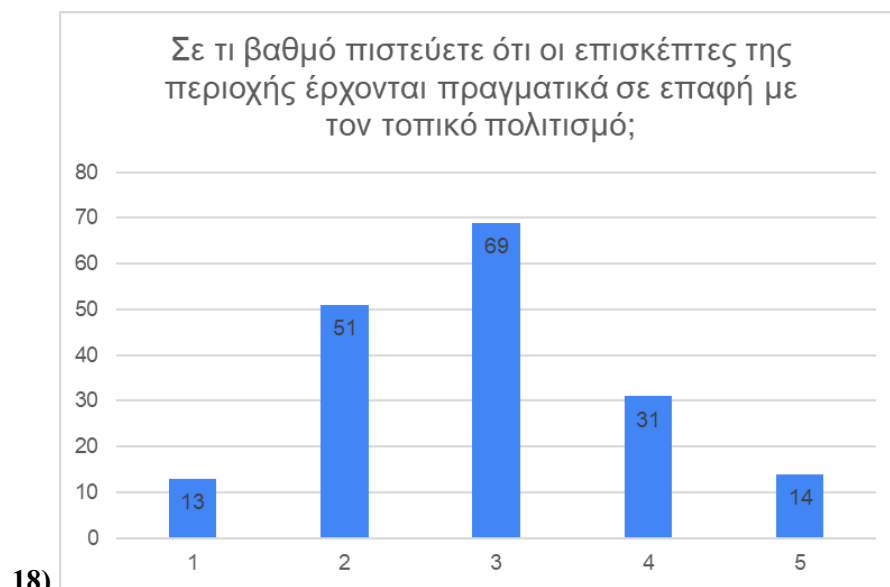
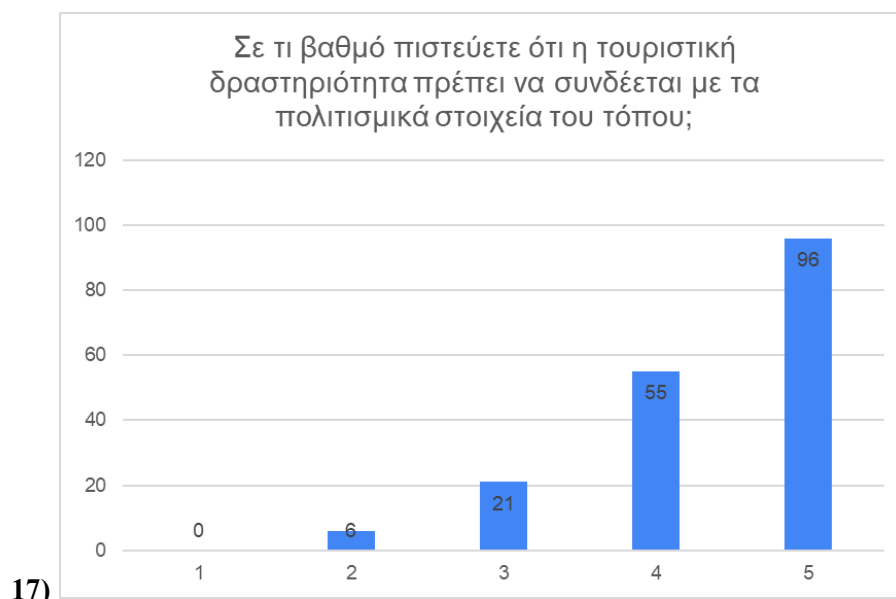
8)

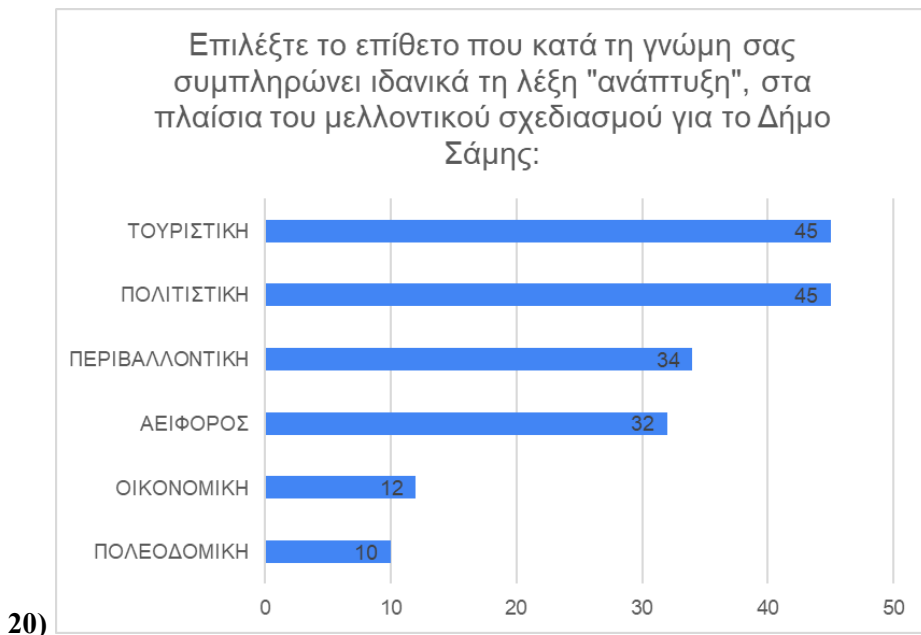

Κεφάλαιο 5 – Συμπεράσματα

5.1 Συμπεράσματα θεωρητικού μέρους

Από την εποχή του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, τα ταξίδια ήταν συνυφασμένα με την ανάγκη των ανθρώπων να ικανοποιήσουν ανάγκες για τις οποίες αδυνατούσαν να βρουν πόρους, υλικούς, πνευματικούς και κοινωνικούς, στον τόπο της μόνιμης διαμονής τους. Επισκέψεις σε μαντεία, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, αθλητικούς αγώνες, αλλά και εμπορικές δραστηριότητες, αποτελούσαν το κίνητρο για τις μετακινήσεις. Κατά την Αναγέννηση, αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον για τους κλασσικούς πολιτισμούς της Ρώμης και των Αθηνών και τα ταξίδια έγιναν μέρος της εκπαίδευσης των εύπορων και των ευγενών.

Η θεμελίωση του μαζικού τουρισμού όπως τον γνωρίζουμε σήμερα, πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης, όταν η αστικοποίηση και η βιομηχανοποίηση της παραγωγής παράλληλα με την τεχνολογική πρόοδο στις μεταφορές, διεύρυναν το πεδίο των μετακινήσεων αναψυχής, καθώς καθιερώθηκε ωράριο εργασίας και ορισμός της έννοιας του ελεύθερου χρόνου.

Στην Ελλάδα ο τουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς, μέσα στη δεκαετία του 1980, όταν και άρχισε να γίνεται μοχλός οικονομικής ανάπτυξης.

Το 2019, ο ελληνικός τουρισμός είχε συμμετοχή στο ΑΕΠ 20,8% ενώ τα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό έφτασαν τα 17,7 δις. € (ΤτΕ).

Η επίδραση του τουρισμού σε μια οικονομία, έχει πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα, καθώς η αύξηση της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών συμπαρασύρει και τη ζήτηση μη τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, δημιουργώντας μια ανατροφοδότηση της οικονομίας μέσω επενδυτικών και άλλων δαπανών.

Η τουριστική ανάπτυξη κατά τις δεκαετίες '80, '90 και '00, ήταν διαρκώς αυξανόμενη, αναδεικνύοντας ζητήματα όπως ο ορισμός θεσμικού πλαισίου για τη διαχείριση των

τουριστικών πόρων, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, αλλά και το ζήτημα της βιωσιμότητας.

Εκτός από το Υπουργείο Τουρισμού, έχουν οριστεί αρμοδιότητες στις Περιφέρειες, ώστε να μπορεί η κάθε Περιφέρεια να συντάξει στρατηγικό σχέδιο για τον εν λόγω τομέα, μέσω του Επιχειρησιακού της Προγράμματος. Στον τουριστικό σχεδιασμό προβλέπεται η συμμετοχή - μεταξύ άλλων- των εκπροσώπων των Δήμων της Περιφέρειας με τη διαρκή συνεργασία της Περιφέρειας και των Δήμων και των λοιπών φορέων.

Το σημαντικότερο εργαλείο για την οριοθέτηση και τη διάρθρωση της τοπικής ανάπτυξης είναι το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο. Παρέχει σαφή στοχοθέτηση, πλήρη ανάπτυξη και αποσαφήνιση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, προκειμένου να διαχέονται αποτελεσματικά οι αρμοδιότητες στους θεσμικούς φορείς και να υιοθετείται στρατηγικός σχεδιασμός, συνδεδεμένος με τις όμορες περιοχές και το σύνολο της περιφέρειας. Παράλληλα, εξασφαλίζει ότι οι δράσεις της τοπικής ανάπτυξης θα βρίσκονται σε άμεση σύνδεση με τη γεωγραφική βάση του Δήμου, σε συμφωνία με τους μακροπρόθεσμους στόχους της Περιφέρειας και σε αρμονία με την εθνική τουριστική πολιτική.

Οι Δήμοι μπορούν να συμμετέχουν ή να συγχρηματοδοτούν την εκτέλεση προγραμμάτων και μέτρων, ακόμη και μη σχετικών με τις αρμοδιότητές τους, εφόσον αυτά συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, οι Δήμοι μπορούν να σχεδιάζουν την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους και να αναλαμβάνουν το ρόλο του συντονιστή μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών που δραστηριοποιούνται στον τομέα.

Ο Δήμος Σάμης διαθέτει αντιδήμαρχο Τουρισμού καθώς και Τουριστική Επιτροπή αποτελούμενη από μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου. Επιπροσθέτως, διαθέτει αξιοσημείωτο αριθμό τουριστικών πόρων, που αποφέρουν άμεσα ή έμμεσα οικονομικά οφέλη στο Δήμο.

Σύμφωνα με τις προβλεπόμενες διαδικασίες, ο Δήμος είναι σε θέση να κάνει χρήση των δυνατοτήτων που του δίδονται από τις δομές της περιφερειακής διοίκησης και τους θεσμούς της τοπικής Αυτοδιοίκησης, ώστε να επιτύχει την ενίσχυση της οικονομικής του ευρωστίας, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των δημοτών, την αναβάθμιση των υλικών υποδομών και την προσφορά υψηλού επιπέδου υπηρεσιών που θα προάγουν τη βιωσιμότητα και την αειφορία στην τοπική ανάπτυξη.

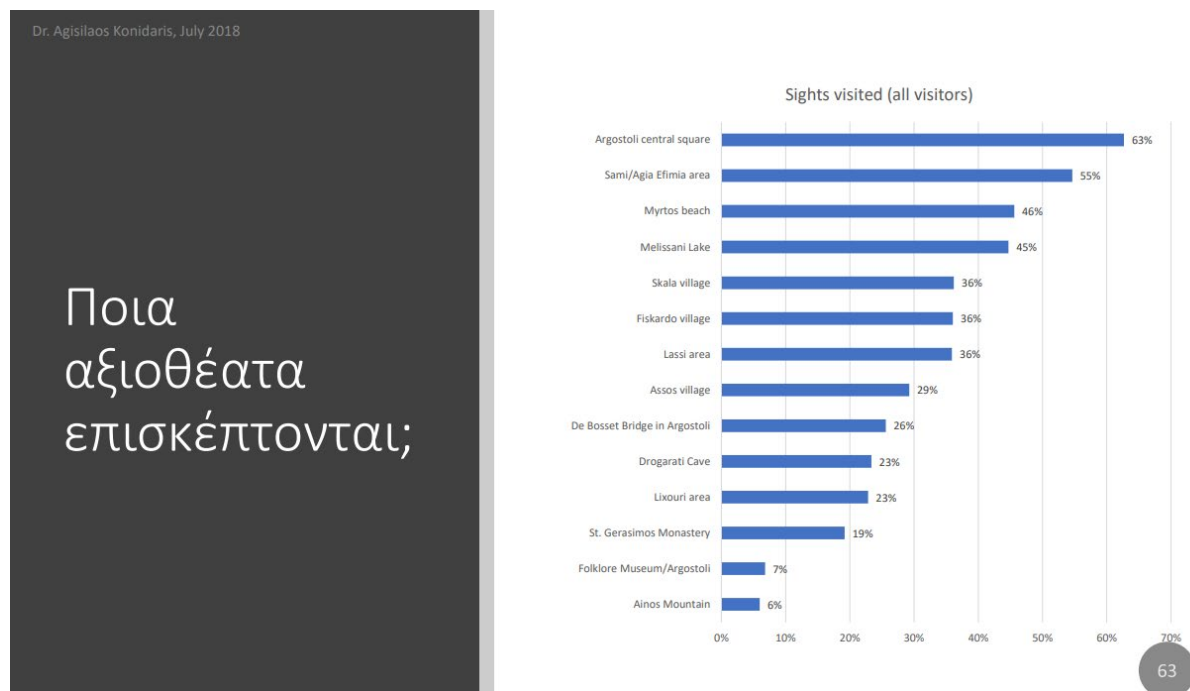
5.2 Συμπεράσματα έρευνας

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα της έρευνας για τις «Προοπτικές ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο Δήμο Σάμης, τα ευρήματα της οποίας συσχετίζονται με την εκτεταμένη «Έρευνα ικανοποίησης και τάσεων των τουριστών για την Κεφαλονιά – 2017», που πραγματοποιήθηκε από τις 22/7/2017 ως τις 19/10/2017, στο αεροδρόμιο Κεφαλονιάς και σε 5 ακόμη σημεία διαμονής τουριστών στην Κεφαλονιά, σε τυχαίο δείγμα αποτελούμενο από 1338 επισκέπτες (μη μόνιμους κατοίκους). Συντονιστής της έρευνας ήταν ο Δρ. Αγησίλαος Κονιδάρης, Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας, του πρώην ΤΕΙ Ιονίων Νήσων. Η έρευνα του Κονιδάρη διένειμε ερωτηματολόγια σε επισκέπτες, με ερωτήματα που αφορούσαν ολόκληρη την Κεφαλονιά και όχι αποκλειστικά το Δήμο Σάμης.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας για το Δήμο Σάμης, που παρουσιάσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι απαντήσεις που λάβαμε προέρχονται κατά 71,9% από γυναίκες και κατά 28,1% από άνδρες (ερώτηση 1). Οι ηλικιακές ομάδες (ερώτηση 2) που ανταποκρίθηκαν περισσότερο ήταν η 46-55 σε ποσοστό 35,4% και η 36-45 σε ποσοστό 33,7%, επαληθεύοντας τα ευρήματα του Κονιδάρη, όπου επίσης ανταποκρίθηκαν σε

μεγαλύτερο ποσοστό οι ίδιες ηλικιακές ομάδες. Κατά 56,2% οι ερωτηθέντες είναι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ερώτηση 3). Σε ποσοστό 32,6% οι ερωτηθέντες είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι ενώ σε ποσοστό 27% είναι επιχειρηματίες ή ελεύθεροι επαγγελματίες (ερώτηση 4), ενώ κατά 76,9% είναι μόνιμοι κάτοικοι του Δήμου Σάμης ή άλλου Δήμου της Κεφαλονιάς (ερώτηση 5). Το 23% δήλωσε ότι έχει επισκεφθεί την περιοχή για διακοπές.

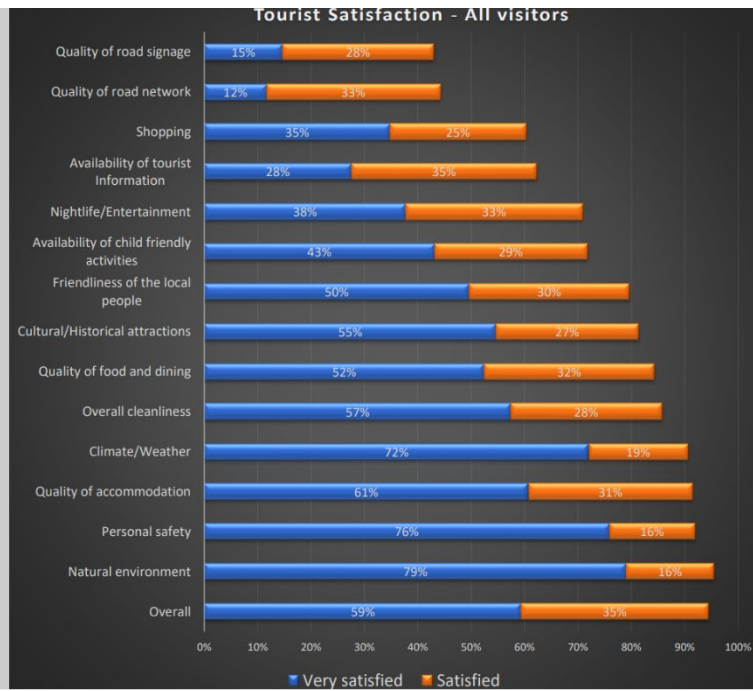
Στην ερώτηση 6 της έρευνας για το Δήμο Σάμης, ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να αξιολογήσουν και να αναφέρουν το σημείο ενδιαφέροντος που θεωρούν ότι προσελκύει στον μεγαλύτερο βαθμό τους επισκέπτες της περιοχής. Το 36% ανέφερε ως ελκυστικότερο σημείο τη λίμνη Μελισσάνη, ενώ η παραλία του Μύρτου συγκέντρωσε επίσης 36%, με τρίτο ελκυστικότερο σημείο τον οικισμό και το λιμάνι του Φισκάρδου (14%). Τα ευρήματα αυτά συμβαδίζουν με τα ποσοστά που είχαν καταγραφεί στην έρευνα του Κονιδάρη, για την επισκεψιμότητα στα αξιοθέατα της νήσου, όπου μεταξύ των σημείων ενδιαφέροντος που περιλαμβάνονται στα όρια του σημερινού Δήμου Σάμης, η παραλία του Μύρτου και η λίμνη Μελισσάνη συγκεντρώνουν υψηλά ποσοστά, όπως και ο οικισμός του Φισκάρδου. Από τον ανωτέρω συσχετισμό, προκύπτει ότι ο Δήμος Σάμης, συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό από αξιοθέατα ολόκληρης της Κεφαλονιάς.

Στην ερώτηση 7 του ερωτηματολογίου για το Δήμο Σάμης, οι ερωτώμενοι καλούνται να αξιολογήσουν τον βαθμό στον οποίο πιστεύουν ότι η περιοχή ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των τουριστών, σε κλίμακα από το 1 (καθόλου) ως το 5 (απόλυτα). Το 41% απάντησε βαθμολογώντας με 4 (πολύ) ενώ το 33,7% απάντησε βαθμολογώντας με 3 (αρκετά). Στην έρευνα του Κονιδάρη, η ικανοποίηση των επισκεπτών αποτυπώνεται με ποσοστά ικανοποίησης ή μη ικανοποίησης σε διάφορους τομείς. Στην αξιολόγηση της συνολικής εμπειρίας (Overall), όπως φαίνεται από τις διαφάνειες 77 και 78 του Κονιδάρη, οι επισκέπτες αξιολόγησαν την συνολική τους εμπειρία ως Ικανοποιητική (Satisfied) ή Πολύ Ικανοποιητική (Very Satisfied) σε ποσοστό 94%, ενώ σε ποσοστό 5% αξιολόγησαν τη συνολική εμπειρία (Overall dissatisfaction) ως Μη Ικανοποιητική (Unsatisfied) ή Δυσάρεστη (Very Unsatisfied).

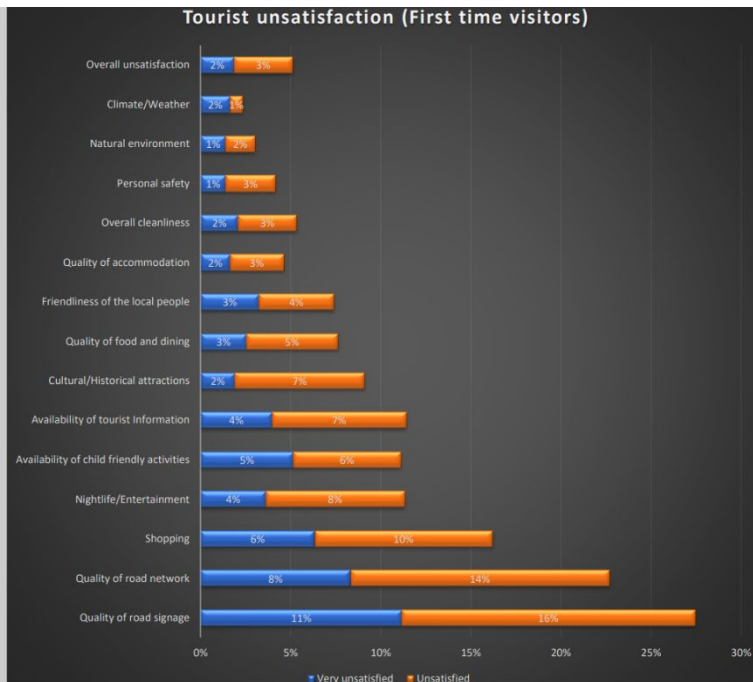
Βαθμός ικανοποίησης τουριστών (θετικές)

77

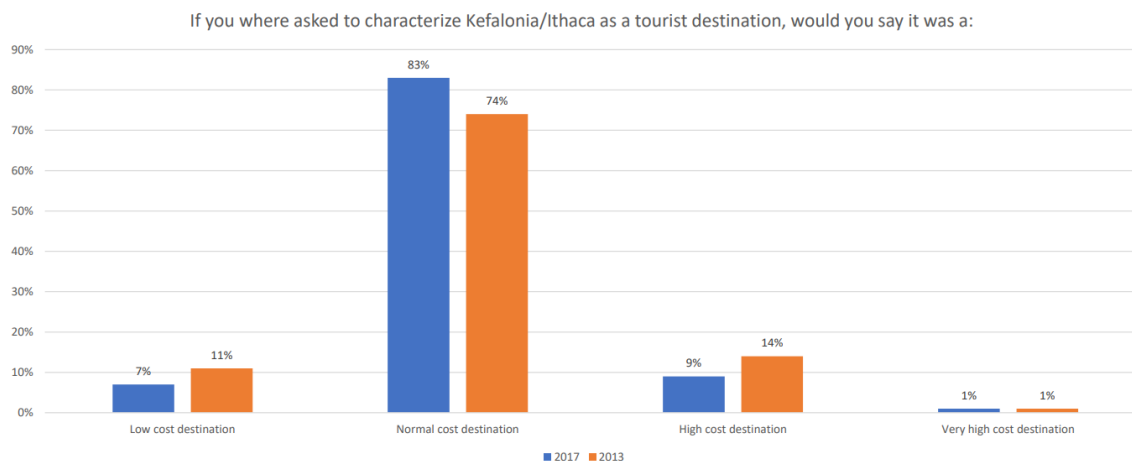
Βαθμός ικανοποίησης τουριστών (αρνητικές)

78

Στην ερώτηση 8 της έρευνας για το Δήμο Σάμης, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να επιλέξουν τον τομέα εκείνο των τουριστικών υπηρεσιών στον οποίο παρατηρούν την καλύτερη σχέση ποιότητας-τιμής. Το υψηλότερο ποσοστό, 39,3%, συγκέντρωσε η διαμονή με επόμενη την εστίαση, όπου το 36% παρατηρεί καλή σχέση ποιότητας-τιμής. Ο Κονιδάρης παρουσιάζει γράφημα σύγκρισης της έρευνας του 2017 με παρόμοια του 2013, διενεργηθείσα επίσης από ομάδα εργασίας με συντονιστή τον Δρ. Αγησίλαο Κονιδάρη, καθηγητή του Τμήματος Ψηφιακών Μέσων και Επικοινωνίας του πρώην ΤΕΙ Ιονίων Νήσων. Σύμφωνα με το γράφημα, το 2013 το ποσοστό των επισκεπτών που χαρακτήρισε την Κεφαλονιά ως προορισμό Κανονικού Κόστους (Normal cost destination), ανήλθε στο 74%, με 14% να θεωρεί το νησί ως προορισμό Υψηλού Κόστους (High cost destination). Το 2017, τα αντίστοιχα ποσοστά ανήλθαν σε 83% και 9% αντίστοιχα.

Γνώμη για κόστος προορισμού

Στην ερώτηση 9 της έρευνας για το Δήμο Σάμης, όπου οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να επιλέξουν ανάμεσα σε επιμέρους τομείς τουριστικού και οικονομικού ενδιαφέροντος, τον τομέα εκείνον που θεωρούν ότι χρήζει βελτίωσης κατά προτεραιότητα, το 17% του δείγματος επέλεξε τον τομέα «Αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος» με το 16,3% να θέτει ως προτεραιότητα την «Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος». Το 14,6% θεωρεί ότι χρήζει βελτίωσης η «Διαχείριση των τουριστικών πόρων». Συσχετίζοντας τις απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα για το Δήμο Σάμης με τις απαντήσεις που έδωσαν οι επισκέπτες στην έρευνα του Κονιδάρη, στον τομέα της ικανοποίησης από τον προορισμό, το 95% δήλωσε ότι είναι Ικανοποιημένο/Πολύ Ικανοποιημένο από το φυσικό περιβάλλον ενώ 3% εξέφρασε Μη Ικανοποίηση/Δυσάρεσκα.

Τα ερωτήματα 10 ως 14, της έρευνας για το Δήμο Σάμης, είχαν ως στόχο την διερεύνηση της προοπτικής παροχής τουριστικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων από τον ίδιο το Δήμο, μέσω Δημοτικής Επιχείρησης ώστε να διευρυνθεί το ποσοστό που καταλαμβάνουν τα έσοδα από τουριστικούς πόρους στα συνολικά έσοδα του Δήμου Σάμης.

Στο ερώτημα 10, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να επιλέξουν τομείς που θα μπορούσαν να αποτελέσουν νέους τουριστικούς πόρους για το Δήμο Σάμης. Το 30,3% του δείγματος επέλεξε τον τομέα «Σημεία ιστορικού ενδιαφέροντος» ενώ το 27% επέλεξε τον τομέα «Φεστιβάλ τεχνών». Οι «Πολιτιστικοί περίπατοι» επιλέχθηκαν σε ποσοστό 24,7% και οι «Αγροτικές δραστηριότητες» σε ποσοστό 23%.

Στο ερώτημα 11, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν συμφωνούν με την παροχή δομημένων τουριστικών δραστηριοτήτων από το Δήμο Σάμης. Το 86,4% του δείγματος αντιμετωπίζει θετικά την συγκεκριμένη προοπτική και απαντά «Ναι», ενώ το 13,6% απαντά «Όχι».

Το ερώτημα 12, καλούσε τους ερωτώμενους να επιλέξουν μια ή περισσότερες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες, (δόθηκε η δυνατότητα επιλογής πολλών ή και όλων των απαντήσεων) οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν πόλο έλξης τουριστών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Η δραστηριότητα «Περπάτημα/Τρέξιμο» επιλέχθηκε από το 52,2% του δείγματος, η «Ιστιοπλοΐα» από το 32,6% και οι «Αγροτικές δραστηριότητες» από το 28,7%.

Στο ερώτημα 13 οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν θεωρούν θετική προοπτική την εκμετάλλευση περισσότερων παραλιών από το Δήμο. Βάση της παραγράφου 5, του άρθρου

13, του Νόμου 2971/2001: «Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών επιτρέπεται η απευθείας παραχώρηση με ή χωρίς αντάλλαγμα της απλής χρήσης του αιγιαλού και της παραλίας σε δήμους και κοινότητες για την άσκηση των δραστηριοτήτων της παραγράφου 2. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια». Το 57,3% του δείγματος, θεωρεί την προοπτική αυτή «Πολύ θετική» ή «Απόλυτα θετική».

Το ερώτημα 14 καλεί τους συμμετέχοντες να απαντήσουν «Ναι» ή «Όχι» στην προοπτική δημιουργίας μικρών Εκθέσεων Λαϊκού Πολιτισμού²⁰ σε οικισμούς του Δήμου, με μικρό αντίτιμο εισόδου. Το 92,1% του δείγματος απάντησε καταφατικά. Καθώς ο λαϊκός πολιτισμός αφορά τις συνήθειες των κοινωνιών στον υλικό βίο (δομές κατοικίας, τροφές, ενδύματα, καλλωπισμός, λαϊκές τέχνες), τον κοινωνικό βίο (σχολική ζωή, έθιμα, παιχνίδια κ.ά.) και στον πνευματικό-θρησκευτικό βίο (λατρεία, παραδόσεις, μύθοι, θεάματα) το θεματικό εύρος τέτοιων εκθέσεων δύναται να είναι τέτοιο, ώστε να επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό η ανάδειξη των στοιχείων της τοπικής ταυτότητας (Κακάμπουρα, 2020). Σύμφωνα με την Έρευνα Β, καταγράφεται ενδιαφέρον των επισκεπτών για τον τοπικό πολιτισμό, καθώς το 7% των συμμετεχόντων επισκέφθηκε το Λαογραφικό Μουσείο Αργοστολίου και το 19% του δείγματος επισκέφθηκε τη Μονή του Αγίου Γερασίμου.

Οι ερωτώμενοι, στο ερώτημα 15 καλούνται να απαντήσουν αν η περιοχή μπορεί να δεχθεί και να υποστηρίξει τουρισμό κατά τους χειμερινούς μήνες. Το 72,9 του δείγματος απάντησε καταφατικά, ενώ στο ερώτημα 16 «Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι σοβαρότερες προκλήσεις στην ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού στην περιοχή», 38,2% των ερωτηθέντων επέλεξε την «Ακτοπλοϊκή σύνδεση με την υπόλοιπη Ελλάδα» ενώ επίσης 38,2% επέλεξε ως σημαντικότερη πρόκληση την «Επάρκεια διαθέσιμων μονάδων φιλοξενίας, εστίασης και αναψυχής κατά τους χειμερινούς μήνες».

Το 84,8% των συμμετεχόντων, στην ερώτηση 17, «Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι η τουριστική δραστηριότητα πρέπει να συνδέεται με τα πολιτισμικά στοιχεία του τόπου» απάντησε «Πολύ» ή «Απόλυτα». Ωστόσο, στην ερώτηση 18, «Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι οι επισκέπτες της περιοχής έρχονται πραγματικά σε επαφή με τον τοπικό πολιτισμό», τα υψηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στα επίπεδα 2 (Λίγο) και 3 (Αρκετά), σε σύνολο 67,5%. Στην ερώτηση 18 «Κατά πόσο θεωρείτε ότι η τουριστική δραστηριότητα στην περιοχή βρίσκεται σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον», 46,1% του δείγματος απάντησε «Αρκετά» και το 20,2% απάντησε «Λίγο».

Στο ερώτημα 19, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να επιλέξουν ανάμεσα από 6 επίθετα, εκείνο που -κατά τη γνώμη τους- συμπληρώνει ιδανικά τη λέξη «Ανάπτυξη» στα πλαίσια του μελλοντικού σχεδιασμού για το Δήμο Σάμης. Το 25,3% επέλεξε το επίθετο «Τουριστική» ενώ έτερο 25,3% επέλεξε τη λέξη «Πολιτιστική». Ως τρίτη επιλογή αναδεικνύεται η λέξη «Περιβαλλοντική» με 19,1%. Ακολουθούν «Αειφόρος» με 18%, «Οικονομική» με 6,7% και «Πολεοδομική» με 5,6%. Στις απαντήσεις του παρόντος ερωτήματος αναδύεται μια προβληματική σε σχέση με το περιβάλλον, αλλά και με τη βιωσιμότητα και την αειφορία στην ανάπτυξη.

²⁰ Ο Λαϊκός Πολιτισμός, είναι το αντικείμενο μελέτης της επιστήμης της Λαογραφίας, βοηθητικής επιστήμης της Ιστορίας. Ως «Λαϊκός πολιτισμός» ορίζεται ο κοινός αξιακός κώδικας και η συλλογική ταυτότητα οποιασδήποτε ομάδας ανθρώπων οι οποίοι μοιράζονται στοιχεία της κοινωνικής και πνευματικής ζωής, σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο (Κακάμπουρα, 2020).

Πηγές - Βιβλιογραφία

- Butler, L. R. (1980), *The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources*. Ανακτήθηκε από: researchgate.net. DOI:10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x
- Chacholiades, M. (1990), *Μικρο-οικονομική Ι*. Αθήνα: Κριτική
- Cooper, C., Fletcher, J., Wanhill, S., Gilbert, D., Shepherd, R. (1998), *Tourism principles and practice* (2nd edition). Harlow, England: Prentice Hall Financial Times
- Holden, A. (2006), *Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό* (Θ. Μαυροδόντης, Μετ.). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Lickorish, J. L., Jenkins, L. C. (2004), *Μια εισαγωγή στον τουρισμό* (Κ. Κιτίδη, Μετ.). Αθήνα: Κριτική
- Mullins, L. J. & Christy, J. (2015). *Μάνατζμεντ και Οργανωσιακή συμπεριφορά* (Ι. Κατσέλη, Μετ.). Αθήνα: Utopia
- Page, S. (2006), *Εισαγωγή στον τουρισμό: Το τουριστικό μάνατζμεντ στον 21^ο αιώνα* (Θ. Μαυροδόντης, Επιμ.). Αθήνα: Παπαζήσης
- Saunders, M., Lewis, P., Thornhill, A. (2014). *Μέθοδοι έρευνας στις επιχειρήσεις και την οικονομία* (Α. Μήλιος, Μετ.). Αθήνα: Δίσιγμα
- Smith, P. (2006), *Πολιτισμική θεωρία: μια εισαγωγή* (Α. Κατσικερός, Μετ.). Αθήνα: Κριτική
- Temblador, A. (2019), *How the decade's rise of social media changed travel*. Ανακτήθηκε από: <https://www.travelpulse.com/news/features/how-the-decades-rise-of-social-media-changed-travel.html>
- World Tourism Organization (2013), *Sustainable tourism for development guidebook: Enhancing capacities for sustainable tourism for development in developing countries*. Ανακτήθηκε από: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284415496>
- Ανάπτωξη (2002). Στο Γ. Μπαμπινιώτης *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας: Με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων* (2^η εκδ.). Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Ανδριώτης, Κ. (2005). *Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός*. Αθήνα: Σταμούλη Α.Ε.
- Βλάντου, Α. (χ.χ.), *Περιβαλλοντικός – Χωρικός σχεδιασμός και φέρουσα ικανότητα*. Ανακτήθηκε από: <https://nomosphysis.org.gr/14629/perivallontikos-xorikos-sxediasmos-kai-feroysa-ikanotita/>
- Δήμου, Ε. (2021), *Ταξιδιωτικές τάσεις στη μετά covid-19 εποχή*. Ανακτήθηκε από: <https://emea.gr/epicheiriseis/toyrismos/630404/ellinikos-tourismos-krisimi-kathoristiki-alla-me-prooptikes-i-fetini-sezon/2/>
- Δρίτσα, Μ. (χ.χ.), *Περιηγητισμός: Θεμελιώδες στάδιο του ελληνικού τουρισμού*. Ανακτήθηκε από: <https://tourismmuseum.gr/periegetism/>

Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (2020), *Εργαλεία σύνταξης στρατηγικού/επιχειρησιακού σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης: 2^η ενότητα*. Ανακτήθηκε από: https://www.eetaa.gr/tourismos/ergaleia_sxediasmou_touristikhs_anaptyxhs.pdf

Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (2020), *Τουριστικός σχεδιασμός και προβολή: Εγχειρίδιο για Ο.Τ.Α.* Ανακτήθηκε από: https://www.eetaa.gr/tourismos/egxeiridio_touristikou_sxediasmou_kai_provolhs_11_7.pdf

Κακάμπουρα, Ρ. (2010). Διδακτική του λαϊκού πολιτισμού στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο Ρ. Κακάμπουρα, *Ανάπτυξη από τα πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Επιστημών Εκπαίδευσης (τόμος Β')*, Αθήνα 28-31 Μαΐου 2009. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Κιόχος, Π., Παπανικολάου, Γ., Κιόχος, Α. (2011). *Μακροοικονομική ανάλυση: Θεωρία-Εφαρμογές*. Αθήνα: Ελένη Κιόχου

Κοκκόσης, Χ., Τσάρτας, Π., Γκρίμπα, Ε. (2011), *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού*. Αθήνα: Κριτική

Κονιδάρης, Α. (2018). Έρευνα ικανοποίησης και τάσεων τουριστών για την Κεφαλονιά – 2017. Ανακτήθηκε από: https://agiskonidaris.gr/wp-content/uploads/2018/07/kefalonia_2017_research_konidaris_VF.pdf

Λαγός, Δ. (2007). *Θεωρίες Περιφερειακής και Οικονομικής Ανάπτυξης*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Μαρκαντωνάτου, Υ. (2011). *Ιστορικός οδηγός-Κεφαλονιά*. Αθήνα: Εικόν Εκδοτική

Περιφέρεια Ιονίων Νήσων: Ετήσια έκθεση ανταγωνιστικότητας και διαρθρωτικής προσαρμογής στον τομέα του τουρισμού για το έτος 2020 (2021, Δεκέμβριος). Ανακτήθηκε από: https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/05/21-12_Ionian_Islands-1.pdf

Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Ιονίων Νήσων, (2018)

Τσάμος, Γ. (2011). *Η χωροχρονική ανάλυση των τουριστικών δυναμιכוτήτων ως εργαλείο σχεδιασμού & πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη νησιωτικών προορισμών: η περίπτωση της νήσου Κεφαλονιάς* (Διδακτορική διατριβή). Διαθέσιμο από: Ιδρυματικό Αποθετήριο Πανεπιστημίου Πατρών «Νημέρτης».

Τσάμος, Γ. (2013). Η χωροχρονική προσέγγιση του τουρισμού ως εργαλείο πολιτικής για την ανάπτυξη της Κεφαλονιάς. Στο Β. Καλογήρου, Σ. (Επιμ.), *1^ο Συνέδριο Χωρικής Ανάλυσης, Αθήνα 17-18 Μαΐου 2013*. ISBN: 978-960-86818-6-6.

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (2013), *Δημόσια διαβούλευση για το Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και την αλληλένδετη στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων»*. Ανακτήθηκε από: <http://www.opengov.gr/minenv/?p=5152>

Νόμοι

Νόμος 3270/2004, Αρμοδιότητες του Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης και θέματα τουρισμού, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α187/11-10-2004)

Προεδρικό Διάταγμα 127/2017, Περί εγκρίσεως εισαγωγής κεφαλαίων από το εξωτερικό βάσει του ν.δ. 2687/1953 εκ μέρους της εταιρείας μες την επωνυμία «FRAPORT ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Α ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ» με δ.τ. «FRAPORT ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Α Α.Ε.», Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 50Α/7-4-2017)

Νόμος 4276/2014, Απλούστευση διαδικασιών λειτουργίας τουριστικών επιχειρήσεων και τουριστικών υποδομών, ειδικές μορφές τουρισμού και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α155/30-07-2014)

Νόμος 4759/2020, Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α245/9-12-2020)

Νόμος 4582/2018, Θεματικός τουρισμός, Ειδικές μορφές τουρισμού – Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης – Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α208/11-12-2018)

Νόμος 3852/2010, Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α84/7-6-2010)

Νόμος 4555/2018, Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Εμβάθυνση της Δημοκρατίας, Ενίσχυση της Συμμετοχής, Βελτίωση της οικονομικής και Αναπτυξιακής λειτουργίας των Ο.Τ.Α. [Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι] Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των ΦΟΔΣΑ, Ρυθμίσεις για την αποτελεσματικότερη, ταχύτερη και ενιαία άσκηση των αρμοδιοτήτων σχετικά με την απονομή ιθαγένειας και την πολιτογράφηση, Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α133/19-7-2018)

Νόμος 4623/2019, Ρυθμίσεις του Υπουργείου Εσωτερικών, διατάξεις για την ψηφιακή διακυβέρνηση, συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις και άλλα επείγοντα ζητήματα, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α134/9-8-2019)

Νόμος 4447/2016, Χωρικός Σχεδιασμός, Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α241/23-12-2016)

Νόμος 1262/1982, Για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Χώρας και τροποποίηση συναφών διατάξεων, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α70/16-6-1982)

Νόμος 3299/2004, Κίνητρα Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική Ανάπτυξη και την Περιφερειακή Σύγκλιση, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α261/23-12-2004)

Νόμος 4002/2011, Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου, Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση, Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων

Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α180/22-8-2011)

Νόμος 2971/2001, Αιγιαλός, παραλία και άλλες διατάξεις, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α285/19-12-2001)

Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Ιονίων Νήσων και έγκριση αυτού, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 16 Α.Α.Π. / 5-2-2019)

Παράρτημα 1: Ακρωνύμια

ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
ΓΕΩΤΕΕ	Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΓΣΕΒΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδος
ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
ΔΕΠ	Διδακτικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό
ΕΕΤΑΑ	Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
ΕΝΠΕ	Ένωση Περιφερειών Ελλάδος
ΕΟΤ	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΕΕ	Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας
ΕΣΕΠΠΑ	Ελληνικός Σύνδεσμος Επιχειρηματικών Πάρκων
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΣΧ	Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας
ΕΤΑ	Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα
ΕΤΑΔ	Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου
ΕΥΠΑΤΕ	Ειδική Υπηρεσία Προώθησης και Αδειοδότησης Τουριστικών Επενδύσεων
ΙΝΣΕΤΕ	Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΚΔΒΜ	Κέντρο Δια Βίου Μάθησης
ΚΕΔΕ	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος
ΚΕΕΕ	Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΞΕΕ	Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΟΕΕ	Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΣΕΓΕΣ	Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΕΔ	Περιφερειακή Επιτροπή Διαβούλευσης
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΙΝ	Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
ΠΟΜΙΔΑ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Ακινήτων
ΠΥΤ	Περιφερειακή Υπηρεσία Τουρισμού
ΠΧΠ	Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο
ΣΕΒ	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
ΣΕΜΠΧΠΑ	Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΣΕΠΟΧ	Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών
ΣΕΤΕ	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΤΕΠ	Ταμειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΤΠΣ	Τοπικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΥΠΕΝ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
HSSS	Hellenic Society of Swedish Scholars

Παράρτημα 2: Υπόδειγμα Κατάστασης Εσόδων Δήμου Σάμης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ
ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΗΣ

Σελίδα: 1
Χρήση: 2021

ΕΣΟΔΑ μέχρι και την περίοδο <Οκτώβριος>

ΚΑΕ	Περιγραφή	Προϋπολογισμός Εγκριθέντα	Διαμορφωθέντα περιόδου	Βεβαιωθέντα περιόδου	Εισπραχθέντα περιόδου	Βεβαιωθέντα προηγ. περιόδων	Εισπραχθέντα προηγ. περιόδων	Σύνολο Βεβαιωθέντων	Σύνολο Εισπραχθέντων
0111	Μισθώματα από ακίνητα (άρθρο 192 ΚΑΚ)	108.000,00	108.000,00	6.182,43	1.325,35	35.927,22	3.013,83	42.109,65	4.339,18
0114	Μισθώματα δημοτικής αγοράς (άρθρο 2 ΒΔ 24/9-20/10/1958)	8.500,00	8.500,00	200,00	50,00	1.950,00	1.950,00	2.200,00	2.000,00
0122	Τέλη και δικαιώματα από συμπροσηυγίες, παζάρια και λαϊκές αγορές (άρθρο 19 ΒΔ 24/9-20/10/1958)	2.000,00	2.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0125	Δικαιώμα βόσκησης (κώδ. 5 ΒΔ 24/9-20/10/1958, κώδ. 16Ν 2130/93)	500,00	500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0129.00	Λοιπά έσοδα από ακίνητα	0,00	0,00	2.277,98	10.463,98	57.855,82	12.897,73	60.133,80	23.361,61
0129.01	Δικαιώματα από γήπεδα	60.000,00	60.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0129.02	Έσοδα από Εγγυήσεις Ένοικίων	500,00	500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0129.03	Έσοδα από παραλία Μόριου	2.000,00	390.000,00	4.969,64	4.969,64	145.877,43	145.877,43	150.847,07	150.847,07
0129.04	Λοιπά έσοδα από ακίνητα	40.000,00	118.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0211	Τέλο χρηματικών καταθέσεων σε τράπεζες	3.000,00	3.000,00	0,00	0,00	1.882,74	1.882,74	1.882,74	1.882,74
0311	Τέλος καθαριότητας και φαινοού (άρθρο 20 Ν 1828/89)	600.000,00	600.000,00	7.703,92	7.703,92	521.640,87	510.884,95	529.344,79	518.598,87
0313	Λοιπά έσοδα των υπηρεσιών καθαριότητας και ηλεκτροφωτισμού	1.000,00	1.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0411.00	Δικαιώματα εκ δισθέσεως οικογενειακών τάων	600,00	600,00	0,00	0,00	450,00	450,00	450,00	450,00
0417.03	Τέλη καθαριότητας τάων	500,00	500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0432.01	Εισοδήμα οχημάτων Μετακίνησης	1.580.000,00	1.988.566,90	23.566,00	23.566,00	661.172,03	661.172,03	684.738,03	684.738,03

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΟΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ
ΔΗΜΟΣ ΣΑΜΗΣ

Σελίδα: 2
Χρήση: 2021

ΕΣΟΔΑ μέχρι και την περίοδο <Οκτώβριος>

ΚΑΕ	Περιγραφή	Προϋπολογισμός Εγκριθέντα	Διαμορφωθέντα περιόδου	Βεβαιωθέντα περιόδου	Εισπραχθέντα περιόδου	Βεβαιωθέντα προηγ. περιόδων	Εισπραχθέντα προηγ. περιόδων	Σύνολο Βεβαιωθέντων	Σύνολο Εισπραχθέντων
0432.02	Εισοδήμα οχημάτων Αργαλειού	360.000,00	360.000,00	7.551,56	7.551,56	117.613,04	117.613,04	125.164,60	125.164,60
0434.01	Έσοδα από αγροπόλλιο Αγίας Φωτεινής	80.000,00	80.000,00	2.853,87	2.853,87	33.029,50	33.029,50	35.883,37	35.883,37
0441	Τέλος ακίνητης περιουσίας	40.000,00	70.000,00	802,97	802,97	35.626,71	35.626,71	36.429,68	36.429,68
0451	Τέλος διακίνησης παρατεταμένων (άρθρο 6 Ν 1080/80, άρθρο 21 παρ.10 Ν 2130/93)	30.000,00	30.000,00	5.754,02	5.754,02	8.283,77	8.283,77	14.037,79	14.037,79
0452.01	Τέλος επί των ακοφορικών εσόδων τουριστικών ειδών	6.000,00	6.000,00	0,00	0,00	0,44	0,44	0,44	0,44
0452.02	Τέλος επί των ακοφορικών εσόδων των κέντρων διασκέδασης, καμπαριών και συναφών καταστημάτων (άρθρο 20 Ν 2539/97)	20.000,00	20.000,00	2.365,26	2.365,26	1.353,76	1.353,76	3.719,02	3.719,02
0461.00	Τέλος χρήσης κοινόχρηστων χώρων (άρθρο 3 Ν 1080/80)	20.000,00	20.000,00	6.639,51	6.639,51	14.008,40	14.008,40	20.647,91	20.647,91
0461.01	Τέλη χρήσης Αγ. Γεωργίου, υπαίθριοι χώροι	30.000,00	30.000,00	0,00	0,00	29.484,55	24.512,02	29.484,55	24.512,02
0461.02	Τέλος χρήσης κοιν. χώρων ανοικοδομημένων	1.000,00	1.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0461.03	Τέλος χρήσης κοινόχρηστων χώρων από οικοδομικά υλικά	1.500,00	1.500,00	0,00	0,00	70,00	70,00	70,00	70,00
0468	Τέλος οδικών οικοδομών (άρθρο 23 ΒΔ 24/9-20/10/1958)	1.000,00	1.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0469.01	Τέλος ονομαστικών πηγών ενόχλησης (άρθρο 38 Ν. 2723/1999)	179.990,00	179.990,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
0471.01	Τέλος τελικής γώνων	5.000,00	5.900,00	100,00	100,00	700,00	700,00	800,00	800,00
0511	Φόρος ηλεκτροδοτούμενων χώρων (άρθρο 10 Ν 1080/80)	45.293,00	45.293,00	335,87	335,87	31.866,57	31.866,57	32.202,44	32.202,44

Παράρτημα 3: Ερωτηματολόγιο

Ερωτηματολόγιο: Η συμβολή των τουριστικών πόρων στην ανάπτυξη του Δήμου Σάμης

Αγαπητέ Κύριε/Κυρία,

Είμαι τελειόφοιτος του τμήματος Μουσειολογίας (πρώην Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων) του Πανεπιστημίου Πατρών στον Πύργο Ηλείας και διεξάγω μια έρευνα σχετικά με τους τουριστικούς πόρους του Δήμου Σάμης και τη συμβολή τους στην τοπική ανάπτυξη. Θα εκτιμούσα πολύ τη βοήθειά σας με τη συμπλήρωση του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου. Απευθύνομαι σε πολίτες που είτε είναι μόνιμοι κάτοικοι του Δήμου Σάμης, είτε είναι κάτοικοι άλλου Δήμου της Κεφαλονιάς, είτε έχουν επισκεφθεί την περιοχή για διακοπές. Οι απαντήσεις είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν για ερευνητικούς σκοπούς.

* Απαιτείται

1. Φύλο *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

Άρρεν

Θήλυ

2. Ηλικιακή ομάδα *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

18-25

26-35

36-45

46-55

56-65

66+

3. Εκπαίδευση *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Πρωτοβάθμια
 Δευτεροβάθμια
 Τριτοβάθμια
 Άλλο: _____

4. Επάγγελμα *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Δημόσιος υπάλληλος
 Ιδιωτικός υπάλληλος
 Επιχειρηματίας
 Αγρότης
 Οικιακά
 Συνταξιούχος
 Φοιτητής
 Άνεργος
 Άλλο: _____

5. Είστε μόνιμος κάτοικος του Δήμου Σάμης; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
 Όχι, είμαι κάτοικος άλλου Δήμου της Κεφαλονιάς
 Όχι, επισκέφθηκα την περιοχή στις διακοπές μου

6. Επιλέξτε παρακάτω το σημείο που πιστεύετε ότι προσελκύει περισσότερο τους επισκέπτες; *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Λίμνη Μελισσάνη
- Σπήλαιο Δρογκαράτης
- Παραλία Μύρτου
- Οικισμός και Φρούριο Άσσου
- Οικισμός και λιμάνι Αγίας Ευφημίας
- Αντίσαμος
- Λιμάνι Σάμης
- Οικισμός και λιμάνι Φισκάρδου
- Ναυτικό Μουσείο Σάμης

Άλλο: _____

7. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η περιοχή ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των τουριστών; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Απόλυτα

8. Επιλέξτε παρακάτω την κατηγορία υπηρεσιών στην οποία παρατηρείτε την καλύτερη σχέση ποιότητας-τιμής (value for money): *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Εστίαση
- Διαμονή
- Ψυχαγωγία/Τουριστικές δραστηριότητες
- Μεταφορές
- Υπηρεσίες υγείας και ασφάλειας

Άλλο: _____

12. Ποιες από τις παρακάτω δραστηριότητες πιστεύετε ότι αποτελούν πόλο έλξης ενδιαφέροντος από τους επισκέπτες, αν παρέχονται οργανωμένα στην περιοχή, τόσο κατά τη θερινή όσο και κατά τη χειμερινή περίοδο; *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Περπάτημα/Τρέξιμο
 Ιστιοπλοΐα
 Υποβρύχιο ψάρεμα
 Ποδηλασία
 Μαγειρική
 Γευσιγνωσία κρασιού
 Αγροτικές δραστηριότητες

Άλλο: _____

13. Θεωρείτε θετική προοπτική την εκμετάλλευση περισσότερων παραλιών από το Δήμο Σάμης; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Απόλυτα

14. Συμφωνείτε με τη δημιουργία μικρών εκθέσεων Λαϊκού Πολιτισμού με ένα μικρό αντίτιμο εισόδου, σε οικισμούς του Δήμου Σάμης;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
 Όχι

15. Πιστεύετε ότι η περιοχή μπορεί να δεχθεί και να υποστηρίξει χειμερινό τουρισμό; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
 Όχι

9. Επιλέξτε παρακάτω τον τομέα στον οποίο πιστεύετε ότι χρειάζεται να δοθεί περισσότερη έμφαση ώστε να βελτιωθεί: *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Διαχείριση των τουριστικών πόρων
- Αξιοποίηση φυσικού περιβάλλοντος
- Προστασία φυσικού περιβάλλοντος
- Διοργάνωση πολιτιστικών δράσεων και εκδηλώσεων
- Προβολή της περιοχής
- Συντήρηση των τουριστικών δομών
- Απόδοση των πόρων σε οφέλη για τους κατοίκους
- Παροχή υπηρεσιών υγείας και ασφάλειας
- Πρόσβαση ΑΜΕΑ σε δομές και δραστηριότητες

Άλλο: _____

10. Επιλέξτε τομείς που πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να αποτελέσουν νέους τουριστικούς πόρους για το Δήμο Σάμης. *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Αγροτικές δραστηριότητες
- Γαστρονομία
- Αλιεία
- Εκκλησίες
- Σημεία ιστορικού ενδιαφέροντος
- Οργανωμένες παραλίες (εκτός Μύρτου και Αντισάμου)
- Πολιτιστικοί περίπατοι
- Φεστιβάλ τεχνών
- Εκθέσεις αντικειμένων και προϊόντων

11. Συμφωνείτε με την παροχή δομημένων τουριστικών δραστηριοτήτων από το Δήμο Σάμης;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

- Ναι
- Όχι

16. Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι σοβαρότερες προκλήσεις στην ανάπτυξη χειμερινού τουρισμού στην περιοχή; *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Καιρός
 Ακτοπλοϊκή σύνδεση με την υπόλοιπη Ελλάδα
 Αεροπορική σύνδεση του νησιού με άλλες περιοχές
 Προβολή των πλεονεκτημάτων της περιοχής
 Επαρκής διαθεσιμότητα μονάδων φιλοξενίας, εστίασης και αναψυχής κατά τους χειμερινούς μήνες
 Οδικό δίκτυο
 Υπηρεσίες υγείας

Άλλο: _____

17. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι η τουριστική δραστηριότητα πρέπει να συνδέεται με τα πολιτισμικά στοιχεία του τόπου;

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Απόλυτα

18. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι οι επισκέπτες της περιοχής έρχονται πραγματικά σε επαφή με τον τοπικό πολιτισμό; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Απόλυτα

19. Κατά πόσο θεωρείτε ότι η τουριστική δραστηριότητα στην περιοχή, βρίσκεται σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον; *

Να επισημαίνεται μόνο μία έλλειψη.

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Απόλυτα

20. Επιλέξτε το επίθετο που κατά τη γνώμη σας συμπληρώνει ιδανικά τη λέξη «ανάπτυξη», στα πλαίσια του μελλοντικού σχεδιασμού για το Δήμο Σάμης; *

Επιλέξτε όλα όσα ισχύουν.

- Πολεοδομική
 - Τουριστική
 - Πολιτιστική
 - Οικονομική
 - Περιβαλλοντική
 - Αειφόρος
-